A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (negyedik tanács)

2011. június 7.*

A T-217/06. sz. ügyben,

az **Arkema France** (székhelye: Colombes [Franciaország]),

az **Altuglas International SA** (székhelye: Puteaux [Franciaország]),

az **Altumax Europe SAS** (székhelye: Puteaux)

(képviselik őket kezdetben: A. Winckler, S. Sorinas Jimeno és P. Geffriaud, később: S. Sorinas Jimeno és E. Jégou ügyvédek)

felpereseknek

* Az eljárás nyelve: francia.

az **Európai Bizottság** (képviselik kezdetben: F. Arbault és Bottka V., később: Bottka V. és F. Castillo de la Torre, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen

elsődlegesen az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében megindított eljárás[ban] (COMP/F/38.645 – „metakrilátok”-ügy) 2006. május 31-én hozott C (2006) 2098 végleges bizottsági határozatnak a felpereseket érintő részében való megsemmisítése iránti kérelem, másodlagosan pedig az említett határozatban a felperesekkel szemben kiszabott bírság törlése vagy csökkentése iránti kérelem tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (negyedik tanács),

tagjai: Czúcz O. elnök, I. Labucka (előadó) és K. O’Higgins bírák,

hivatalvezető: T. Weiler tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2009. december 15-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

A jogvita előzményei

Bevezetés

1 Az EK 81. cikk és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás 53. cikke értelmében megindított eljárás[ban] (COMP/F/38.645 – „metakrilátok”-ügy) 2006. május 31-én hozott C (2006) 2098 végleges bizottsági határozatban (a továbbiakban: megtámadott határozat) a Bizottság egyetemlegesen kötelezte az Arkema SA-t és leányvállalatait, az Altuglas International SA-t (a továbbiakban: Altuglas) és az Altumax Europe SAS-t (a továbbiakban: Altumax, együttesen pedig: Arkema) 219 131 250 euró bírság megfizetésére, mivel a metakrilátok ágazatában 1997. január 23-tól 2002. szeptember 12-ig kartellben (a továbbiakban: vitatott kartell) vettek részt. Anyavállalataikat, a Total SA-t és az Elf Aquitaine SA-t 140,4 millió, illetve 181,5 millió euró összegben egyetemlegesen kötelezték a bírság megfizetésére (a megtámadott határozat 2. cikke).

2 Az Arkema (korábban Atofina SA) a francia jog szerinti részvénytársaság, amely három fő tevékenységet végez: viniltermékek, ipari vegyszerek és teljesítményfokozó termékek gyártását. A megtámadott határozat szerinti tényállás megvalósulásának időszakában az Arkema kezdetben 97,6%-ban, később – az ELf-csoportnak a Total Fina SA által 2000. április 17-én való átvételét követően – 96,48%-ban az Elf

Aquitaine tulajdonában volt. Ezen időpontot követően és a jogsértéssel érintett időszak fennmaradó részében maga az Elf Aquitaine 99,43%-ban a Total (kezdetben: Total Fina, később: TotalFinaElf SA) tulajdonában volt (a megtámadott határozat (265) és (266) preambulumbekezdése).

3 Az Arkema a tőzsdén való bevezetésével 2006. május 18-án Arkema France lett.

4 Az Altuglas (korábban Atohaas és Atoglas SA) és az Altumax az Arkemának a metakrilátok, közelebbről a polimetilmetakrilát (a továbbiakban: PMMA) ágazatában tevékenykedő fő leányvállalatai, amelyek részt vettek a megtámadott határozatban leírt, összejátszást eredményező magatartásokban (a megtámadott határozat (259) preambulumbekezdése). Az Altumax a jogsértés teljes időszaka alatt 100%-ban az Arkema tulajdonában volt. Az Altuglas 1998 óta 100%-ban az Arkema tulajdonában van. Ezen időpont előtt az Elf Atochem SA csak 50%-os részesedéssel rendelkezett a tőkéjében, azonban felelős volt a mindennapi ügyvezetéséért (a megtámadott határozat (263) preambulumbekezdése).

A közigazgatási eljárás

5 A megtámadott határozat elfogadásához vezető vizsgálat azt követően indult meg, hogy a Degussa AG a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló, 2002. február 19-i bizottsági közlemény (HL C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alapján 2002. december 20-án mentesség iránti kérelmet nyújtott be.

6 A Bizottság 2003. március 25-én és 26-án vizsgálatokat folytatott többek között az Arkema helyiségeiben. E vizsgálatokat követően az Arkema 2003. április 3-án az engedékenységi közlemény alapján mentesség, illetve a bírság összegének csökkentése iránti kérelmet nyújtott be (a megtámadott határozat (60) preambulumbekezdése).

7 A Bizottság 2005. augusztus 17-én a metakrilátok ágazatában elkövetett jogsértésre vonatkozóan kifogásközlést fogadott el, és azt megküldte többek között a Total, az Elf Aquitaine, az Arkema, az Altuglas és az Altumax részére (a megtámadott határozat (85) preambulumbekezdése).

8 2005. december 15-én és 16-án meghallgatást tartottak, amelyen a kifogásközlés valamennyi címzettje jelen volt (a megtámadott határozat (87) preambulumbekezdése).

9 A Bizottság 2006. május 31-én elfogadta a megtámadott határozatot.

A megtámadott határozat

10 A jelen jogvita szempontjából a megtámadott határozat két vonatkozásban különösen jelentős: a címzettjeinek meghatározása és a bírság kiszámítása.

A megtámadott határozat címzettjei

11 A Bizottság, miután bejelentette, hogy meg kell állapítani, mely jogalanyoknak kell betudni a jogsértésért való felelősséget (a megtámadott határozat (245) preambulumbekezdése), megállapította, hogy az Altuglas, az Altumax, az Arkema és az Elf Aquitaine egyetemlegesen felelős a jogsértésért, amelyért az Altuglas és az Altumax az 1997. január 23-tól 2002. szeptember 12-ig tartó időszak vonatkozásában felel. A Total egyetemlegesen felel az Altuglas és az Altumax által 2000. május 1-jétől 2002. szeptember 12-ig elkövetett jogsértésért (a megtámadott határozat (277) preambulumbekezdése).

12 Közelebbről az Elf Aquitaine felelősségét illetően a Bizottság, figyelemmel arra, hogy az Arkema igazgatótanácsának tagjait az Elf Aquitaine nevezte ki, és ez utóbbi a leányvállalatának tőkéjében 97,6%-os, 2000 áprilisától pedig 96,48%-os részesedéssel rendelkezett, vélelmezte, hogy az arányosság elve meghatározó befolyást gyakorolt az Arkema magatartására, és tényleges irányítást gyakorolt felette (a megtámadott határozat (265) preambulumbekezdése).

13 A Total felelősségét illetően a Bizottság megállapította, hogy 2000 áprilisát követően a jogsértés végéig e társaság közvetlenül vagy közvetetten ellenőrizte a csoport összes üzemeltető társaságának tőkéjét, ideértve azon társaságokat is, amelyek a vitatott kartellben közvetlen szerepet játszottak. E körülmények között a Bizottság vélelmezte, hogy a Total meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalatai, az Elf Aquitaine, az Arkema, az Altuglas és az Altumax magatartására, és kifogásközlést intézett e jogalanyok mindegyikéhez (a megtámadott határozat (267) preambulumbekezdése).

14 Egyrészről az Arkema, másrészről pedig a Total és az Elf Aquitaine külön-külön válaszolt a kifogásközlésre, különösen azzal érvelve, hogy kizárólag az Arkemának kellene a megtámadott határozat címzettjének lennie (a megtámadott határozat (268) és

(269) preambulumbekezdése). A Bizottság elutasította érveiket, és megerősítette a fenti pontban említett öt jogalany felelősségét (a megtámadott határozat (270)–(277) preambulumbekezdése). A továbbiakban e társaságokra együttesen mint a „Total-csoportot" alkotó társaságokra történik hivatkozás.

A bírság kiszámítása

15 A bírság kiszámítását illetően a Bizottság elsőként a jogsértés súlyát vizsgálta meg, és először is megállapította, hogy a jogsértés természetére, és azon tényre tekintettel, hogy a jogsértés az EGT egész területére kiterjedt, az 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatás (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: iránymutatás) értelmében vett különösen súlyos jogsértésről van szó (a megtámadott határozat (319)–(331) preambulumbekezdése). Ezt követően a Bizottság a jogsértésben részt vevő vállalkozásokkal szemben eltérő bánásmódot alkalmazott, és a Total-csoportot az Arkema által a három PMMA-termékkel az EGT-ben elért forgalomra tekintettel az első kategóriába sorolta. Ez alapján az ő esetében 65 millió eurós kiindulási összeget állapított meg (a megtámadott határozat (332)–(336) preambulumbekezdése). Végül a Total világszintű forgalmára figyelemmel a Bizottság a bírság elrettentő hatásának biztosítása érdekében a Total-csoporttal szemben kiszabott bírságra 3-as szorzótényezőt alkalmazott. Így a bírság kiindulási összege 195 millió euróra emelkedett (a megtámadott határozat (337)–(350) preambulumbekezdése).

16 Másodszor a Bizottság a jogsértés időtartamát vizsgálta meg, és megállapította, hogy – mivel az Arkema öt éven és hét hónapon keresztül vett részt a jogsértésben – a kiindulási összeget 55%-kal kell növelni. E növelést az Elf Aquitaine, az Arkema, az Altuglas és az Altumax esetében alkalmazta. A Total esetében, amely rövidebb ideig volt a leányvállalatai tőkéjének a tulajdonosa, a Bizottság a bírságot 20%-kal növelte (a megtámadott határozat (351)–(353) preambulumbekezdése) Így az Arkema esetében (ideértve az Elf Aquitaine-t is) a bírság alapösszege 302,25 millió euróra emelkedett.

A Bizottság a Totalt egyetemlegesen kötelezte ezen összegből 234 millió euró megfizetésére (a megtámadott határozat (354) preambulumbekezdése).

17 Harmadszor a Bizottság megvizsgálta súlyosító körülmények esetleges fennállását. Az Arkema esetében a Bizottság – három olyan korábbi határozat fennállására figyelemmel, amelynek e vállalkozás volt a címzettje – megállapította, hogy az visszaesőként ugyanolyan típusú jogsértést követett el, és úgy határozott, hogy az Arkema esetében a bírság alapösszegét 50%-kal növeli. A Bizottság ugyanakkor kifejtette, hogy a Total és az Elf Aquitaine nem visszaeső, tehát e növelés csak az Arkema, az Altuglas és az Altumax esetében alkalmazandó (a megtámadott határozat (369) preambulumbekezdése és az ehhez kapcsolódó 250. lábjegyzet).

18 Negyedszer a Bizottság elutasította a Total-csoport által hivatkozott enyhítő körülményeket.

19 E szakaszban, a súlyosító és enyhítő körülmények figyelembevételére, illetve figyelmen kívül hagyására figyelemmel az Arkema, az Altuglas és az Altumax esetében a bírság összege 365 218 750 euró volt. A Total esetében a bírság összege 234 millió euró maradt. Az Elf Aquitaine esetében a bírság összege 302,25 millió euró maradt (a megtámadott határozat (397) preambulumbekezdése). Az [EK] 81. és az [EK] 82. cikkben meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 23. cikkének (2) bekezdése alapján a Bizottság megállapította, hogy a bírság nem haladja meg az érintett vállalkozás forgalmának 10%-át (a megtámadott határozat (398) és (399) preambulumbekezdése).

20 Ötödször és végül a Bizottság alkalmazta az engedékenységi közleményt, és annak 23. pontja b) alpontjának első francia bekezdése alapján úgy határozott, hogy 40%-kal csökkenti azon bírság összegét, amelyet a Total-csoportra egyébként ki kellett volna szabni (a megtámadott határozat (403)–(410) preambulumbekezdése).

21 Így a megtámadott határozat 2. cikkének b) pontjában a Bizottság a bírság végső összegét a következőképpen állapította meg:

„az Arkema […], az Altuglas [...] és az Altumax [...] egyetemlegesen felelős: 219,13 125 millió euróért, amely összegből a Total […] 140,4 millió euróért egyetemlegesen felelős, az Elf Aquitaine SA pedig 181,35 millió euróért egyetemlegesen felelős".

Az eljárás és a felek kérelmei

22 A Törvényszék Hivatalához 2006. augusztus 10-én benyújtott keresetlevelükkel a felperesek, az Arkema France, az Altuglas és az Altumax, előterjesztették a jelen keresetet.

23 Mivel módosult a Törvényszék tanácsainak összetétele, az előadó bírót a negyedik tanácsba osztották be, következésképpen a jelen ügyet e tanács elé utalták.

24 Az előadó bíró jelentése alapján a Törvényszék (negyedik tanács) a szóbeli szakasz megnyitásáról határozott, valamint pervezető intézkedések keretében egyrészről felhívta a feleket bizonyos kérdések megválaszolására, másrészről pedig felhívta a Bizottságot egy dokumentum benyújtására. A felek e felhívásoknak a kitűzött határidőn belül eleget tettek.

25 A Törvényszék a 2009. december 15-i tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előadásait és a Törvényszék által feltett kérdésekre adott válaszait. A tárgyalást követően a szóbeli szakasz lezárult.

26 A Törvényszék 2010. november 26-i végzésével az eljárási szabályzatának 62. cikke alapján a szóbeli szakasz újbóli megnyitásáról határozott, és pervezető intézkedések keretében felhívta a feleket dokumentumok benyújtására és kérdések megválaszolására. A felek e felhívásoknak a kitűzött határidőkön belül eleget tettek. A szóbeli szakasz ezt követően 2011. március 9-én zárult le.

27 A felperesek azt kérik, hogy a Törvényszék:

– elsődlegesen az őket érintő részében semmisítse meg a megtámadott határozatot;

– másodlagosan törölje vagy csökkentse a megtámadott határozatban velük szemben kiszabott bírság összegét;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

28 A Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:

– a keresetet utasítsa el;

– a felpereseket kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

29 Keresetük alátámasztására a felperesek lényegében nyolc jogalapra hivatkoznak. Az első jogalap a leányvállalat által tanúsított magatartások anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályoknak és a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének a megsértésén alapul. A második jogalap a Bizottság által akkor elkövetett ténybeli hibákon alapul, amikor az Arkema által elkövetett jogsértést a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek tudta be. A harmadik jogalap az indokolási kötelezettségnek és a gondos ügyintézés elvének a betudhatóságra vonatkozó szabályok alkalmazása során elkövetett megsértésén alapul. A negyedik jogalap a piacra gyakorolt tényleges hatás kritériumának – a bírság kiindulási összegének 65 millió euróban történt megállapítása során való – figyelmen kívül hagyásán alapul. Az ötödik jogalap a bírság kiindulási összegének elrettentő hatás címén való növelése során elkövetett téves jogalkalmazáson és ténybeli hibák fennállásán alapul. A hatodik jogalap azon alapul, hogy a Bizottság tévesen alkalmazta a jogot, amikor a bírságot visszaesés címén növelte. A hetedik jogalap azon a ténybeli hibán alapul, hogy a Bizottság nem csökkentette a felperesek bírságát arra tekintettel, hogy az Arkema nem tanúsított ténylegesen bizonyos kifogásolt magatartásokat. A nyolcadik jogalap azon a téves jogalkalmazáson és ténybeli hibán alapul, hogy a Bizottság megtagadta velük szemben a bírság „egyéb tényezők" címén való csökkentését. Ezenkívül a tárgyaláson a felperesek egy további jogalapot is előadtak, amely a bírság kellő elrettentő hatás címén való növelésének vitatására irányul.

A leányvállalat által tanúsított magatartások anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályoknak és a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének a megsértésére alapított, első jogalapról

30 A felperesek úgy érvelnek, hogy a Bizottság, mivel úgy alkalmazta azon vélelmet, amely szerint az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára, ha a leányvállalata tőkéjében kizárólagos vagy szinte kizárólagos részesedéssel rendelkezik (a továbbiakban: a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem), hogy nem bizonyította a tényleges irányítást, tévesen alkalmazta a jogot (a jelen

jogalap első része). Ezzel megsértette a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét is, mivel az Arkema esetében más bizonyítási mércét alkalmazott, mint a kifogásolt magatartásokban részt vevő többi leányvállalat esetében (a jelen jogalap második része).

A leányvállalat által tanúsított magatartások anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályok megsértésére alapított, első részről

– A felek érvei

31 A felperesek előadják, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatnak és a Bizottság határozathozatali gyakorlatának megfelelően, amikor a jogsértést elkövető vállalkozás egy cégcsoporthoz tartozik, főszabály szerint kizárólag a szóban forgó leányvállalat felelős az elkövetett jogsértésért. A leányvállalat cselekményeit csak bizonyos körülmények között lehet az anyavállalatnak betudni. Erről van szó, amikor az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatának magatartására, figyelemmel arra, hogy a leányvállalat nem határozza meg önállóan üzletpolitikáját, vagy amikor az anyavállalat (aktívan vagy passzívan, pusztán azért, mert tudott a cselekményekről) részt vett a leányvállalat által elkövetett jogsértésben.

32 A felperesek úgy érvelnek, hogy az alkalmazandó ítélkezési gyakorlat értelmében a tőkében való 100%-os (és *a fortiori* 99,43, 97,6 vagy 96,48%-os) részesedés önmagában nem teszi lehetővé annak automatikus megállapítását, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatának üzletpolitikájára. A felperesek szerint az ítélkezési gyakorlat e tekintetben mindig megkövetelt további elemeket is,

úgymint azon tényt, hogy az anyavállalat a közigazgatási eljárásban a csoport nevében úgy lépett fel, mint a Bizottság kizárólagos tárgyalópartnere, továbbá a leányvállalat feletti tényleges irányításra vonatkozó képesség fennállásának nem vitatása, és a leányvállalat önállóságára vonatkozó bármilyen bizonyíték hiánya.

33 Márpedig a jelen ügyben a Bizottság – azon túl, hogy az Arkema akkori anyavállalatai az Arkema tőkéjében szinte kizárólagos közvetlen vagy közvetett részesedéssel rendelkeztek – a megtámadott határozatban semmilyen ténykörülménnyel nem szolgált, amely bizonyíthatná, hogy a Total és/vagy az Elf Aquitaine a szóban forgó időszakban ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt az Arkema üzletpolitikájára, illetve a kifogásolt magatartások tanúsítása során. Közelebbről a felperesek szerint a Bizottság által a megtámadott határozatban hivatkozott azon tény, hogy az Arkema igazgatótanácsának tagjait a tényállás megvalósulásának időszakában az Elf Aquitaine nevezte ki, egyszerűen az Arkema tőkéjében való többségi részesedés logikus következménye, és nem bizonyítja az utóbbira gyakorolt meghatározó befolyást.

34 A felperesek következésképpen úgy vélik, hogy a Bizottság – azáltal, hogy kizárólag az Arkema tőkéjében való szinte kizárólagos közvetlen vagy közvetett részesedés alapján támaszkodott a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelemre annak érdekében, hogy a megtámadott határozatban kifogásolt magatartásokat a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek tudja be – tévesen alkalmazta a jogot, ami indokolja a megtámadott határozat megsemmisítését.

35 Végül a felperesek, akiket a Törvényszék arról kérdezett, hogy a Bíróság C-97/08. P. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletének (EBHT 2009., I-8237. o.) milyen következményei vannak a jelen jogvita vonatkozásában, a tárgyaláson előadták, hogy az ezen ítélet alapjául szolgáló ügy tényállása és különösen az anyavállalat által a jogsértésben részt vevő leányvállalatai felett gyakorolt irányítás eltért a jelen ügytől. Továbbá a felperesek megjegyezték, hogy ezen ügyben az anyavállalat 100%-os részesedéssel rendelkezett leányvállalatának tőkéjében, míg a jelen ügyben e szintet nem érték el (99,43, 97,6 és 96,48%-ról van szó). Mindenesetre a felperesek azt állítják, hogy – noha a fent hivatkozott Akzo Nobel és

társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletet úgy kellett értelmezni, hogy az bármilyen további, a tőkekapcsolaton kívüli elem nélkül lehetővé teszi a leányvállalat által elkövetett jogsértés anyavállalatnak való betudását – ezen ítélkezési gyakorlatot mégis felül kellene vizsgálni, mivel az 1/2003 rendelettel összeegyeztethetetlen, vétkesség nélküli felelősségi rendszert vezetett be.

36 A Bizottság előadja, hogy egyetért a felperesek álláspontjával, miszerint csak bizonyos körülmények között lehet a leányvállalat jogsértő magatartásáért való felelősséget az anyavállalatnak betudni. Erre akkor van lehetőség, ha az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatának magatartására. A Bizottság szerint azonban az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy megalapozottan következtetett arra, hogy azon anyavállalat, amely a leányvállalata tőkéjében kizárólagos vagy szinte kizárólagos részesedéssel rendelkezik, ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalatára, mivel az anyavállalat nem döntötte meg a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet a leányvállalata magatartásának önállóságát alátámasztó bizonyítékot előterjesztve.

– A Törvényszék álláspontja

37 Emlékeztetni kell arra, hogy a megtámadott határozat (245)–(252) és (259)–(277) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság arra hivatkozva tudta be a vitatott jogsértést a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek, hogy azok egyetlen vállalkozást alkottak az Arkemával és annak leányvállalataival, az Altuglasszal és az Altumaxszal, amelyek részt vettek az összejátszást eredményező magatartásokban. E következtetés levonásakor a Bizottság arra a kifogásközlésben is említett vélelemre támaszkodott, miszerint a Total és az Elf Aquitaine meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalatai magatartására. Az Elf Aquitaine-t illetően a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem azon a tényen alapult, hogy az Arkema igazgatótanácsának tagjait az Elf Aquitaine nevezte ki, valamint azon, hogy ez utóbbi 97,6%-os, majd 96,48%-os részesedéssel rendelkezett az Arkema tőkéjében (a megtámadott határozat (265) preambulumbekezdése). A Totalt illetően az említett vélelem azon a

tényen alapult, hogy 2000 áprilisa óta a Total közvetlenül vagy közvetetten ellenőrizte a csoport összes társaságának tőkéjét – ideértve a vitatott kartellben közvetlen szerepet játszó társaságokat is –, mivel az Elf Aquitaine tőkéjében 99,43%-os részesedéssel rendelkezett (a megtámadott határozat (266) és (267) preambulumbekezdése). A megtámadott határozatból kitűnik, hogy a kifogásközlésre adott válaszukban az érintett társaságok a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntése érdekében számos érvet előadtak, azonban a Bizottság elégtelennek ítélte azokat (a megtámadott határozat (272)–(274) preambulumbekezdése).

38 Ezt követően emlékeztetni kell a Bíróság e területre vonatkozó ítélkezési gyakorlatára.

39 E tekintetben ki kell emelni, hogy az uniós versenyjog a vállalkozási tevékenységekre vonatkozik, és a vállalkozás fogalma minden gazdasági tevékenységet folytató jogalanyra kiterjed, függetlenül azok jogállásától és finanszírozási módjától (lásd a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 54. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

40 A Bíróság azt is kifejtette, hogy ugyanebben az összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll (lásd a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 55. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

41 Ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 56. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

42 Az uniós versenyjog megsértését egyértelműen azon jogi személynek kell betudni, amellyel szemben később bírság szabható ki, és a kifogásközlést ez utóbbinak kell címezni. A kifogásközlésnek szintén meg kell jelölnie, hogy a benne foglalt tényeket milyen minőségében róják fel a jogi személynek (lásd a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 57. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

43 Az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását, ha e leányvállalat – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára, különös tekintettel az e két jogi személy közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (lásd a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

44 Hasonló esetben ugyanis az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ily módon a fent említett értelemben egyetlen vállalkozást alkot. Ennek alapján az a tény, hogy valamely anyavállalat és annak leányvállalata az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást alkot, lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy bírság megfizetésére kötelező határozatot címezzen az anyavállalatnak anélkül, hogy bizonyítania kellene az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét (a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. pontja).

45 A Bíróság kimondta továbbá, hogy abban a különös esetben, ha az anyavállalat 100%-os részesedéssel rendelkezik az uniós versenyjog szabályait sértő magatartást folytató leányvállalatában, egyrészről ezen anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolhat e leányvállalat magatartására, másrészről pedig fennáll azon megdönthető vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására (lásd a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

46 A Bíróság tehát kifejtette, hogy e körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy valamely leányvállalatnak az anyavállalata az egyedüli tulajdonosa, ahhoz hogy vélelmezze, ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatára kirótt bírság megfizetését illetően, kivéve ha az e vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (lásd a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

47 A Bíróság ezen ítélkezési gyakorlatára figyelemmel meg kell állapítani, hogy a vitatott jogsértésnek a felperesek anyavállalatainak való betudása érdekében a Bizottság által a jelen ügyben követett, a fenti 37. pontban említett módszer helyes.

48 Egyrészről a felperesek álláspontjával ellentétben e betudás nem kizárólag a tőke tulajdonosi szerkezetén alapult, hanem azon a megállapításon is, hogy a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet nem döntötték meg (lásd különösen a megtámadott határozat (272) és (274) preambulumbekezdését).

49 Másrészről ezen ítélkezési gyakorlatból egyértelműen kitűnik (lásd különösen a fenti 45. és 46. pontot), hogy a leányvállalat tőkéjének tulajdonosi szerkezete az említett vélelem felállításához elegendő kritériumot jelent, anélkül hogy a Bizottság köteles lenne további, arra vonatkozó ténykörülményt előadni, hogy az anyavállalat tényleges befolyást gyakorol, ahogyan a felperesek ezt megkövetelik.

50 E megállapítást nem kérdőjelezik meg a felperesek azon érvei, miszerint a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló tényállás és különösen az ezen ügyben érintett anyavállalat által a leányvállalatai felett gyakorolt irányítás eltért volna a jelen ügytől. Közelebbről, annak ellenére, hogy ebben az ügyben felhozhattak ilyen további ténykörülményeket (a Törvényszék T-112/05. sz., Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december

12-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-5049. o.] 13. és 54. pontja), egyértelműen kitűnik mind a fent hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítélet 61. és 62. pontjából, mind pedig a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 61. és 62. pontjából, hogy e vélelem felállítása nem függ ilyen további ténykörülmények fennállásától.

51 Ki kell továbbá emelni, hogy a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat konkrétan „[arra] a különös eset[re vonatkozik], ha az anyavállalat 100%-os részesedéssel rendelkezik a […] leányvállalatában" (a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja). Márpedig a jelen ügyben a Total, illetve az Elf Aquitaine nem rendelkezik kizárólagos részesedéssel a leányvállalatai tőkéjében.

52 Hangsúlyozni kell azonban, hogy a felperesek, noha a tárgyaláson hivatkoztak e ténybeli különbségre (lásd a fenti 35. pontot), semmilyen konkrét érvet nem adtak elő annak kifogásolása érdekében, hogy mindkét helyzetben ugyanazon bizonyítási rendszer kerüljön alkalmazásra, még ha a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem azon esettől eltérő esetekben való alkalmazásának problematikája, amikor az anyavállalat a leányvállalata tőkéjében kizárólagos részesedéssel rendelkezik, a Törvényszék által a Bizottságnak feltett írásbeli kérdés, később a tárgyaláson pedig vita tárgyát is képezte.

53 Mindenesetre meg kell állapítani, hogy azon anyavállalat, amely a leányvállalata tőkéjében szinte kizárólagos részesedéssel rendelkezik, főszabály szerint a kizárólagos tulajdonoshoz hasonló helyzetben van azon képességét illetően, hogy leányvállalatának magatartására meghatározó befolyást gyakoroljon, tekintettel a közte és az említett leányvállalat közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra. Következésképpen a Bizottság jogosan alkalmazta e helyzetben ugyanazon bizonyítási rendszert, azaz azon vélelmet, hogy az említett anyavállalat valóban élt azon képességével, hogy leányvállalatának magatartására meghatározó befolyást gyakoroljon. Valóban nincs kizárva, hogy bizonyos esetekben a kisebbségi részesedéssel rendelkezők a leányvállalat tekintetében olyan jogokkal rendelkezhetnek, amelyek megkérdőjelezhetik a fent említett analógiát. Azon a tényen kívül azonban, hogy ilyen jogok általában nem kapcsolódnak teljesen minimális részesedésekhez, úgymint a jelen ügyben szóban forgó részesedések, a felperesek a jelen ügyben e tekintetben semmilyen körülményre nem

hivatkoztak. A Bizottság tehát a felperesek anyavállalatai esetében jogosan alkalmazta a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet.

54 Végül azon érvet illetően, miszerint az Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletből (fenti 35. pont) eredő ítélkezési gyakorlatot lényegében felül kellene vizsgálni, a Törvényszék úgy véli, hogy a jelen ügy körülményei között nem az ő feladata a Bíróság által egy nemrég hozott ítéletben egyértelműen megválaszolt jogi kérdésre visszatérni.

55 Következésképpen a jelen jogalap első részét el kell utasítani.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének megsértésére alapított, második részről

– A felek érvei

56 A felperesek úgy érvelnek, hogy miközben az ő esetükben a Bizottság kizárólag a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelemre támaszkodott annak érdekében, hogy a jogsértést az anyavállalatnak tudja be, a megtámadott határozat többi címzett leányvállalatának többsége esetében figyelembe vett további ténykörülményeket is. A felperesek e tekintetben azon bánásmódra hivatkoznak, amelyben a Bizottság a Degussát, az ICI plc-t és a Lucite International Ltd-t részesítette a megtámadott határozatban.

57 Ezáltal a Bizottság a bizonyításfelvétel során igazolatlan hátrányos megkülönböztetést alkalmazott. A felperesek hangsúlyozzák, hogy amennyiben a Bizottság az Arkema esetében ugyanazon bizonyítási mércét alkalmazta volna, mint a többi vállalkozás vonatkozásában, szükségképpen arra a következtetésre jutott volna, hogy a jogsértés kizárólag az Arkemának tudható be.

58 Továbbá a Bizottság arra alapított érvét illetően, hogy a megtámadott határozat megemlíti, hogy az Atofina igazgatótanácsának tagjait az Elf Aquitaine nevezte ki, a felperesek hangsúlyozzák, hogy egyszerűen az Arkema tőkéjében való többségi részesedés logikus következményéről van szó, és úgy érvelnek, hogy e ténykörülmény nem olyan súlyú, mint a Bizottság által a Degussát illetően elfogadott ténykörülmények, amely vállalkozás esetében a Bizottság figyelembe vette az anyavállalat jogsértésben való aktív részvételét. Mindenesetre a felperesek megjegyzik, hogy e ténykörülmény kizárólag az Elf Aquitaine esetében érvényes, a Total esetében nem.

59 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

– A Törvényszék álláspontja

60 Emlékeztetni kell arra, hogy az egyenlő bánásmód elve, illetőleg a hátrányos megkülönböztetés tilalma megköveteli, hogy az összehasonlítható helyzeteket ne kezeljék eltérő módon, és hogy a különböző helyzeteket ne kezeljék egyenlő módon, hacsak ez a bánásmód objektíve nem igazolt (lásd a Bíróság C-227/04. P. sz., Lindorfer kontra Tanács ügyben 2007. szeptember 11-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-6767. o.] 63. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

61 Meg kell állapítani, hogy a felperesek nem bizonyítják, hogy a Bizottság megsértette ezen elvet akkor, amikor a vitatott jogsértést a megtámadott határozat címzettjeinek tudta be.

62 Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy az ICI Acrylics helyzete nem hasonlítható a felperesekéhez. A megtámadott határozatból ugyanis egyértelműen kitűnik, hogy az ICI Acrylics – a vitatott jogsértésben közvetlenül részt vevő jogalany – egyszerűen az ICI jogi személyiséggel nem rendelkező kereskedelmi egysége volt, nem pedig olyan leányvállalata, amelyben az ICI 100%-os vagy majdnem 100%-os részesedéssel rendelkezett (lásd különösen a megtámadott határozat (280), (287) és (288) preambulumbekezdését). Következésképpen az ICI-t illetően a Bizottság nem alkalmazta a (más elemek által alátámasztott vagy alá nem támasztott) meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet, hanem egyszerűen megállapította, hogy a jogsértést elkövető kereskedelmi egység a tényállás megvalósulásának időszakában mely jogi személy részét képezte (a megtámadott határozat (288) és (289) preambulumbekezdése).

63 Ezt követően a Degussát illetően ki kell emelni, hogy a megtámadott határozat (255) preambulumbekezdésében a Bizottság a következőket állapította meg:

„A Röhm GmbH & Co. KG (100%-ban a Degussa leányvállalata) és a Para-Chemie GmbH (100%-ban a Röhm leányvállalata) független jogalany. Mivel e két vállalkozás közvetlenül vagy közvetetten 100%-ban a Degussa […] tulajdonában volt, és a Röhm felügyelőtanácsa részben a Degussa […] igazgatótanácsának tagjaiból áll, a Bizottság megállapítja a Degussa felelősségét a Röhm […] és a Para-Chemie […] jogsértő magatartásaiért.”

64 A Lucite Internationalt illetően a Bizottság a megtámadott határozat (294) preambulumbekezdésében a következőket állapította meg:

„A Lucite International UK Ltd a Lucite International egyik leányvállalata, amely 100%-ban a tulajdonában van. Ezenkívül a Lucite International […] igazgatótanácsának tagjai a jogsértés időszakában a Lucite International UK […] igazgatótanácsának tagjai is voltak.”

65 Így helyes volt az, hogy a Bizottság akkor, amikor a Degussának, illetve a Lucite Internationalnak tudta be a leányvállalataik jogsértő magatartását, a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmére támaszkodott, amely vélelem abból következett, hogy a leányvállalat tőkéje 100%-ban az anyavállalat tulajdonában volt, miközben megemlített egy további elemet is, azaz az anyavállalat igazgatótanácsa tagjainak a leányvállalat felügyelőtanácsában való jelenlétét, illetve azt, hogy a két társaság igazgatótanácsának tagjai ugyanazok voltak.

66 Ebből azonban nem következik az, hogy a Degussa és a Lucite International, valamint leányvállalataik eltérő bánásmódban részesültek volna, mint a felperesek és anyavállalataik, ami az egyenlő bánásmód elve megsértésének minősülne.

67 Hangsúlyozni kell ugyanis, hogy a felperesek anyavállalataihoz hasonlóan a Degussa és a Lucite International felelősségét is megállapították leányvállalataik jogsértő magatartásáért (a megtámadott határozat (258) és (296) preambulumbekezdése). Márpedig a megtámadott határozatban semmi nem enged arra következtetni, hogy a Bizottság mentesítette volna őket e felelősség alól, ha nem tudott volna a fent említett további elemekre hivatkozni.

68 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a megtámadott határozat (245)–(252) preambulumbekezdésében a Bizottság kifejtette, mely elvek alapján azonosította a megtámadott határozat címzettjeit. Ebből egyértelműen kitűnik, hogy a leányvállalat tőkéje egészének vagy szinte egészének az ellenőrzése miatt a Bizottság úgy vélte, hogy kizárólag a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem alapján megállapíthatja e leányvállalat önállóságának hiányát, azzal a feltétellel, hogy e vélelmet nem döntötték meg a közigazgatási eljárásban, és ennélfogva a leányvállalat jogsértő magatartását az anyavállalatnak tudhatja be, mivel ez utóbbi ugyanazon vállalkozás része volt (lásd különösen a megtámadott határozat (247) és (248) preambulumbekezdését).

69 Meg kell tehát állapítani, hogy – ahogyan a Bizottság érvel – a Bizottság kizárólag a teljesség kedvéért emelte ki egyéb, a tőkekapcsolaton kívüli elemek fennállását akkor, amikor azok rendelkezésre álltak. Továbbá a Total-csoportot illetően a Bizottság kiemelte azon tényt is, hogy az Arkema igazgatótanácsának tagjait az Elf Aquitaine nevezte ki. A Bizottság azonban egyáltalán nem tette függővé ilyen további elemek fennállásától azt, hogy a 100%-ban vagy majdnem 100%-ban az anyavállalat tulajdonában lévő leányvállalat jogsértő magatartását az anyavállalatnak tudja be. Ezen értelmezést megerősíti egyébként azon tény is, hogy bizonyos anyavállalatok esetében a megtámadott határozat kizárólag a tőkekapcsolatot említi. Erről van szó a Total esetében (a (266) preambulumbekezdés), valamint a Barlo-csoport, azaz a Barlo Plastics Europe NV, a Barlo Plastics NV és a Barlo Group plc esetében is (a (301) preambulumbekezdés).

70 Egyebekben emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság által a jelen ügyben annak érdekében követett módszer, hogy a vitatott jogsértést a felperesek anyavállalatainak tudja be, helyes, ahogyan ez a fentiekből is kitűnik (lásd a fenti 47. pontot).

71 Ennélfogva a jelen jogalap második részét, következésképpen az első jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

A Bizottság által akkor elkövetett ténybeli hibákra alapított, második jogalapról, amikor az Arkema által elkövetett jogsértést a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek tudta be

72 A felperesek előadják, hogy – még ha feltételezzük is, hogy az esetükben helytálló a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem alkalmazásában álló módszer – a Bizottság valójában nem megalapozottan tudta be a jogsértést a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek. A felperesek ugyanis először is bizonyították azt, hogy az Elf Aquitaine és a Total ügyvezetői egyáltalán nem vettek részt a kérdéses magatartásokban, másodszor pedig azt, hogy az Arkema önállóan határozta meg üzletpolitikáját.

A Total és az Elf Aquitaine ügyvezetőinek a megtámadott határozatban kifogásolt magatartásokban való részvétele hiányának figyelmen kívül hagyására alapított, első részről

– A felek érvei

73 A felperesek hangsúlyozzák, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem állítja, hogy az Elf Aquitaine és a Total ügyvezetői bármilyen módon részt vettek volna a kérdéses magatartásokban, vagy hogy tudtak volna az elkövetett jogsértésekről. Kiemelik továbbá, hogy a vizsgálat során a Bizottság semmilyen tájékoztatáskérést nem intézett e vállalkozásokhoz, és nem is folytatott le vizsgálatot a helyiségeikben.

74 Márpedig a felperesek véleménye szerint a Bizottság határozathozatali gyakorlatából kitűnik, hogy a Bizottság az anyavállalatnak a jogsértésben való aktív vagy passzív részvétele hiányában kizárhatja a leányvállalat által elkövetett jogsértés anyavállalatnak való betudhatóságát, még akkor is, ha az említett leányvállalat tőkéjének nagy része vagy egésze az anyavállalat tulajdonában van.

75 Továbbá a felperesek e tekintetben megjegyzik, hogy azon csoport, amelyhez a tényállás megvalósulásának időszakában tartoztak, ragaszkodott a versenyszabályok teljes mértékű tiszteletben tartásához, ami pedig arra indította az Arkemát, hogy 2001 januárjától kezdve, azaz csupán néhány hónappal az Elf-csoportnak a Total Fina által 2000. április 17-én történt átvételét követően, programot vezessen be a versenyjog tiszteletben tartása érdekében. Ennélfogva a felperesek úgy vélik, hogy ha a Total és/vagy az Elf Aquitaine tudott volna az Arkema által tanúsított versenyellenes magatartásokról, haladéktalanul elrendelte volna azok abbahagyását.

76 Következésképpen a felperesek szerint a Bizottság annak megállapítása érdekében támaszkodhatott volna ezen elemre, hogy e társaságok, noha a kifogásolt időszakban a tulajdonukban volt az Arkema tőkéjének szinte egésze, nem voltak felelősek az Arkemának a PMMA piacán tanúsított jogsértő magatartásáért.

77 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

– A Törvényszék álláspontja

78 Emlékeztetni kell arra, hogy a megtámadott határozat (245)–(252) és (259)–(277) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság arra hivatkozva tudta be a vitatott jogsértést a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek, hogy azok a tényállás időpontjában a versenyjog értelmében egyetlen gazdasági egységet, ennélfogva egyetlen vállalkozást alkottak az Arkemával és annak leányvállalataival, az Altuglasszal és az Altumaxszal, amelyek részt vettek az összejátszást eredményező magatartásokban. E következtetés levonásakor a Bizottság a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelemre támaszkodott, és megállapította, hogy azt a közigazgatási eljárásban nem döntötték meg. Ahogyan az első jogalap vizsgálatából kitűnik, a Bizottság helyesen járt el, amikor e módszert alkalmazta.

79 Márpedig, ahogyan az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, az a tény, hogy valamely anyavállalat és annak leányvállalata az EK 81. cikk értelmében egyetlen vállalkozást alkot, lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy bírság megfizetésére kötelező határozatot címezzen az anyavállalatnak anélkül, hogy bizonyítania kellene az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét (a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 50. pontja). Következésképpen nem volt szükséges az, hogy a Bizottság bizonyítsa az anyavállalat ügyvezetőinek közvetlen részvételét, vagy azt, hogy tudtak a kifogásolt tényekről. Ugyanígy a Bizottságnak a közigazgatási eljárásban tanúsított magatartása és különösen azon tény, hogy semmilyen tájékoztatáskérést nem intézett az anyavállalatokhoz,

és nem is folytatott le vizsgálatot a helyiségeikben, nem érinti azon kérdést, hogy az anyavállalatok a leányvállalatukkal együtt az EK 81. cikk értelmében vett vállalkozást alkotnak-e.

80 Ami a Bizottságnak a felperesek által hivatkozott határozathozatali gyakorlatát illeti, meg kell állapítani, hogy még ha feltételezzük is, hogy a Bizottság abban ahhoz a feltételhez kötötte a jogsértés anyavállalatnak való betudását, hogy annak ügyvezetői közvetlenül részt vettek a jogsértésben, ez egyáltalán nem befolyásolja a megtámadott határozat e tekintetben való jogszerűségét, mivel a jelen ügyben alkalmazott módszer helyes volt. Továbbá a válaszukban a felperesek kifejtik, hogy nem állítják, hogy az anyavállalatnak a leányvállalata által elkövetett jogsértésben való részvételének hiánya önmagában elegendő az anyavállalat felelősségének kizárásához, hanem csupán egy, a Bizottság által e célból figyelembe vehető elemnek minősül.

81 Végül, ahogyan a Bizottság helyesen állítja, az anyavállalat ügyvezetői közvetlen részvételének hiánya, illetve azon tény, hogy a kifogásolt tényekről nem tudtak – még ha feltételezzük is, hogy ezek bizonyíthatók –, nem lehetnek elegendők a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntéséhez.

82 Ennélfogva a jelen jogalap első részét el kell utasítani.

Az azt bizonyító elemek figyelembevételének hiányára alapított, második részről, hogy az Arkema valóban önállóan határozta meg üzletpolitikáját

– A felek érvei

83 A felperesek úgy érvelnek, hogy az Arkema a közigazgatási eljárásban bizonyította, hogy üzletpolitikáját a megtámadott határozatban említett időszakban sosem határozta meg az Elf Aquitaine vagy a Total. Így azon körülmények, hogy a tényállás megvalósulásának időszakában jogilag az Elf Aquitaine egyik leányvállalata volt, és hogy az igazgatótanácsának tagjait az Elf Aquitaine nevezte ki, nem befolyásolták az önállóságát az üzletpolitikájának meghatározására során. Következésképpen a Bizottság azáltal, hogy az Arkema által elkövetett jogsértést az akkori anyavállalatainak tudta be, ténybeli hibát követett el.

84 Először is a felperesek kiemelik, hogy azon tény, hogy sem a Total, sem pedig az Elf Aquitaine nem határozzák meg leányvállalataik üzletpolitikáját, magából a csoport szerkezetéből ered. E vállalkozások ugyanis olyan holdingtársaságok, amelyek részesedéssel rendelkeznek több, a mindenkori tevékenységi ágazataikban önállóan működő cégcsoportban is.

85 Másodszor a felperesek úgy érvelnek, az Arkema bizonyította, hogy teljesen önállóan határozta meg a PMMA-ra vonatkozó üzletpolitikáját, különös tekintettel az árpolitikájára és az ügyfelek megválasztására. Előadják, hogy az Arkema volt a vegyszerek ágazatának anyavállalata, és valójában az Arkema adott iránymutatásokat saját leányvállalatainak, azaz az Altuglasnak és az Altumaxnak. Az Arkemától feljebb csak olyan viszony volt, amely rendszerint a pénzügyi érdekeit védeni kívánó részvényes és a vegyipari tevékenység irányításával megbízott, független vezetés között áll fenn. Így a

Total és az Elf Aquitaine szerepe a nagyberuházások engedélyezésére, valamint a leányvállalatuk eredményeire vonatkozó számviteli és pénzügyi információk átvételére korlátozódott, ahogyan ezt az alkalmazandó jogszabályok megkövetelik. E tekintetben a felperesek a keresetlevélhez csatolt, „Belső jogkörök és a kiadásokra vonatkozó kötelezettségvállalások" című belső feljegyzésre utalnak.

86 E tekintetben a felperesek két időszakot különböztetnek meg: az 1992-től 2000-ig, illetve a 2001-től 2004-ig tartó időszakot.

87 Az 1992-től 2000-ig tartó időszakot illetően megjegyzik, hogy a PMMA-ra vonatkozó tevékenységeket illetően az üzletpolitikát az Elf Atochem önállóan határozta meg a „Szerves szintézisközvetítők (a továbbiakban: DIOS)" osztály révén. Ezen üzletpolitika fő irányvonalait ötéves üzleti terv formájában minden évben előzetesen jóváhagyta az Elf Atochem általános igazgatási bizottsága, amely a DIOS költségvetését is elfogadta.

88 A 2001-től 2004-ig tartó időszakot illetően a PMMA-ra vonatkozó tevékenységeket illetően az üzletpolitikát az Arkema önállóan határozta meg az Atoglas (később Altuglas) útján. Ezen üzletpolitika fő irányvonalait ötéves üzleti terv formájában minden évben előzetesen jóváhagyta a vegyipari ág végrehajtó szerve, a vegyipari igazgatási bizottság. A PMMA-ra vonatkozó tevékenységek költségvetését az Atoglas átfogó költségvetésének előterjesztése keretében nyújtották be a Total végrehajtó bizottságához. E végrehajtó bizottság részt vett a 10 millió eurót meghaladó összegű beruházásokra vonatkozó döntésekben, és értékelte e beruházások kockázati és jövedelmezőségi szintjét.

89 A felperesek hangsúlyozzák különösen, hogy sem a Total, sem az Elf Aquitaine nem határozta meg az Arkema üzletpolitikáját a jelen ügyben szóban forgó tevékenységeket illetően, amelyek a forgalmuknak csak elhanyagolható részét tették ki. E tekintetben emlékeztetnek arra, hogy 2002-ben (a jogsértés utolsó évében) az Arkema által a PMMA értékesítésével elért világszintű forgalom 416 millió eurót tett ki, amely a vegyipari ág teljes forgalmának 2,1%-át, az Elf Aquitaine/Total-csoport teljes forgalmának pedig 0,4%-át tette ki.

90 Továbbá a felperesek hangsúlyozzák, hogy – még ha feltételezzük is, hogy a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem helytálló – az érintett vállalkozásra nehezedő bizonyítási tehernek arra kellene vonatkoznia – hogy a vállalkozás e vélelmet megdönthesse –, hogy az anyavállalat az érintett piacon, tehát a jelen ügyben a PMMA piacán nem gyakorolt tényleges irányítást a leányvállalat üzletpolitikája felett. Véleményük szerint azon ettől eltérő megközelítés, amely az anyavállalat vonatkozásában való teljes önállóság bizonyítását, tehát azon elvont lehetőség megcáfolását követeli meg, hogy az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorolhat leányvállalatára abban a helyzetben, amikor a leányvállalat tőkéje 100%-ban a tulajdonában van, *probatio diabolicát* jelent, és megdönthetetlen vélelem felállítását eredményezi.

91 Harmadszor a felperesek megjegyzik, hogy a Total és az Elf Aquitaine által az Arkema felett gyakorolt átfogó irányítás ellentétben áll az Arkema által a leányvállalatai, azaz az Altuglas és az Altumax felett gyakorolt irányítással, amelyek mind operatív, mind pedig működési szinten az Arkemába voltak integrálva. A felperesek hangsúlyozzák továbbá, hogy az Arkema az egész eljárásban a saját nevében és leányvállalatai nevében járt el, és a vizsgálat során sosem vitatta a leányvállalatai feletti tényleges irányítás fennállását.

92 Így egyrészről operatív szinten az Elf Aquitaine-től és a Totaltól eltérően, amelyek nem vettek részt a metakrilátok gyártásának folyamatában, az Arkema metilmetakrilát gyártásával foglalkozott, amelyet leányvállalatai, az Altuglas és az Altumax – részben – kötött formában nyersanyagként használt a PMMA gyártása és forgalmazása során.

93 Másrészről működési szinten, noha a PMMA-ra vonatkozó tevékenységet az Arkema leányvállalatai (az Altuglas és az Altumax) folytatták, e tevékenység mindig is az Arkema üzleti szervezetébe volt integrálva, először is 2000-ig a DIOS-on belül, majd 2001-től kezdve egy kifejezetten a PMMA-nak szánt kereskedelmi egységen keresztül. Sőt, az érintett időszakban az Altuglas társaság igazgatótanácsa tagjainak többsége az Arkema jogi és pénzügyi igazgatóságának képviselőiből állt. Ez utóbbiak ezenkívül nem csupán az Arkemán belül, hanem az Altuglason belül is felelősséggel rendelkeztek, amely nem rendelkezett saját jogi és pénzügyi szervezeti egységekkel. Végül az Altuglasnak a megtámadott határozatban kifogásolt magatartásokban részt vevő alkalmazottai mind rendszeresen tájékoztatták az Arkema vezetőségének tagját, aki a jogsértés időszakában G. volt, 2000-ig a DIOS igazgatója, ezt követően pedig 2001-től a vegyipari igazgatási bizottság tagja.

94 A felperesek kiemelik továbbá, hogy ezen, az Arkema és leányvállalatai, az Altuglas és az Altumax közötti működési és operatív integráció 2004-ben megerősítésre került a Total-csoport vegyipari ágának újraszervezésével és az Arkema létrehozásával, majd 2006 májusában az Arkema tőzsdén való bevezetésével.

95 Negyedszer a felperesek hangsúlyozzák, hogy az eljárásban összegyűjtött iratok egyike sem bizonyítja, hogy az Arkema a metakrilátok piacán folytatandó üzletpolitikát illetően közvetlenül vagy közvetetten bármilyen utasítást vagy ajánlást kapott volna az Elf Aquitaine vagy a Total részéről, noha a Bizottság az Arkema székhelyén több száz iratot lefoglalt.

96 Ötödször a felperesek úgy érvelnek, hogy a Bizottság által a megtámadott határozatban elfogadott álláspont ellentétes a saját korábbi gyakorlatával. Az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke szerinti eljárásban (COMP/E-2/37.857 – „szerves peroxidok”-ügy) 2003. december 10-én hozott C (2003) 4570 végleges bizottsági határozatban (a továbbiakban: szerves peroxidokról szóló határozat) a Bizottság nem tudta be az Arkema által elkövetett jogsértést az Elf Aquitaine-nek az e két vállalkozás

között fennálló tőkekapcsolat ellenére. Ezáltal a Bizottság elismerte, hogy az Arkema ténylegesen önállóan határozta meg üzletpolitikáját. A felperesek szerint, mivel a szerves peroxidokról szóló határozatban lefedett időszak részben egybeesik a megtámadott határozatban említett időszakkal, továbbá az Arkema és az Elf Aquitaine közötti gazdasági és pénzügyi kapcsolatok a két ügyben teljes mértékben megegyeztek, a Bizottság nem tért el megalapozottan a szerves peroxidokról szóló határozat alapjául szolgáló ügyben elfogadott állásponttól.

97 Továbbá a Total és az Elf Aquitaine által a leányvállalataik felett gyakorolt korlátozott és átfogó irányítást nemrég a francia versenytanács is megerősítette, amely az autópályákon való üzemanyag-forgalmazás piacára vonatkozó határozatában megállapította, hogy a Total Raffinage Distribution SA és az Elf Antar France SA elegendő önállósággal rendelkezett üzletpolitikájának meghatározása során.

98 Végül a felperesek úgy érvelnek, hogy a Bizottság a bizonyítási teher jellegének és megoszlásának értékelése során tévesen alkalmazta a jogot. Úgy vélik, hogy mivel a Bizottság által felállított, meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet egyáltalán nem kísérte olyan további elem, amely bizonyítaná, hogy az Arkemának a PMMA piacára vonatkozó üzletpolitikáját az anyavállalatok ténylegesen irányították, pusztán az a tény, hogy az Arkema a közigazgatási eljárásban olyan elemeket terjesztett elő, amelyek bizonyítják tényleges piaci önállóságát, elegendő volt a bizonyítási teher megfordulásához. Szerintük ennélfogva a Bizottságnak kellett volna bizonyítania, hogy ezen elemek ellenére a Total és az Elf Aquitaine az érintett piacon meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalatai felett.

99 A Bizottság úgy érvel, hogy a felperesek által a közigazgatási eljárásban előterjesztett és a keresetlevélben is előadott elemek nem elegendőek – még együttesen értékelve sem – az Arkema Elf Aquitaine-től független, önálló piaci magatartásának bizonyításához, tehát a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntéséhez.

– A Törvényszék álláspontja

100 Előzetesen meg kell állapítani, hogy a felperesek érvelésével ellentétben (lásd a fenti 90. és 98. pontot) a Bizottság a jelen ügyben nem sértette meg a bizonyítási teherre vonatkozó szabályokat.

101 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 61. pontjából eredő ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntése érdekében az érintett társaságnak kell „elegendő bizonyítékot [elő]terjeszt[enie]" annak bizonyításához, hogy a leányvállalat önálló piaci magatartást követ. A Bizottságnak pedig e bizonyítékokat kell megvizsgálnia, és nem kell az ilyen befolyás gyakorlását bizonyító pozitív elemeket előterjesztenie. Továbbá, ha elengedő lenne az, hogy az érintett fél egyszerű meg nem alapozott állításokkal vitassa az említett vélelmet, ez teljesen megfosztaná a vélelmet az értelmétől.

102 Márpedig már most ki kell emelni, hogy a felperesek a kifogásközlésre adott válaszukban igen kevés konkrét elemet terjesztettek elő az Arkema piaci önállóságára vonatkozó állításaik alátámasztása érdekében. Közelebbről e válasznak „Az Arkema [a jogsértés időszakában] ténylegesen önállóan határozta meg üzletpolitikáját" című III.2. része a válaszban foglalt állítások alátámasztása érdekében egyetlen dokumentumra sem utal. Ezért úgy tűnik, helyes a Bizottságnak a megtámadott határozat (272) preambulumbekezdésében foglalt megállapítása, amely szerint a felperesek által előadott elemek elegendő bizonyítékkal alá nem támasztott egyszerű állításoknak minősülnek. Amint a fenti pontból kitűnik, ezen állítás alapján helyesen lehet arra következtetni, hogy a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet nem döntötték meg.

103 Ezenkívül a felperesek állításával ellentétben a megtámadott határozatban elfogadott megközelítés nem jelent *probatio diabolicát*. Az ítélkezési gyakorlatból ugyanis kitűnik, hogy annak megállapítása érdekében, hogy a leányvállalat önálló módon határozza-e meg piaci magatartását, figyelembe kell venni az említett leányvállalat és az anyavállalat közötti valamennyi releváns gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatot, amelyek az adott esettől függően változhatnak, ezért nem képezhetik kimerítő felsorolás tárgyát (lásd ebben az értelemben a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 73. és 74. pontját). Következésképpen a felpereseknek kellett volna előterjeszteniük minden olyan, az említett leányvállalat és az anyavállalat közötti szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatra vonatkozó bizonyítékot, amelyekről úgy vélik, alátámasztják azt, hogy nem képeztek egy gazdasági egységet (lásd ebben az értelemben a Törvényszék fenti 50. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletének 65. pontját). Még ha feltételezzük is, hogy a felperesek a jelen ügyben nem tudtak ilyen bizonyítékokat előterjeszteni, ez nem jelenti azt, hogy az említett vélelem semmiképpen nem dönthető meg.

104 Ezen általános észrevételek keretében kell megvizsgálni a felperesek által előadott konkrét érveket.

105 A felperesek először is azon tényre támaszkodnak, hogy a Total és az Elf Aquitaine holdingtársaságok, és úgy érvelnek, hogy leányvállalataik önállósága magából a csoport szerkezetéből ered.

106 Egyrészről meg kell állapítani, hogy azon állításokat, miszerint a Total és az Elf Aquitaine holdingtársaságok, semmilyen bizonyíték nem támasztja alá.

107 Másrészről, még ha feltételezzük is, hogy ezen állítások helytállók, azok alapján nem zárható ki, hogy a szóban forgó anyavállalatok meghatározó befolyást gyakoroltak

leányvállalataikra azáltal, hogy a csoporton belül összehangolták többek között a pénzügyi beruházásokat. A Törvényszék ugyanis már kimondta, hogy a cégcsoport kontextusában a holding olyan társaság, amely különböző társaságokban meglévő részesedések egyesítésére irányul, és amelynek e részesedések egységes irányításának biztosítása a feladata (a Törvényszék T-69/04. sz., Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2567. o.] 63. pontja). A jelen ügyben maguk a felperesek állítják, hogy anyavállalataik beavatkoztak azon legfontosabb döntésekbe, amelyek az egész csoportra hatással lehettek. Ezen állítások nem ássák alá a felperesekből és anyavállalataikból álló gazdasági egység fennállására vonatkozó állítást, hanem sokkal inkább azt erősítik meg, hogy az anyavállalatok feladata azt volt, hogy biztosítsák az egységes irányítást és az összehangolást, amelyek befolyásolták leányvállalataik piaci magatartását.

108 Másodszor a felperesek úgy érvelnek, bizonyították, hogy az Arkema teljesen önállóan határozta meg a PMMA-ra vonatkozó üzletpolitikáját. Az Arkema ugyanis a vegyipari ág anyavállalata volt, és iránymutatásokat adott saját leányvállalatainak, azaz az Altuglasnak és az Altumaxnak. A Total és az Elf Aquitaine szerepe a nagyberuházások engedélyezésére, valamint a leányvállalatuk eredményeire vonatkozó számviteli és pénzügyi információk átvételére korlátozódott, ahogyan ezt az alkalmazandó jogszabályok megkövetelik.

109 E tekintetben ki kell emelni egyrészről, hogy a felperesek állításait semmilyen bizonyíték nem támasztja alá. Márpedig a Total-csoport szervezetére és szerkezetére, valamint a csoport különböző társaságainak mindenkori jogköreire vonatkozó állításokat illetően főszabály szerint elő lehetett volna terjeszteni a konkrét bizonyítékot.

110 A felperesek ugyan a keresetlevélhez csatolva benyújtottak egy „Belső jogkörök és a kiadásokra vonatkozó kötelezettségvállalások” című belső feljegyzést azon érvük alátámasztása érdekében, miszerint az anyavállalat az Arkema által megvalósított legfontosabb beruházások jóváhagyására korlátozódott. Ugyanakkor, ahogyan a Bizottság állítja, és ennek a felperesek sem mondanak ellent, e dokumentum a kifogásközlésre

adott válaszban nem szerepelt. Továbbá a felperesek a tárgyaláson ezzel kapcsolatban feltett kérdésre megerősítették, hogy e dokumentumot nem nyújtották be a közigazgatási eljárásban. Márpedig a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 61. pontjából kitűnik, hogy a Bizottság a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet alkalmazva megállapíthatja az anyavállalat egyetemleges felelősségét a leányvállalatával szemben kiszabott bírság megfizetéséért, kivéve ha az érintett társaság, amelynek e vélelmet meg kell döntenie, elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalat önálló piaci magatartást követett. Így a Bizottság a megtámadott határozat (272) preambulumbekezdésében jogosan állapíthatta meg, hogy a szóban forgó állításokat nem támasztották alá elegendő bizonyítékkal.

111 Másrészről, mindenesetre ezen állítások – még ha feltételezzük is azok bizonyított voltát – nem lennének elegendők a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntéséhez, mivel kizárólag a PMMA-ra vonatkozó üzletpolitika meghatározására vonatkoznak. A felperesek állításával ellentétben ugyanis annak meghatározásakor, hogy a leányvállalat önállóan határozza-e meg piaci magatartását, nem csupán a kartell tárgyát képező termékekre vonatkozó üzletpolitika elemeit kell figyelembe venni, hanem az e leányvállalat és az anyavállalat közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra vonatkozó releváns elemek összességét is (lásd ebben az értelemben a fenti 35. pontban hivatkozott Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet 67., 68., 73. és 74. pontját, valamint Kokott főtanácsnok ezen ügyre vonatkozó indítványát [EBHT 2009., I-8241. o.]).

112 Továbbá a felperesek egyes állításai arra utaló ténykörülményeket tartalmaznak, hogy a felperesek az anyavállalataikkal egyetlen gazdasági egységet képeztek.

113 Így a felperesek elismerik, hogy a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek kellett engedélyeznie leányvállalatuk nagyberuházásait. Márpedig e jogkör gyakorlása valóban arra utaló ténykörülmény, hogy a leányvállalat a piacon tanúsított magatartása során figyelembe veszi az anyavállalat érdekeit (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-54/03. sz., Lafarge kontra Bizottság ügyben 2008. július 8-án hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 547. pontját).

114 Ugyanígy a felperesek többször is hivatkoznak a Total vegyipari ágának fennállására. A Törvényszék írásbeli kérdésére válaszolva a felperesek megerősítették, hogy 2000 májusától a jogsértés időszakának végéig a vegyipari ág nem csupán az Arkemát és leányvállalatait, hanem a Total-csoport többi társaságát is magában foglalta. Kifejtették, hogy a Total Fina és az Elf Aquitaine egyesülését követően a korábbi csoportok vegyipari tevékenységeinek összességét működési szempontból az Arkema (akkoriban Atofina) égisze alá helyezték. E működésbeli átcsoportosítást azonban nem kísérte szisztematikus tőkeátcsoportosítás. Márpedig a csoport ilyen ágakba osztása, amely ráadásul elvonatkoztat a csoport társaságai közötti tőkekapcsolatoktól, arra utaló jelentős ténykörülmény, hogy ezen ágak tevékenységeit a csoport élén lévő anyavállalat hangolja össze. Az anyavállalat ilyen működése kizárja a leányvállalat piaci magatartásának önállóságát (lásd ebben az értelemben a fenti 113. pontban hivatkozott Lafarge kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 549. pontját, valamint a fenti 107. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 64. pontját).

115 Azon állítások, miszerint a PMMA-ra vonatkozó tevékenység a Total és az Elf Aquitaine teljes forgalmának csak igen kis részét tette ki, nem bizonyítják, hogy az anyavállalat teljes önállóságot biztosított a leányvállalatnak a piaci magatartásának meghatározása során. Továbbá, ahogyan fentebb kiemelésre került, a leányvállalatnak az anyavállalattól való önállósága nem értékelhető kizárólag a leányvállalatnak a kartell tárgyát képező termékekkel kapcsolatos tevékenységére tekintettel. Következésképpen, még ha feltételezzük is ezen érv relevanciáját, meg kell vizsgálni, hogy az Arkema összességében milyen jelentőséggel bírt az anyavállalatai számára (lásd

ebben az értelemben a fenti 107. pontban hivatkozott Schunk és Schunk Kohlenstoff-Technik kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 66. pontját). Márpedig a felperesek e tekintetben nem adtak elő érveket.

116 Harmadszor el kell utasítani azon érvet, miszerint a Total és az Elf Aquitaine által az Arkema felett gyakorolt átfogó irányítás ellentétben áll az Arkema által a leányvállalatai, azaz az Altuglas és az Altumax felett gyakorolt irányítással. Egyrészről ismét olyan állításról van szó, amelyet az érintett társaságok közötti viszonyokat illetően nem támaszt alá elegendő bizonyíték. Másrészről, még ha feltételezzük is, hogy bizonyított, hogy a Total és az Elf Aquitaine kevésbé szoros kapcsolatokat tartott fenn az Arkemával, mint ez utóbbi a saját leányvállalataival, ez nem lenne elegendő annak bizonyításához, hogy az Arkema önálló piaci magatartást tanúsított.

117 Negyedszer, ami azon állítást illeti, hogy 2004-ben a Total-csoport vegyipari ágának újraszervezése és az Arkema létrehozása, majd 2006-ban a tőzsdén való bevezetése megerősítette ez utóbbi társaság önállóságát, elegendő megállapítani, hogy a jogsértés időszaka utáni elemekről van szó, amelyek tehát nem tanúsíthatják az említett társaság ezen időszak alatti önállóságát. Ezenkívül a „Total-csoport vegyipari ágának újraszervezése" kifejezés azt sugallja, hogy a Total az említett vegyipari ágat illetően koordinációs feladatot látott el.

118 Ötödször azon érv, miszerint az ügy egyetlen irata sem bizonyítja, hogy az Arkema a metakrilátok piacán folytatott üzletpolitikát illetően utasítást vagy ajánlást kapott volna az Elf Aquitaine vagy a Total részéről, önmagában hatástalan, mivel az Arkema önállóságát nem kizárólag e piacon kell értékelni. Továbbá, amint a Törvényszék már kimondta, azon tény, hogy az ügy irataiból nem tűnik ki, hogy az anyavállalat utasításokat adott leányvállalatának, nem bizonyíthatja, hogy ilyen utasítások nem is léteztek (lásd ebben az értelemben a fenti 113. pontban hivatkozott Lafarge kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 545. pontját).

119 Hatodszor és végül azon érvet kell meg vizsgálni, miszerint a megtámadott határozatban elfogadott álláspont ellentétes a Bizottságnak a szerves peroxidokról szóló határozat szerinti korábbi gyakorlatával, amely határozatban a Bizottság nem tudta be az Arkema által elkövetett jogsértést az Elf Aquitaine-nek.

120 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a szerves peroxidokról szóló, a felperesek által hivatkozott határozatból (a (373)–(391) preambulumbekezdés) kitűnik, hogy a Bizottság nem elemezte az Arkema anyavállalata felelősségének problémáját, és különösen, hogy nem nyilatkozott az anyavállalattól való önállóságának kérdésében. Ennélfogva, még ha feltételezzük is, hogy ezen ügy tényállása hasonló volt a jelen ügy tényállásához, nem állítható, hogy e határozat bármilyen biztosítékot jelentett arra vonatkozóan, hogy a Bizottság hogyan fogta fel az Arkema és az anyavállalatai közötti kapcsolatokat, sem pedig az e cégcsoportra alkalmazandó betudhatósági kritériumra vonatkozóan.

121 Továbbá a megtámadott határozat nem az első olyan határozat, amelyben a Bizottság az Arkema által elkövetett jogsértésért való felelősséget az Elf Aquitaine-nek tudja be. Az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (C 37.773 – „AMCA”-ügy) 2005. január 19-én hozott C (2004) 4876 bizottsági határozatban (a továbbiakban: AMCA-határozat) ugyanis a Bizottság a felelősséget már az Elf Aquitaine-nek tudta be, éspedig szintén a leányvállalatára gyakorolt meghatározó befolyásra vonatkozó, meg nem döntött vélelem alapján.

122 Mindenesetre az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy a Bizottság nem köteles szisztematikusan megvizsgálni, hogy a leányvállalat jogsértő magatartása betudható-e az anyavállalatának (lásd ebben az értelemben a T-259/02-T-264/02. és T-271/02. sz., Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2006. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-5169. o.] 330. és 331. pontját, amelyet helybenhagyott a Bíróság C-125/07. P., C-133/07. P., C-135/07. P. és C-137/07. P. sz., Erste Group Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2009. szeptember 24-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-8681. o.] 82. pontja). Következésképpen, még ha feltételezzük is, hogy a felperesek és az Elf Aquitaine a szerves peroxidokról szóló határozatban kifogásolt tényállás megvalósulásának időszakában

is egyetlen vállalkozást alkottak, pusztán azon tény, hogy a Bizottság nem élt annak lehetőségével, hogy e határozatot a felperesek anyavállalatának címezze, és a szankciót vele szemben szabja ki, nem zárta ki azt, hogy a betudhatóságra vonatkozó ítélkezési gyakorlatban kialakított elveknek megfelelően a jelen ügyben ezt megtegye.

123 Továbbá, még ha a Bizottság köteles is lett volna a szerves peroxidokról szóló határozatban szóban forgó jogsértést az Elf Aquitaine-nek betudni, azon tény, hogy azt nem tette meg, csupán az ezen ügyben elkövetett hibát mutatja, tehát arra a felperesek a jelen ügyben nem hivatkozhatnak eredményesen.

124 A fentiekre figyelemmel meg kell állapítani, hogy a felperesek által előadott elemek még összességükben sem elegendők azon vélelem megdöntéséhez, miszerint a Total és az Elf Aquitaine ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalataik magatartására.

125 Ennélfogva a jelen jogalap második részét összességében, és így a második jogalapot is teljes egészében el kell utasítani.

Az indokolási kötelezettségnek és a gondos ügyintézés elvének a betudhatóságra vonatkozó szabályok alkalmazása során elkövetett megsértésére alapított, harmadik jogalapról

126 E jogalap két részből áll.

Az indokolási kötelezettség megsértésére alapított, első részről

– A felek érvei

127 A felperesek úgy érvelnek, hogy – mivel a megtámadott határozat nem adott választ valamennyi, az Arkema által üzletpolitikája önállóságának bizonyítása érdekében előadott érvre – a Bizottság megsértette az őt terhelő indokolási kötelezettséget. Továbbá ezt a Bizottság által az ellenkérelemben előadott magyarázatok sem orvosolják.

128 Egyrészről a felperesek előadják, hogy a Bizottság nem válaszolt az Arkema által előadott összes érvre, amelyeket a megtámadott határozat (269) preambulumbekezdése foglal össze. Közelebbről tartózkodott választ adni azon érvekre, miszerint az Arkema igazgatótanácsa tagjainak az Elf Aquitaine általi kinevezése önmagában nem bizonyította a tényleges irányítás gyakorlását, és hogy az Arkema teljesen önállóan határozta meg üzletpolitikáját, mivel a beszámolási kötelezettség azon általános információkra korlátozódott, amelyeket valamely cégcsoport rendes működése keretében közölnek, és amelyek elsősorban számviteli, pénzügyi és könyvvizsgálati kérdésekre vonatkoznak.

129 Másrészről a felperesek kiemelik, hogy a Bizottság nem válaszolt bizonyos, az Arkema által a kifogásközlésre adott válaszban előadott érvekre, amelyeket a megtámadott határozat még csak össze sem foglal. Azon érvekről van szó, miszerint a Total és az Elf Aquitaine ügyvezetői sosem vettek részt a kifogásolt magatartásokban, és az anyavállalatok által gyakorolt irányítás a legfontosabb beruházások engedélyezésére korlátozódott, és túl átfogó volt ahhoz, hogy különösen az árak megállapítását illetően az Arkema önállóságát korlátozza.

130 A felperesek úgy vélik, hogy noha a Bizottság a közigazgatási eljárásban nem köteles valamennyi ténybeli és jogi kérdést megvitatni, köteles összességében megvizsgálni valamennyi, a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntése érdekében előadott érvek megalapozottságát. Bármely ettől eltérő megközelítés megdönthetetlen vélelem felállítását eredményezné.

131 Továbbá az indokolási kötelezettség megsértése a jelen ügyben annál is inkább sérelmes, mivel egyrészről a Bizottság által elfogadott megközelítés újító jellegű, ahogyan ezt a megtámadott határozat (271) preambulumbekezdése is elismeri, másrészről pedig, mivel a megtámadott határozatban felelősségre vont többi leányvállalat tekintetében a Bizottság kiemelte olyan további ténykörülmények fennállását, amelyek megerősítik az anyavállalataik által gyakorolt meghatározó befolyásra vonatkozó vélelmet. A felperesek hangsúlyozzák, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottságot terhelő indokolási kötelezettség még nagyobb súllyal bír, amikor a Bizottság határozata érezhetően eltér a korábbi határozatoktól (a Bíróság C-228/99. sz. Silos-ügyben 2001. november 8-án hozott ítéletének [EBHT 2001., I-8401. o.] 28. pontja, a Törvényszék T-245/03. sz., FNSEA és társai kontra Bizottság ügyben 2004. január 21-én hozott végzésének [EBHT 2004., II-271. o.] 52. pontja és a T-217/03. sz., FNCBV kontra Bizottság ügyben 2004. január 21-én hozott végzésének [EBHT 2004., II-239. o.] 66. pontja).

132 A Bizottság vitatja, hogy megsértette volna az őt terhelő indokolási kötelezettséget.

– A Törvényszék álláspontja

133 A Bizottságot terhelő indokolási kötelezettséget illetően emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 253. cikk által megkövetelt indokolásnak a kérdéses jogi aktus jellegéhez kell igazodnia, és abból világosan és egyértelműen ki kell tűnnie az aktust kibocsátó intézmény érvelésének oly módon, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, a hatáskörrel rendelkező bíróság

pedig gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét. Az indokolás követelményét az ügy körülményeire, így többek között a jogi aktus tartalmára, az előadott indokok jellegére és a címzettek, illetve a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett más személyek magyarázathoz jutás iránti érdekére figyelemmel kell értékelni. Nem szükséges, hogy az indokolás valamennyi releváns ténybeli és jogi elemre kitérjen, mivel azt a kérdést, hogy a jogi aktus indokolása megfelel-e az EK 253. cikk követelményeinek, nem pusztán a szövegére figyelemmel kell megítélni, hanem az összefüggéseire, valamint az érintett területre vonatkozó jogszabályok összességére tekintettel is (lásd a Bíróság C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

134 A Törvényszék már kimondta, hogy amennyiben – mint a jelen ügyben is – az EK 81. cikk alkalmazásában hozott határozat több címzetthez szól, és a jogsértés betudhatóságának kérdését veti fel, e határozatnak megfelelő indokolást kell tartalmaznia a címzettjeinek mindegyikére, és különösen azokra nézve, amelyeknek a határozat értelmében e jogsértés terhét viselniük kell (a Törvényszék T-327/94. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1373. o.] 78. pontja és a T-330/01. sz., Akzo Nobel kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3389. o.] 93. pontja). Így a megtámadott határozatnak – ahhoz, hogy a felperesek anyavállalatai tekintetében megfelelően legyen megindokolva – részletesen ki kellett fejtenie kellett különösen azon indokokat, amelyek igazolják a jogsértés e társaságoknak való betudhatóságát (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 80. pontját).

135 Továbbá, mivel e betudhatóság kihat a felperesek helyzetére, és mivel a közigazgatási eljárásban vitatták e betudhatóságot – tehát a felpereseknek érdeke fűződik a megtámadott határozat e kérdésben való vitatásához –, a felpereseknek, ahogyan anyavállalataiknak is, lehetőségük kell legyen arra, hogy megismerjék a Bizottság álláspontjának igazolását.

136 Ebből következik, hogy amikor – amint a jelen ügyben is – a Bizottság a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelemre alapozza a jogsértés betudhatóságát, és az érintett társaságok a közigazgatási eljárásban e vélelem megdöntésére irányuló elemeket adtak elő, a határozatnak megfelelően ki kell fejtenie, milyen indokok igazolják azon álláspontot, miszerint ezen elemek nem tették lehetővé az említett vélelem megdöntését.

137 A jelen ügyben a felperesek a kifogásközlésre adott válaszukban különösen azzal érveltek, hogy az Arkema a jogsértés teljes időszaka alatt tényleg önállóan határozta meg üzletpolitikáját. Ezen állítás alátámasztása érdekében a felperesek lényegében ugyanazon érveket adták elő, mint amelyek a második jogalap keretében kerültek elemzésre.

138 Márpedig a fentiekből kitűnik, hogy a Bizottság ezen érvekre a megtámadott határozat (272) preambulumbekezdésében válaszolt, azt állítva, hogy „[a] többi érv azon vélelem megdöntéséhez elegendő bizonyítékkal alá [nem] támasztott egyszerű állítás [volt], hogy a Total és az Elf Aquitaine felelős leányvállalatuk, az Atofina által elkövetett cselekményekért". A felperesek tehát tévesen állítják, hogy a Bizottság nem válaszolt a megtámadott határozat (269) preambulumbekezdésének c) pontjában foglalt azon érvükre, miszerint az Arkema teljesen önállóan határozta meg üzletpolitikáját és piaci magatartását.

139 Továbbá meg kell állapítani, hogy a jelen ügy körülményei között ezen, a megtámadott határozat (272) preambulumbekezdésében foglalt állítás megfelel az ítélkezési gyakorlatban felállított követelményeknek.

140 A Bizottság ugyanis így kifejtette, milyen okból vélte úgy, hogy a felperesek és anyavállalataik által előadott elemek nem elegendőek a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntéséhez. A megtámadott határozat tehát megadta számukra az ahhoz szükséges információkat, hogy meg tudják védeni jogaikat. Közelebbről a felperesek vagy vitathatták ezen állítás pontosságát, azzal érvelve, hogy elegendő

bizonyítékkal alátámasztották állításaikat, vagy pedig vitathatták annak relevanciáját, azzal érvelve, hogy a szóban forgó állítások, még ha nincsenek is alátámasztva, a jelen ügyben elegendőek voltak az említett vélelem megdöntéséhez. Ezen indokolás helytállóságát teljesen megerősíti az, ha az indokolást a kifogásközlésre adott válasz érintett – és a felperesek számára ismert – szövegrészletével állítjuk szembe, amely egyetlen, a benne foglalt állításokat alátámasztó dokumentumra sem utal (lásd a fenti 102. és az azt követő pontokat).

141 Ezenkívül, amint a Bizottság helyesen kiemeli, az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy noha a Bizottság az EK 253. cikk értelmében köteles határozatait úgy indokolni, hogy megemlíti azon ténybeli és jogi elemeket, amelyektől a intézkedés jogi igazolása függ, és azon megfontolásokat, amelyek a határozatának meghozatalához vezették, nem köteles megvitatnia minden, az egyes érdekeltek által a közigazgatási eljárásban felhozott ténybeli és jogkérdést (a Bíróság 240/82-242/82., 261/82., 262/82., 268/82. és 269/82. sz., Stichting Sigarettenindustrie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1985. december 10-én hozott ítéletének [EBHT 1985., 3831. o.] 88. pontja és a Törvényszék T-3/89. sz., Atochem kontra Bizottság ügyben 1991. október 24-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1177. o.] 222. pontja). Így, noha a Bizottság határozatából ki kell tűnnie, hogy a Bizottság mely okokból véli úgy, hogy az előadott elemek nem elegendőek a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntéséhez, ebből nem következik, hogy a Bizottság minden egyes esetben köteles konkrétan megvitatni az érintett vállalkozások által előadott elemek mindegyikét. A jelen ügyben adotthoz hasonló átfogó válasz az adott ügy körülményei között elegendő lehet ahhoz, hogy a vállalkozás hatékonyan megvédhesse jogait, a Törvényszék pedig gyakorolhassa felülvizsgálatát.

142 Azon tény, hogy a megtámadott határozat (269) preambulumbekezdése nem tér ki az Arkema valamennyi érvére, nem döntő jelentőségű.

143 Egyrészről, ami azon érvet illeti, miszerint az anyavállalatok által gyakorolt irányítás a legfontosabb beruházások engedélyezésére korlátozódott, és túl átfogó volt ahhoz, hogy különösen az árak megállapítását illetően az Arkema önállóságát korlátozza, ezen érv egybeesik azon érvvel, miszerint „az Atofina teljesen önállóan

határoz[ta] meg üzletpolitikáját és piaci magatartását", amely érvre a megtámadott határozat (269) preambulumbekezdésének c) pontja tér ki, és amelyre e határozat (272) preambulumbekezdése válaszol. Továbbá meg kell állapítani, hogy a felperesek kifogásközlésre adott válaszának 115. és 117. pontja, ahol ezen érv szerepel, nem utal egyetlen, azt alátámasztó dokumentumra sem. A felperesek tehát érthették úgy, hogy a Bizottságnak a megtámadott határozat (272) preambulumbekezdésében foglalt állítása ezen érvet is megválaszolja.

144 Másrészről, ami azon érvet illeti, miszerint a Total és az Elf Aquitaine ügyvezetői sosem vettek részt a kifogásolt magatartásokban, a felperesek kifogásközlésre adott válaszából kitűnik (lásd különösen a 91–105. pontot), hogy ezen érvet nem azért hozták fel e válasz 99–101. pontjában, hogy megdöntsék a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet, hanem hogy bizonyítsák, „[e]gyáltalán nem lehet […] az Elf Aquitaine vagy a Total terhére róni, hogy közvetlenül vagy közvetetten részt vettek a kifogásolt magatartásokban". Márpedig a fentiekből kitűnik, hogy a Bizottság nem támaszkodott ezen elemre annak érdekében, hogy a vitatott jogsértést a felperesek anyavállalatainak tudja be. Ennélfogva azon tény, hogy a Bizottság ezen érvet a megtámadott határozatban nem említette, egyáltalán nem minősülhet az indokolási kötelezettség megsértésének.

145 Ami azon érvet illeti, hogy a Bizottság nem válaszolt kifejezetten a megtámadott határozat (269) preambulumbekezdésében említett azon érvre, miszerint az Arkema igazgatótanácsa tagjainak az Elf Aquitaine általi kinevezése nem bizonyítja a tényleges irányítás gyakorlását, hangsúlyozni kell, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem állította, hogy ezen elem elegendő ahhoz, hogy a vitatott jogsértést a felperesek anyavállalatainak tudja be. A Bizottság a megtámadott határozat (264) preambulumbekezdésében ugyan kijelentette, hogy „[a]z Arkema igazgatótanácsának tagjait […] az Elf Aquitaine nevezte ki […]", és hogy e tény, valamint az e két társaság közötti tőkekapcsolat lehetővé tette számára annak vélelmezését, hogy az Elf Aquitaine meghatározó befolyást gyakorolt leányvállalatának, az Arkemának a magatartására, és tényleges irányítást gyakorolt felette. Amint azonban a fenti 68. és 69. pontban megállapításra került, a megtámadott határozat rendszeréből kitűnik, hogy ezen elem csak a teljesség kedvéért került megemlítésre, és nem volt feltétele annak, hogy a vitatott jogsértést a felperesek anyavállalatainak tudják be.

Következésképpen azon tény, hogy ezen érv nem lett kifejezetten megválaszolva, nem akadályozta meg a felpereseket sem abban, hogy megismerjék e betudhatóság indokait, sem pedig abban, hogy a betudhatóságot a Törvényszék előtt vitassák.

146 Ezenkívül a megtámadott határozat (271) preambulumbekezdésének szövegére alapított érvet illetően ki kell emelni, hogy a Bizottság a következőket állapította meg:

„[A]zon tény, hogy a Bizottság valamely korábbi ügyben kizárólag az Atofinának címezte határozatát, mint olyan nem akadályozza meg a Bizottságot abban, hogy a jelen ügyben mind az Atofinának, mind pedig a Totalnak/Elf Aquitaine-nek címezze a határozatát. A Bizottság mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a tekintetben, hogy a jelen ügy körülményeihez hasonló körülmények között a felelősséget az anyavállalatnak tudja be […], és azon tény, hogy valamely korábbi határozatban nem élt e jogkörrel, nem kötelezi őt arra, hogy azt a jelen ügyben se tegye".

147 Meg kell állapítani, hogy e szövegrészlet egyáltalán nem jelenti annak elismerését, hogy a Bizottság a jelen ügyben újító jellegű álláspontot fogadott el, ahogyan azt a felperesek állítják. A Bizottság állítása egyszerűen a megtámadott határozat (268) preambulumbekezdésében foglalt, arra alapított érv elvetését célozza, miszerint valamely korábbi, az Arkemának címzett határozat nem tudta be az Arkema magatartását az anyavállalatának (szerves peroxidokról szóló határozat) Továbbá ki kell emelni, hogy a Bizottság a megtámadott határozatot megelőzően az AMCA-határozatban már alkalmazta a kizárólag a tőkekapcsolatra alapított, meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelmet, amely határozatban az Arkema által elkövetett jogsértést az Elf Aquitaine-nek tudta be.

148 Mindenesetre a felperesek által hivatkozott ítélkezési gyakorlat kizárólag azt követeli meg, hogy a Bizottság kifejezetten kifejtse érvelését akkor, amikor határozathozatali gyakorlata keretében a korábbi határozatoktól érezhetően eltérő határozatot hoz. Ilyen esetben tehát nem elég különösen az állandó határozathozatali gyakorlatra

hivatkozással rövidített indokolást adni (lásd ebben az értelemben a fenti 131. pontban hivatkozott Silos-ügyben hozott ítélet 28. pontját). Márpedig, ahogyan a fentiekből kitűnik, a Bizottság a megtámadott határozatban kifejezetten megválaszolta az Arkema arra irányuló érveit, hogy bizonyítsa üzletpolitikájának önállóságát.

149 Végül azon tény, hogy a megtámadott határozatban szóban forgó más leányvállalatok vonatkozásában a Bizottság kiemelte olyan további ténykörülmények fennállását, amelyek megerősítik az anyavállalataik által gyakorolt meghatározó befolyásra vonatkozó vélelmet, nem befolyásolhatja az indokolásnak a felperesek tekintetében való elégséges jellegét. A fentiekből kitűnik továbbá (lásd a fenti 68. és 69. pontot), hogy e további elemek csak a teljesség kedvéért lettek kiemelve.

150 Ebből következik, hogy a jelen jogalap első részét el kell utasítani.

A gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított, második részről

– A felek érvei

151 A felperesek kiemelik, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a gondos ügyintézés elve értelmében a Bizottság köteles alaposan és pártatlanul megvizsgálni az adott ügy valamennyi releváns elemét. E kötelezettség alapvető jelentőséggel bír a közigazgatási

eljárásokban, így a versenyügyben folytatott eljárásokban is, ahol az intézmények mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak érdekében, hogy el tudják látni feladataikat.

152 A jelen ügyben a Bizottság azáltal, hogy egyszerűen az irányítás vélelmére támaszkodott, és – amint a fentiekben kifejtésre került – nem válaszolt az Arkema által e vélelem megdöntése érdekében előadott érvekre (különösen azokra, amelyek az igazgatótanács tagjainak az Elf Aquitaine általi kinevezése relevanciájának hiányára és az Arkema üzleti önállóságára vonatkoztak), nem vizsgálta meg alaposan a jelen ügy releváns elemeit, és megsértette a gondos ügyintézés elvét.

153 Továbbá a felperesek elutasítják a Bizottság azon érveit, miszerint a jelen kifogás egybemosódik az indokolási kötelezettség megsértésére vonatkozó kifogással. Hangsúlyozzák, hogy a gondos ügyintézés elve elkülönül az indokolási kötelezettségtől, és más célkitűzést követ.

154 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

– A Törvényszék álláspontja

155 Emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint azon esetekben, amikor a Közösség intézményei mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak érdekében, hogy el tudják látni feladataikat, az uniós jogrend által a közigazgatási eljárásokban biztosított garanciáknak a tiszteletben tartása még alapvetőbb jelentőségű. E garanciák között szerepel többek között a hatáskörrel rendelkező intézmény azon kötelezettsége, hogy alaposan és pártatlanul megvizsgálja az adott ügy valamennyi releváns elemét (a Bíróság C-269/90. sz. Technische Universität München ügyben 1991. november 21-én hozott ítéletének [EBHT 1991., I-5469. o.] 14. pontja és a Törvényszék

T-44/90. sz., La Cinq kontra Bizottság ügyben 1992. január 24-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1. o.] 86. pontja). E kötelezettség a gondos ügyintézés elvéből ered (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2707. o.] 269. pontját).

156 A jelen kifogás alátámasztása érdekében a felperesek annak állítására szorítkoznak, hogy a Bizottság egyszerűen azon vélelemre támaszkodott, hogy anyavállalataik meghatározó befolyást gyakoroltak rájuk, és nem válaszolt az Arkema által e vélelem megdöntése érdekében előadott érvekre, különösen azokra, amelyek az igazgatótanács tagjainak az Elf Aquitaine általi kinevezése relevanciájának hiányára és az Arkema üzleti önállóságára vonatkoztak.

157 A fentiekből azonban először is kitűnik, hogy e vélelem felállítása teljesen jogszerű. Ezt követően, amint a jelen jogalap első részének vizsgálatából kitűnik, a kifogásközlésre adott válasz érintett szövegrészleteinek olvasatából megállapítható, hogy a Bizottság megválaszolta a felperesek által felhozott releváns érveket, különösen azokat, amelyek az Arkema üzleti önállóságára vonatkoznak (a megtámadott határozat (269) preambulumbekezdésének c) pontjában említett érv, amelyre a Bizottság e határozat (272) preambulumbekezdésében válaszolt). E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az abban szereplő indokolás tömör jellege, miszerint „[a] többi érv [a] vélelem megdöntéséhez elegendő bizonyítékkal alá [nem] támasztott egyszerű állítás", önmagában nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy megsértették a közigazgatási eljárásban valamennyi releváns elem alapos és pártatlanul vizsgálatára vonatkozó kötelezettséget. Továbbá a fentiekből kitűnik (lásd a fenti 102. és az azt követő pontokat), hogy a megtámadott határozat (272) preambulumbekezdésében említett állítás helyes, ami feltételezi a Bizottság által elvégzett alapos és pártatlan vizsgálatot.

158 Végül, ami azon érvet illeti, miszerint az Arkema igazgatótanácsa tagjainak az Elf Aquitaine általi kinevezése önmagában nem bizonyítja a tényleges irányítás

gyakorlását, elegendő megállapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem állította ennek ellenkezőjét. A Bizottság ugyanis azt, hogy a felperesek anyavállalatai meghatározó befolyást gyakoroltak az előbbiekre, olyan vélelem alapján állapította meg, amelyet a közigazgatási eljárásban nem döntöttek meg. Ahogyan fentebb éppen megállapításra került, az Arkema igazgatótanácsa tagjainak az Elf Aquitaine általi kinevezése ezzel összefüggésben a teljesség kedvéért lett megemlítve. E körülmények között azon tény, hogy a Bizottság nem válaszolt kifejezetten ezen érvre, nem minősül a gondos ügyintézésre vonatkozó kötelezettség megsértésének.

159 Egyebekben hangsúlyozni kell, hogy a megtámadott határozat szövegén kívül a felperesek nem terjesztenek elő semmilyen más, a kifogásukat alátámasztó elemet.

160 Ennélfogva a jelen jogalap második részét, következésképpen a harmadik jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

Az arra alapított negyedik jogalapról, hogy a bírság kiindulási összegének 65 millió euróban való megállapítása során figyelmen kívül hagyták a piacra gyakorolt tényleges hatás kritériumát

A felek érvei

161 A jelen jogalap keretében a felperesek előadják, hogy a Bizottság a bírság rájuk vonatkozó kiindulási összegének 65 millió euróban való megállapításakor figyelmen kívül hagyta az iránymutatás 1.A. pontjának első bekezdésében foglalt, a piacra gyakorolt tényleges hatás kritériumát.

162 Először is a felperesek úgy érvelnek, hogy a bírság kiindulási összege, azaz a 65 millió euró, túlzott mértékű, mivel a jogsértés csak igen korlátozott hatással volt az érintett termékpiacokra.

163 E tekintetben először is előadják, hogy – ellentétben azzal, amit a Bizottság a megtámadott határozat (329) preambulumbekezdésében állít – a jogsértés piacra gyakorolt hatása mérhető. Következésképpen az ítélkezési gyakorlatnak és az iránymutatásnak megfelelően a jogsértés súlyának meghatározásakor azt figyelembe kellett volna venni.

164 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatásának értékelésekor a Bizottságnak arra kell hivatkoznia, hogy jogsértés hiányában rendes körülmények között milyen játéktér állt volna nyitva a verseny számára. Ez tehát feltételezi annak ismeretét, hogy a jogsértés elkövetése idején az érintett piacon hogyan alakult a versenyhelyzet, és azt, hogy e fejlődést össze lehessen hasonlítani exogén piaci adatokkal.

165 Márpedig a kifogásközlésre adott válaszukban a felperesek benyújtották a Bizottsághoz az ehhez szükséges adatokat, azaz részletes információkkal szolgáltak a három érintett PMMA-termék árainak 1995 és 2003 közötti alakulásáról, ideértve nyersanyagaik árának alakulását is. Sőt, a jogsértés hatása mérhető lett volna a különböző gyártók piaci részesedéseinek a jogsértés alatti alakulására vonatkozó információk alapján is, amelyek a Bizottság birtokában voltak, amint azt a kifogásközlés szövege is tanúsítja.

166 Másodszor a felperesek előadják, hogy amennyiben a Bizottság felmérte volna a jogsértés piacra gyakorolt hatását, szükségképpen azon megállapításra jutott volna, hogy e hatás korlátozott volt, és így az Arkema bírságának kiindulási összegét kevesebb mint 65 millió euróban állapította volna meg.

167 E tekintetben a felperesek úgy érvelnek, hogy a jogsértés tényleges hatása szükségszerűen elhanyagolható volt, mivel az érintett termékek árainak alakulása szigorúan követte a gyártásukhoz használt nyersanyagok árainak alakulását, amely nyersanyagokkal kapcsolatban semmilyen jogsértést nem állapítottak meg, ahogyan ez az Arkema által a kifogásközlésre adott válaszhoz csatolt vázlatokból is kitűnik.

168 Sőt, a megtámadott határozatban maga a Bizottság is elismerte, hogy a jogsértés csak rendkívül korlátozott hatással volt az érintett piacokra. Így a megtámadott határozat (104) preambulumbekezdésében, amely általánosan bemutatja a megállapodások végrehajtását, a Bizottság elismerte, hogy a megállapodott áremeléseket nem mindig lehetett végrehajtani. Ugyanígy a megtámadott határozat több, az érintett három terméknek szentelt preambulumbekezdéséből is kitűnik, hogy a különböző találkozókon megállapodott áremeléseket nem lehetett végrehajtani, illetve azoknak csak igen korlátozott hatása volt.

169 Továbbá a Bizottság érveire válaszolva a felperesek kifejtik, hogy nem vitatják, hogy valamely megállapodás akárcsak részleges végrehajtása is olyan ténykörülménynek minősülhet, amely e megállapodás piacra gyakorolt tényleges hatásának fennállására utal, és nem vitatják azt sem, hogy a vitatott kartell bizonyos hatással lehetett a PMMA piacára. Előadják azonban, hogy e hatás mérhető volt, és ha a Bizottság e hatást felmérte volna, szükségképpen azon megállapításra jutott volna, hogy e hatás korlátozott volt.

170 Másodszor a felperesek előadják, hogy a Bizottság megsértette az indokolási kötelezettséget, valamint a gondos ügyintézés elvét, mivel úgy vélte, hogy a jogsértés tényleges hatását nem lehet figyelembe venni a bírság kiindulási összegének megállapításakor.

171 Először is a felperesek hangsúlyozzák, hogy a Bizottság megelégedett annak állításával, hogy a jogsértés hatása nem volt mérhető, anélkül hogy ezen állítást bármilyen elemmel alátámasztotta volna, éspedig annak ellenére, hogy az Arkema a közigazgatási eljárásban számos elemet előterjesztett az árak alakulására vonatkozóan.

172 Márpedig a felperesek szerint a Bizottságnak kell bizonyítania, hogy a jogsértés hatása mérhető-e, vagy sem, különösen akkor, ha – mint a jelen ügyben is – a közigazgatási eljárásban részt vevő felek a jogsértés érintett piacokra gyakorolt hatásaira vonatkozó elemeket terjesztenek elő. Ennek hiányában elegendő, ha a Bizottság megállapítja, hogy a jogsértés hatása nem mérhető, annak érdekében, hogy a bírság kiindulási összegének meghatározásakor eltekintsen e hatás figyelembevételétől.

173 Másodszor a felperesek előadják, hogy a Bizottság megsértette az őt terhelő indokolási kötelezettséget és a gondos ügyintézés elvét is, mivel nem válaszolt az Arkema által a kifogásközlésre adott válaszban annak bizonyítása érdekében előadott érvekre, hogy a jogsértésnek az érintett piacokra gyakorolt hatása korlátozott volt.

174 Következésképpen a felperesek azt kérik, hogy a Törvényszék a megtámadott határozat kérdéses rendelkezéseit semmisítse meg, és korlátlan felülvizsgálati jogkörében eljárva a jogsértésnek az érintett piacokra gyakorolt korlátozott hatására tekintettel a Bizottság által megállapított mértéknél alacsonyabb mértékben állapítsa meg a bírságuk kiindulási összegét.

175 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

A Törvényszék álláspontja

176 Az iránymutatás 1.A. pontjának első bekezdése szerint „[a] jogsértés súlyosságának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét”.

177 A jelen jogalap keretében a felperesek lényegében azt állítják, hogy ellentétben azzal, amit a Bizottság a megtámadott határozatban állít, a vitatott kartell piacra gyakorolt hatása mérhető volt. A felperesek szerint, amennyiben a Bizottság felmérte volna e hatást, szükségképpen azon megállapításra jutott volna, hogy az korlátozott volt, és így az Arkema bírságának kiindulási összegét kevesebb mint 65 millió euróban állapította volna meg. Továbbá a felperesek az indokolási kötelezettség és a gondos ügyintézés elvének megsértésére hivatkoznak, mivel a Bizottság nem támasztotta alá azon állítását, miszerint a hatás nem volt mérhető, és nem válaszolt az Arkema által a kifogásközlésre adott válaszban előadott érvekre.

178 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a jogsértések súlyát számos tényező alapján kell meghatározni – mint például az ügy sajátos körülményei, háttere és a bírságok elrettentő hatása –, anélkül hogy létezne kötelezően figyelembe veendő szempontok kötött vagy kimerítő listája. A jogsértések súlyának értékelésére hatással lévő elemek között szerepel az egyes vállalkozások magatartása, az összehangolt magatartások létrehozásában játszott szerepük, a haszon, amelyet e magatartásokból húzhattak, a méretük és az érintett áruk értéke, valamint az a veszély, amelyet az ilyen típusú jogsértések jelentenek a Közösség célkitűzései számára (lásd a Bíróság C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 2005., I-5425. o.] 241. és 242. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; lásd továbbá ebben az értelemben a Bíróság C-534/07. P. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2009., I-7415. o.] 96. pontját).

179 Ebből következik, hogy valamely versenyellenes magatartás hatása a bírság megfelelő összege értékelésének önmagában nem meghatározó kritériuma. Különösen, a szándékosságból eredő tényezők nagyobb jelentőséggel bírhatnak, mint a szóban forgó hatásokkal kapcsolatos tényezők, főleg, amikor lényegét tekintve súlyos jogsértésekről van szó (lásd a fenti 178. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 96. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

180 Ebben a vonatkozásban emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a kartellek jellegüknél fogva a legszigorúbb bírságokkal büntetendők. A kartelleknek a piacra gyakorolt esetleges tényleges hatása és különösen az, hogy a versenykorlátozás mennyivel hozott létre magasabb piaci árat azon árhoz képest, amely a kartell hiányában állt volna fenn, nem meghatározó ismérv a bírságok szintjének megállapítása tekintetében (a Törvényszék T-127/04. sz., KME Germany és társai kontra Bizottság ügyben 2009. május 6-án hozott ítéletének [EBHT 2009., II-1167. o.] 64. pontja). A jogsértés súlyának három értékelési szempontja ugyanis nem azonos súllyal esik latba az átfogó vizsgálat során. A jogsértés jellege elsődleges szerepet játszik, többek között a jogsértések különösen súlyosnak minősítésénél (a Törvényszék T-73/04. sz., Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2661. o.] 91. pontja).

181 Így, amint a Bíróság megállapította, az iránymutatásból kitűnik, hogy a horizontális árkartelleket, illetve a piac felosztására irányuló horizontális kartelleket önmagában a jellegüknél fogva különösen súlyos jogsértéseknek lehet minősíteni, anélkül hogy a Bizottság köteles lenne bizonyítani a jogsértés által a piacra gyakorolt tényleges hatást. Ebben az esetben a jogsértés tényleges hatása csak a figyelembe veendő tényezők egyikét jelenti, amely – ha mérhető – lehetővé teheti a Bizottság számára, hogy a bírság kiindulási összegét a 20 millió euró lehetséges legalacsonyabb összeghez képest növelje (a fenti 178. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 75. pontja, valamint a fenti 122. pontban hivatkozott Erste Group Bank és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 103. pontja). A Bíróság tehát hangsúlyozta, hogy a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatása olyan fakultatív tényező, amelyet a Bizottság a bírság kiszámításakor figyelembe vehet, ha helyénvalónak ítéli (lásd ebben az értelemben a fenti 178. pontban hivatkozott Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 82. pontját).

182 Ezenkívül a Törvényszék kimondta, hogy az, hogy a Bizottság az iránymutatásban kifejtette a jogsértések súlyának értékelését illető megközelítését, nem akadálya annak, hogy e kritériumot átfogóan értékelje minden releváns körülmény alapján, beleértve olyan tényezőket is, amelyek nem szerepelnek kifejezetten az iránymutatásban (a fenti 122. pontban hivatkozott Raiffeisen Zentralbank Österreich és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 237. pontja).

183 Ezen ítélkezési gyakorlatra tekintettel a felperesek által előadott érvek a kiindulási összeg megállapítását illetően nem kérdőjelezik meg a megtámadott határozat jogszerűségét.

184 Egyrészről ugyanis ebből az következik, hogy még ha feltételezzük is, hogy – ahogyan a felperesek állítják – a vitatott jogsértésnek az árak alakulására gyakorolt hatása korlátozott volt, jellegére és földrajzi kiterjedésére (azaz az EGT területére) tekintettel továbbra is helytálló a különösen súlyos jogsértésnek való minősítése. Továbbá hangsúlyozni kell, hogy a megtámadott határozat (331) preambulumbekezdésében foglalt, a jogsértés súlyára vonatkozó megállapításában a Bizottság a jogsértést különösen súlyosnak minősítette „a […] természetére, és azon tényre tekintettel, hogy a jogsértés az EGT egész területére kiterjedt". Így a piacra gyakorolt tényleges hatás kritériuma a jogsértés minősítése során semmilyen szerepet nem játszott.

185 Másrészről a megtámadott határozatban semmi nem utal arra, hogy a Bizottság akkor, ha azt állapította volna meg, hogy a vitatott kartell piacra gyakorolt hatása korlátozott volt, az Arkema bírságának kiindulási összegét kevesebb mint 65 millió euróban állapította volna meg.

186 E tekintetben, noha a Bizottság megállapította, hogy az árakra vonatkozó megállapodások és magatartások végrehajtására figyelemmel a vitatott kartell valóban hatást gyakorolt a piacra (lásd a megtámadott határozat (321) és (329) preambulumbekezdését), azonnal kifejtette, hogy „[a] jelen eljárásban nem

lehet felmérni [a jogsértés] piacra gyakorolt tényleges hatását […], következésképpen a Bizottság az iránymutatásnak megfelelően nem támaszkodik kifejezetten konkrét hatásra, amely iránymutatás szerint figyelembe kell venni a tényleges hatást, ha az mérhető" (a (321) preambulumbekezdés), és hogy „[a vitatott kartell piacra gyakorolt] hatásait nem lehet pontosan felmérni". Továbbá, amint fentebb kiemelésre került, a Bizottságnak a megtámadott határozat (331) preambulumbekezdésében foglalt, a jogsértés súlyára vonatkozó megállapítása nem említi a piacra gyakorolt tényleges hatás kritériumát.

187 Meg kell tehát állapítani, hogy e tényezőt a bírság kiszámításakor nem vették figyelembe.

188 Továbbá hangsúlyozni kell, hogy a felperesek nem állítják, hogy a birtokában lévő adatok alapján a Bizottságnak meg kellett volna állapítania a vitatott kartell piacra gyakorolt hatásának hiányát. Elismerik, hogy a jogsértés bizonyos hatással lehetett a piacra, ugyanakkor azt állítják, hogy e hatás korlátozott volt (lásd a fenti 169. pontot). Márpedig, még ha feltételezzük is, hogy a Bizottság a bírság kiszámításakor figyelembe vette azon megállapítását, miszerint a kartell hatást gyakorolt a piacra, semmi nem utal arra, hogy eltúlozta volna annak hatásait.

189 Ugyanígy nem lehet azt állítani, hogy a felperesek bírságának kiindulási összeg szükségszerűen azon alapult, hogy figyelembe vették a vitatott kartell piacra gyakorolt jelentős hatását, mivel ezen összeg messze meghaladta az iránymutatásban a különösen súlyos jogsértésekre előirányzott legalacsonyabb összeget (azaz a 20 millió eurót). Ahogyan ugyanis a fentiekből kitűnik, a jogsértés tényleges hatása csak a figyelembe veendő tényezők egyikét jelenti, amely lehetővé teheti a Bizottság számára, hogy a bírság kiindulási összegét ezen összeghez képest növelje.

190 Így a jelen ügyben a kiindulási összeg többek között a jogsértés jellegén alapult, amely a jogsértésnek a megtámadott határozat 4.2. szakaszában kifejtett

fő jellemzőire figyelemmel került megállapításra (lásd a megtámadott határozat (320) preambulumbekezdését), továbbá az érintett földrajzi piac méretén, azaz az EGT területén alapult (lásd a megtámadott határozat (330) preambulumbekezdését), valamint az e vállalkozásokkal szemben annak érdekében alkalmazott eltérő bánásmódon, hogy figyelembe vegyék azon tényleges gazdasági képességüket, hogy a versenyben jelentős kárt okozzanak, amelyet azon PMMA-termékek értékesítésével elért forgalomra tekintettel értékeltek, amelyek vonatkozásában a vállalkozások részt vettek a vitatott kartellben (lásd a megtámadott határozat (332)–(334) preambulumbekezdését). Ez utóbbival összefüggésben a Bizottság megemlítette azt is, hogy a PMMA-termékek egész piaca mennyiségben és értékben kifejezve 2000-ben és 2002-ben milyen méretű volt (lásd a megtámadott határozat (333) preambulumbekezdését).

191 Márpedig a jelen jogalap keretében a felperesek kizárólag a piacra gyakorolt tényleges hatás kritériuma vonatkozásában hivatkoznak a bírság kiindulási összegének túlzó jellegére. Ahogyan a fentiekből kitűnik, ezen érvelés a bírság felperesekkel szemben megállapított kiindulási összegének vitatása keretében önmagában hatástalan.

192 Ebből következik továbbá, hogy azon tény, hogy a megtámadott határozat szövegéből nem tűnik ki elég részletesen, hogy a Bizottság milyen okokból vélte úgy, hogy a rendelkezésére álló információk alapján nem lehetséges felmérni a vitatott jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatását, nem releváns. E körülmény ugyanis semmilyen hatással nincs a jogsértés különösen súlyosnak minősítésére, sem pedig a bírságnak a felperesekkel szemben megállapított kiindulási összegére.

193 Ezenkívül a fentiekből kitűnik, hogy a vitatott kartell piacra gyakorolt hatásának korlátozott jellege nem igazolhatja azt, hogy a Törvényszék korlátlan felülvizsgálati jogkörében eljárva csökkentse a bírságot.

194 Ennélfogva a jelen jogalapot, valamint a felperesek által e címen megfogalmazott bírságcsökkentés iránti kérelmet el kell utasítani.

A bírság kiindulási összegének elrettentő hatás címén való növelése során elkövetett téves jogalkalmazásra és ténybeli hibára alapított, ötödik jogalapról

195 E jogalap keretében a felperesek a bírság kiindulási összegének elrettentő hatás címén való növelését vitatják, és azt kérik, hogy a Törvényszék e tekintetben semmisítse meg a megtámadott határozatot, illetve másodlagosan lényegesen csökkentse az e címen alkalmazott növelést.

196 E jogalap három részből áll. Ezenkívül a felperesek a tárgyaláson előadtak egy további, a kérdéses növelés vitatására irányuló kifogást.

Az arra alapított első részről, hogy a Bizottság nem megalapozottan növelte a bírság kiindulási összegét elrettentő hatás címén a Total forgalma alapján, mivel a jogsértés nem volt e társaságnak betudható

– A felek érvei

197 A felperesek úgy érvelnek, hogy a Bizottság azáltal, hogy a Total által elért forgalom alapján alkalmazott elrettentő hatás címén 3-as szorzótényezőt, noha a jogsértés nem volt e táraságnak betudható, tévesen alkalmazta a jogot. Szerintük a bírság elrettentő hatás címén való esetleges növelését – feltéve, hogy az szükséges volt – kizárólag az Arkema méretére és forrásaira lehetett volna alapítani.

198 Márpedig a Bizottság kifejezetten elismerte, hogy a 3-as szorzótényező ilyen esetben túlzott mértékű. A felperesek ugyanis kiemelik, hogy a Bizottság akkor, amikor

megállapította a bírság azon részét, amely visszaesés címén kizárólag az Arkemának tudható be, megjegyezte, hogy „1,25-ös szorzótényezőt” alkalmazott volna, ha az Arkema a megtámadott határozat egyedüli címzettje lett volna (a megtámadott határozat 250. lábjegyzete).

199 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

– A Törvényszék álláspontja

200 Elegendő megállapítani, hogy a jelen jogalap e része teljes egészében azon az előfeltevésen alapul, miszerint a vitatott jogsértést nem lehetett az Arkema anyavállalatainak betudni. Márpedig a fentiekből kitűnik, hogy ezen előfeltevés téves.

201 Következésképpen a jelen jogalap első részét el kell utasítani.

Az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított, második részről

– A felek érvei

202 A felperesek úgy érvelnek, hogy – még ha feltételezzük is, hogy a jogsértés betudható a Totalnak (vagy az Elf Aquitaine-nek) – a Bizottság megsértette az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét, mivel az Arkema bírsága összegének elrettentő hatás címén való növelésekor a Total forgalmát vette figyelembe.

203 A felperesek szerint ugyanis, még ha feltételezzük is, hogy a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó vélelem elegendő lehet ahhoz, hogy a jogsértést az anyavállalataiknak tudják be, nem elegendő ahhoz, hogy az elrettentő hatás címén való növelést az ez utóbbiak által elért forgalom alapján alkalmazzák. Úgy vélik, hogy a bírság elrettentő jellegét a jogsértés elkövetőjének piaci magatartását befolyásoló körülmények, különösen a jogsértést az érintett piacon elkövető leányvállalat rendelkezésére álló források terjedelme alapján kell értékelni. Szerintük ahhoz, hogy az elrettentő hatás címén való növelést a csoport szintjén elért forgalom alapján lehessen kiszámítani, a cégcsoporthoz való tartozást olyan további elemeknek kell kísérniük, amelyek lehetővé teszik annak bizonyítását, hogy a leányvállalat a jogsértés elkövetésekor ténylegesen felhasználta a csoport forrásait abból adódóan, hogy az anyavállalat ügyvezetői részt vettek a jogsértésben, és/vagy abból adódóan, hogy az anyavállalat tényleges irányítást gyakorolt a leányvállalat felett. Ennek hiányában az anyavállalat által elért forgalom figyelembevétele az elrettentő hatás fogalma aránytalan és hátrányosan megkülönböztető alkalmazásának minősül.

204 Továbbá a felperesek kiemelik, hogy a Bizottság határozathozatali gyakorlatában maga is megállapította, hogy az anyavállalatnak a leányvállalata által elkövetett jogsértésben való részvétele és a csoport forrásainak a jogsértés elkövetése során való felhasználása az elrettentő hatás alkalmazásának releváns kritériumai (az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/35.691/E-4 – „előszigetelt csövek”-ügy] 1998. október 21-én hozott 1999/60/EK bizottsági határozat, a továbbiakban: előszigetelt csövekről szóló határozat).

205 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

206 Kifejti különösen, hogy – mivel azon vállalkozás kiterjedését, amelynek a jogsértésért való felelősségét meg kell állapítani, jogilag megkövetelt módon megállapították – az, hogy alkalmazni kell-e szorzótényezőt, vagy sem, valamint hogy adott esetben hogyan kell meghatározni annak megfelelő mértékét, e vállalkozás összesített forrásaitól függ. E forrásokat megfelelően tükrözi a vállalkozásnak a szankciót kiszabó határozat

elfogadását megelőző évben elért teljes forgalma, és a felperesek által előadott megfontolások egyikét sem lehet figyelembe venni.

– A Törvényszék álláspontja

207 Emlékeztetni kell arra, hogy a megtámadott határozat (337) preambulumbekezdésében a Bizottság kimondta, hogy a különösen súlyos jogsértések kategóriájában a kiszabható bírságok mértékének sávja lehetővé teszi azt is, hogy a bírságok összegét olyan szinten állapítsák meg, amely biztosítja, hogy a bírságoknak „az egyes vállalkozások méretére és gazdasági erejére figyelemmel" kellő elrettentő hatása legyen. Azon vállalkozás méretének és gazdasági erejének értékelésekor, amelyhez a felperesek tartoztak, a Bizottság figyelembe vette a Total 2005-ben elért világszintű forgalmát, amely év a megtámadott határozat elfogadását megelőző utolsó pénzügyi év volt (143,168 milliárd euró), és úgy határozott, hogy az Arkemával szemben kiszabott bírságra 3-as szorzótényezőt alkalmaz (lásd különösen a megtámadott határozat (338) és (349) preambulumbekezdését).

208 Az ötödik jogalap jelen része keretében a felperesek vitatják ezen eljárásmódot, és lényegében azt állítják, hogy ahhoz, hogy az elrettentő hatás címén alkalmazott növelést a csoport szintjén elért forgalom alapján lehessen kiszámítani, a cégcsoporthoz tartozást olyan további elemekkel kell alátámasztani, amelyek lehetővé teszik annak bizonyítását, hogy a leányvállalat ténylegesen felhasználta a csoport forrásait. Következésképpen a felelősség anyavállalatoknak való betudása azon meg nem döntött vélelem alapján, hogy meghatározó befolyást gyakoroltak leányvállalatukra, e tekintetben nem elegendő.

209 Ezen érvelés nem fogadható el.

210 Előzetesen az elrettentés fogalmát illetően emlékeztetni kell arra, hogy ez az egyik olyan tényező, amelyet a bírság összegének kiszámításakor figyelembe kell venni. Az állandó ítélkezési gyakorlatból ugyanis az következik, hogy az EK 81. cikk megsértése miatt és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése alapján kiszabott bírságok célja az érintett vállalkozások jogsértő magatartásainak szankcionálása, valamint a kérdéses vállalkozások, csakúgy mint más gazdasági szereplők elrettentése attól, hogy a jövőben megszegjék az uniós versenyjog szabályait. Így a Bizottság a bírság összegének kiszámítása során figyelembe veheti különösen az érintett vállalkozás méretét és gazdasági erejét (lásd ebben az értelemben a Bíróság C-289/04. P. sz., Showa Denko kontra Bizottság ügyben 2006. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-5859. o.] 16. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

211 Ezenkívül a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a vállalkozás teljes forgalma – még ha hozzávetőleges és hiányos is – a vállalkozás méretére és gazdasági erejére utal (lásd a fenti 178. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 243. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Így már megállapításra került, hogy a Bizottság a bírság összegének olyan szinten való meghatározása érdekében, amely a bírságnak kellő elrettentő jelleget biztosít, figyelembe veheti a kérdéses vállalkozás teljes forgalmát (a Bíróság fenti 210. pontban hivatkozott Showa Denko kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 15–18. pontja, és a C-266/06. P. sz., Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben 2008. május 22-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 120. pontja; a Törvényszék T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2473. o.] 96. pontja).

212 Ezzel összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy a megtámadott határozat szerint a Total és az Elf Aquitaine a felperesekkel együtt egyetlen vállalkozást alkot, amely elkövette a jogsértést. E körülmények között a felperesek érvelésükkel azt követelik, hogy a bírság kellő elrettentő szintjének meghatározása érdekében ne e vállalkozásnak a teljes forgalma által tükrözött méretét és gazdasági erejét vegyék figyelembe, hanem csupán a forrásainak egy részét, azaz „a jogsértést elkövető leányvállalat számára az érintett piacon rendelkezésére bocsátott forrásokat". Meg kell azonban állapítani, hogy ezen álláspont nem egyeztethető össze a Bizottság által követett elrettentési céllal.

213 Ahogyan ugyanis a Törvényszék már megállapította, a bírság kellő elrettentő hatása biztosításának szükségessége – amikor a versenypolitika végrehajtása keretében nem indokolja a bírságok általános szintjének növelését – megköveteli, hogy a bírság összege annak figyelembevételével kerüljön kiigazításra, hogy elérje az érintett vállalkozásra gyakorolni szándékozott hatást, annak érdekében, hogy a bírság – különös tekintettel a kérdéses vállalkozás pénzügyi teljesítőképességére – ne legyen elhanyagolható vagy – épp ellenkezőleg – túlzó mértékű, egyrészt a bírság hatékonysága biztosításának szükségességéből, másrészt pedig az arányosság elvének tiszteletben tartásából eredő követelményeknek megfelelően (a Törvényszék T-279/02. sz., Degussa kontra Bizottság ügyben 2006. április 5-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-897. o.] 283. pontja és T-410/03. sz., Hoechst kontra Bizottság ügyben 2008. június 18-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-881. o.] 379. pontja). Következésképpen a bírság kellő elrettentő hatására tekintettel az igazolhatja szorzó alkalmazását, hogy érintett vállalkozás könnyebben mozgósíthatja a bírságának megfizetéséhez szükséges pénzeszközöket (lásd ebben az értelemben a fenti 210. pontban hivatkozott Showa Denko kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 18. pontját, valamint a Törvényszék fenti hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 284. pontját és a fent hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 379. pontját).

214 Ebből következik, hogy nem lehet azt követelni, hogy a Bizottság a vállalkozás forrásainak felhasználása és az általa elkövetett jogsértés között további összefüggést bizonyítson ahhoz, hogy e forrásokat a bírság kellő elrettentő szintjének meghatározása érdekében figyelembe lehessen venni, ennélfogva ezzel összefüggésben a jogsértés vállalkozásnak mint olyannak a mérete és gazdasági ereje számít.

215 Végül az előszigetelt csövekről szóló határozatra való hivatkozást illetően elegendő emlékeztetni arra, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem szolgál jogi háttérként a versenyjogi bírságok tekintetében (lásd a Törvényszék T-116/04. sz., Wieland-Werke kontra Bizottság ügyben 2009. május 6-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-1087. o.] 85. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ennélfogva az e határozat tartalmára alapított érvelés önmagában nem helytálló.

216 Következésképpen a jelen jogalap második részét el kell utasítani.

Az arra alapított harmadik részről, hogy a jelen ügyben szükségtelen volt a bírság elrettentő hatását figyelembe venni

– A felek érvei

217 A felperesek előadják, hogy az iránymutatás értelmében a bírságnak elégséges elrettentő hatással kell rendelkeznie, tehát a Bizottság növelheti a bírságot, ha az nem éri el e szintet. A felperesek szerint a bírság e címen való növelésének szükségességét csak a bírság végső összegének kiszámítását követően lehet meghatározni, figyelembe véve adott esetben azt, hogy a vállalkozással szemben nemrégiben bírságokat szabtak ki. A felperesek úgy vélik, hogy a bírság elrettentő hatás címén való *ab initio* és *in abstracto* növelése, anélkül hogy figyelembe vennék az eljárás alá vont vállalkozásra vonatkozó ténybeli megfontolásokat és különösen az érintett vállalkozás által korábban megfizetett bírságokat, sérti az iránymutatást.

218 E tekintetben a felperesek megjegyzik, hogy az Arkemával szemben kevesebb mint hároméves időszakban egymást követően összesen körülbelül 180 millió euró összegű bírságokat szabtak olyan kartellekben való részvétele miatt, amelyeket – legalábbis részben – egy időben hajtottak végre a megtámadott határozatban szankcionált magatartásokkal. E bírságokat a Bizottság a szerves peroxidokról szóló határozatban és az AMCA-határozatban, valamint az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke szerinti eljárásban (COMP/F/C.38.620 – „hidrogén-peroxid és perborát”-ügy) 2006.

május 3-án hozott C (2006) 1766 bizottsági határozatban (a továbbiakban: hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozat) szabta ki. A Bizottság e három határozat mindegyikében növelte elrettentő hatás címén az Arkemával szemben kiszabott bírságot, fokozatosan növelve az alkalmazott szorzótényezőt.

219 A felperesek szerint a Bizottságnak tehát meg kellett volna állapítania, hogy a vitatott kartellel egy időben megvalósult tényekért kiszabott korábbi bírságok kellő elrettentő jelleggel bírtak annak elkerüléséhez, hogy az Arkema a jövőben új jogsértéseket kövessen el, és következésképpen szükségtelen volt a bírságot elrettentő hatás címén tovább növelni.

220 Továbbá kiemelik, hogy azon tény, hogy az Arkema röviddel azt követően, hogy a Total Fina megszerezte az Elfet, programot vezetett be a versenyjog tiszteletben tartása érdekében, azt bizonyítja, hogy az Arkemát már kellően elrettentették attól, hogy új jogsértéseket kövessen el.

221 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

– A Törvényszék álláspontja

222 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a bírságok összegének megállapítása során annak érdekében, hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartásának irányába terelje (lásd a Törvényszék T-68/04. sz., SGL Carbon kontra Bizottság ügyben 2008. október 8-án hozott ítéletének [EBHT 2008., II-2511. o.] 49. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

223 Először is el kell utasítani azon érvet, miszerint a Bizottság a jelen ügyben *ab initio* növelte elrettentő hatás címén a bírságot, miközben a felperesek szerint a bírság elrettentő hatás címén való növelésének szükségessége csak a bírság végső összegének kiszámítását követően határozható meg.

224 Amint ugyanis már megállapításra került, az elrettentő hatás biztosítása olyan általános követelmény, amelyet a Bizottságnak a bírság kiszámítása során mindvégig szem előtt kell tartania, és nem feltétlenül követeli meg azt, hogy ennek a számításnak legyen egy olyan sajátos szakasza, amely e cél megvalósítása érdekében az összes releváns körülmény átfogó értékelésére szolgál (lásd a fenti 180. pontban hivatkozott Carbon-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 131. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ennélfogva a felperesek nem állíthatják, hogy a Bizottságnak csak a bírság végső összegének kiszámítását követően kellett volna meghatároznia az elrettentő hatást.

225 Ezenkívül meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (337)–(350) preambulumbekezdésében a Bizottság a jogsértés súlyának értékelésével összefüggésben csupán azért növelte a bírság kiindulási összegét, hogy a bírságnak „az egyes vállalkozások méretére és gazdasági erejére figyelemmel kellő elrettentő hatása" legyen (a megtámadott határozat (337) preambulumbekezdése). A bírság kiszámításának e szakasza abból ered, hogy a kiindulási összeget úgy kell kiigazítani, hogy a vállalkozás összesített forrásaira, és azon képességére figyelemmel, hogy mozgósítsa a bírság megfizetéséhez szükséges pénzeszközöket, a bírságnak kellő elrettentő jellege legyen. E szakasz azonban nem jelenti – ahogyan a felperesek állítják – a bírság mint olyan elrettentő jellegének *ab initio* értékelését. Ahogyan a fenti pontból kitűnik, e megfontolást a Bizottságnak a bírság kiszámítása során mindvégig szem előtt kell tartania.

226 Másodszor el kell utasítani azon érvet is, miszerint a Bizottság *in abstracto* növelte elrettentő hatás címén a bírságot, anélkül hogy figyelembe vette volna a jogsértő vállalkozásra vonatkozó ténybeli megfontolásokat.

227 Ezen érv nélkülözi a ténybeli alapot. A megtámadott határozat (337)–(350) preambulumbekezdésében azon vállalkozás méretének figyelembevétele, amelyhez a felperesek tartoztak, és a kiindulási összeg ebből eredő növelése pontosan olyan tényezőnek minősül, amely a bírságnak az említett vállalkozás jellemzői alapján való kiigazítására szolgál (lásd ebben az értelemben a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 362. pontját).

228 Harmadszor azon érvet kell megvizsgálni, miszerint a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie az Arkema által korábban megfizetett bírságokat, éspedig úgy, hogy meg kellett volna állapítania, hogy a három korábbi bírság, amelyet a vitatott kartellel egy időben megvalósult tényekért szabtak ki vele szemben, kellő elrettentő jelleggel bírt annak elkerüléséhez, hogy a jövőben új jogsértéseket kövessen el, tehát szükségtelen volt a bírságot elrettentő hatás címén tovább növelni.

229 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság jogosan szabhatott ki az Arkemával szemben négy különböző bírságot, amelyek mindegyike betartja az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdésében megállapított felső határokat, feltéve hogy az EK 81. cikk rendelkezéseinek négy különböző megsértését követte el (lásd ebben az értelemben a fenti 180. pontban hivatkozott Carbone–Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 56. pontját). E bírságok mindegyikének az általa szankcionált jogsértés időtartamának és súlyának értékelésén kellett alapulnia.

230 Márpedig meg kell állapítani, hogy azon tény, hogy más termékeket érintő különböző versenyellenes tevékenységekért az Arkemával szemben bírságot szabtak ki, nem változtat a jelen ügyben elkövetett jogsértés megtörténtén (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-101/05. és T-111/05. sz., BASF és UCB kontra Bizottság ügyben 2007. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2007., II-4949. o.] 52. pontját). E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a felperesek által javasolt megoldás megakadályozná a Bizottságot abban, hogy az adott bírság megállapításakor figyelembe vegyen minden, a jogsértés súlyának értékelését lehetővé tevő tényezőt, és különösen annak szükségességét, hogy az érintett vállalkozás méretére és gazdasági erejére tekintettel biztosítani kell e bírság kellő elrettentő szintjét.

231 Továbbá a felperesek által javasolt megoldás ellentétes a Bizottság által a bírságok területén folytatott politikája keretében követett elrettentési céllal. Amint a Bizottság helyesen megjegyezte, e megoldás olyan paradox helyzetet eredményezne, amelyben a különböző kartellekben részt vevő vállalkozás esetében minden egyes szankció marginális költsége fokozatosan csökkenne.

232 Ezenkívül ki kell emelni, hogy a felperesek érvelése azon az előfeltevésen alapul, miszerint a Bizottságnak a bírság összegét annak a valószínűsége alapján kellett volna megállapítania, hogy az Arkema a jövőben új jogsértéseket követ el, amelynek valószínűségét úgy kellett volna értékelnie, hogy figyelembe veszi az e vállalkozásra bizonyos időszakban kiszabott bírságok teljes összegét. Márpedig ezen előfeltevés nem egyeztethető össze az elrettentés versenyjogi fogalmával.

233 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság azon hatásköre, amely szerint bírságot szabhat ki az EK 81. cikk (1) bekezdésének vagy az EK 82. cikknek a rendelkezéseit szándékosan vagy gondatlanságból megsértő vállalkozásokra, egyike azoknak a Bizottságra ruházott eszközöknek, amelyek lehetővé teszik számára az uniós jog által rábízott felügyeleti funkció ellátását. Ez a funkció minden bizonnyal magában foglalja az egyedi jogsértések kivizsgálásának és szankcionálásának feladatát, de ugyancsak tartalmazza egy általános politika bevezetésének kötelezettségét, amelynek célja a Szerződés által előírt alapelvek alkalmazása a versenyügyekben, és a vállalkozások magatartásának orientálása ezen alapelvek fényében (a Bíróság 100/80-103/80. sz., Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 1825. o.] 105. pontja, és a fenti 222. pontban hivatkozott SGL Carbon kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 53. pontja).

234 Így az EK 81. cikk megsértése miatt és az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése alapján kiszabott bírságok célja az érintett vállalkozások jogsértő magatartásainak szankcionálása, valamint a kérdéses vállalkozások, csakúgy mint más gazdasági szereplők elrettentése attól, hogy a jövőben megszegjék az uniós versenyjog szabályait (a fenti 210. pontban hivatkozott Showa Denko kontra Bizottság ügyben hozott

ítélet 16. pontja). Ennélfogva az elrettentési tényezőt nem csupán az érintett vállalkozás sajátos helyzete, hanem számos tényező figyelembevételével kell értékelni (a fenti 210. pontban hivatkozott Showa Denko kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 23. pontja és a Törvényszék T-13/03. sz., Nintendo és Nintendo of Europe kontra Bizottság ügyben 2009. április 30-án hozott ítéletének [EBHT 2009., II-947. o.] 71. pontja). A Bizottság semmiképpen nem köteles a bírságok összegének az elrettentő hatás biztosítása érdekében való növelése szükségességének értékelésekor annak valószínűségét sem megítélni, hogy a szóban forgó vállalkozások visszaeshetnek-e (a fent hivatkozott Nintendo és Nintendo of Europe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 72. pontja).

235 Következésképpen a bírság kiszámításának e szakasza abban áll, hogy a bírság kiindulási összegét olyan objektív tényezőkre figyelemmel emelik meg, mint az érintett vállalkozás mérete és gazdasági ereje, nem pedig olyan szubjektív tényezőkre figyelemmel, amelyek új jogsértés jövőbeni elkövetése valószínűségének értékelésére vonatkoznak. Ebből következik, hogy azon tény, hogy a Bizottság a felperesek által hivatkozott határozatokban velük szemben elrettentő hatás címén már növeléseket hajtott végre, és fokozatosan növelte az alkalmazott szorzótényezőket, nem releváns.

236 Végül el kell utasítani az arra alapított érvet is, hogy a versenyjognak való megfelelési program Arkema általi elfogadása azt tanúsítja, hogy az Arkemát már megfelelően elrettentették új jogsértések elkövetésétől, mivel e tényező nem releváns a bírság annak érdekében való növelésével összefüggésben, hogy figyelembe vegyék az érintett vállalkozás méretét és gazdasági erejét. Mindenesetre már megállapításra került, hogy a versenyszabályoknak való megfelelési program valamely vállalkozás által való egyszerű elfogadása kétségtelenül nem jelentheti annak érvényes és biztos garanciáját, hogy ez utóbbi a jövőben tartósan tiszteletben fogja tartani az említett szabályokat, így egy ilyen program nem kényszerítheti a Bizottságot a bírságnak azon indokkal való csökkentésére, hogy az ezen intézmény által követett megelőzési cél legalábbis részben már teljesült (a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 361. pontja; lásd továbbá a fenti 230. pontban hivatkozott BASF és UCB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 52. pontját).

237 Ennélfogva a jelen jogalap harmadik részét el kell utasítani.

A tárgyaláson felhozott, arra alapított kifogásról, hogy a megtámadott határozat elfogadása napján a felpereseket már nem irányította a Total és az Elf Aquitaine

– A felek érvei

238 A tárgyaláson a felperesek előadták, hogy a Bizottság elrettentő hatás címén semmiképpen nem növelheti a bírságukat a Total-csoport méretének figyelembevétele érdekében, mivel a megtámadott határozat elfogadásakor e csoport már nem irányította az Arkemát. Márpedig a Bizottság által az írásbeli eljárás lezárását követően beszerzett új elemek arra utalnak, hogy ilyen irányításnak a megtámadott határozat elfogadásakor való fennállása szükséges feltétele annak, hogy az Arkema esetében a Total-csoport méretére figyelemmel elrettentés címén növelést lehessen alkalmazni.

239 Ezen új elemek kitűnnek azon válaszból, amelyet a Bizottság a T-206/06. sz. ügyre vonatkozó pervezető intézkedések keretében a Törvényszék által feltett kérdésekre adott a felperesek anyavállalatai által a megtámadott határozattal szemben előterjesztett kérelemmel kapcsolatban. A Bizottság e válaszban kifejtette, hogy a nemrégiben hozott határozatokban (az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke szerinti eljárásban [COMP/38.695 – „nátrium-klorát”-ügy] 2008. június 11-én hozott C (2008) 2626 végleges bizottsági határozatban [a továbbiakban: nátrium-klorátról szóló határozat] és az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke szerinti eljárásban [COMP/38589 – „hőstabilizátorok”-ügy] 2009. november 11-én hozott C (2009) 8682 végleges bizottsági határozatban [a továbbiakban: hőstabilizátorokról

szóló határozat]) nem alkalmazott az Arkemával szemben elrettentési szorzókat, mivel az Arkema e határozatok időpontjában már nem képezte a Total-csoport részét.

240 Márpedig a felperesek hangsúlyozzák, hogy az Arkemát 2006. május 18-án vezették be a tőzsdén, és ezen időponttól kezdve, azaz majdnem két héttel a megtámadott határozat 2006. május 30-án történt elfogadását megelőzően a Total már nem irányította az Arkemát.

241 A Bizottság azon érveire, miszerint új, a Törvényszék eljárási szabályzatának 48. cikke értelmében elfogadhatatlan jogalapról van szó, a felperesek azt válaszolják, hogy érvelésük az írásbeli szakasz lezárását követően felmerült elemeken, azaz a Bizottságnak a T-206/06. sz. ügyben a Törvényszék kérdéseire adott válaszán, valamint a nátriumklorátról szóló határozaton és a hőstabilizátorokról szóló határozaton alapul. Mindenesetre a felperesek arra kérik a Törvényszéket, hogy hivatalból vizsgálja meg, hogy a megtámadott határozat esetleg nem sérti-e az indokolási kötelezettséget, mivel a Bizottság abban nem fejti ki, milyen okokból volt szükséges a bírságukat a Total-csoport méretére figyelemmel elrettentő hatás címén növelni, miközben a megtámadott határozat időpontjában az Arkema már nem képezte e csoport részét.

242 Végül a Törvényszék ezzel kapcsolatos kérdésére válaszolva a felperesek elismerték, hogy a jelen ügy keretében nem tájékoztatták külön a Bizottságot azon tényről, hogy 2006. május 18-tól kezdve a Total és az Elf Aquitaine már nem irányította őket. Előadták azonban, hogy a közigazgatási eljárásban a Bizottság tájékoztatást kapott a tőzsdén való bevezetésről, amely előre kidolgozott ütemterv szerint valósult meg. Megjegyzik továbbá, hogy a Bizottság az ellenkérelem mellékletében e tőzsdei bevezetéssel kapcsolatos ismertetőt nyújtott be, ily módon nem állíthatja, hogy arról nem tájékoztatták.

243 A Bizottság úgy érvel, hogy az arra alapított kifogás, hogy az Arkema a megtámadott határozat elfogadásakor már nem képezte a Total-csoport részét, új kifogás, és az eljárási szabályzat 48. cikke értelmében azt mint elfogadhatatlant el kell utasítani. Véleménye szerint a felperesek nem állíthatják, hogy e kifogás új elemen nyugszik, mivel az Arkema tőzsdei bevezetése éppen megelőzte a megtámadott határozat elfogadását, ily módon e kifogást a keresetlevélben is fel lehetett volna hozni.

244 Mindenesetre a Bizottság úgy véli, hogy e kifogást mint megalapozatlant el kell utasítani. Elismeri, hogy amikor a Bizottság figyelembe veszi a vállalkozás összesített forrásait, ez utóbbiakat az elrettentés céljának pontos elérése érdekében a bírság kiszabásának napján kell értékelni (a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 285. pontja). Az ítélkezési gyakorlat szerint és az iránymutatásnak megfelelően azonban a bírság összegének meghatározásakor a Bizottság figyelembe veheti azon tényt is, hogy a nagyméretű vállalkozások általában olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és hogy ennek versenyjogi szempontból milyen következményei vannak. Márpedig ezen elemet a jogsértés elkövetésének időpontjára vonatkozóan kell értékelni (a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 289. és 290. pontja). Közelebbről, amikor gazdasági egységet alkotó cégcsoportról van szó, a leányvállalatok javára szolgál az, hogy anyavállalatuk ilyen forrásokkal rendelkezik.

245 A Bizottság, miközben elismeri, hogy a megtámadott határozat nem említi kifejezetten a jogi és gazdasági infrastruktúra kritériumát, hangsúlyozza, hogy az szerepel az iránymutatásban. Következésképpen szükségszerűen alkalmazta e kritériumot a megtámadott határozatban. Mindenesetre a Bizottság úgy véli, hogy e kérdésben legfeljebb az indokolási kötelezettség megsértéséről van szó, amelyet a Törvényszék hivatalból orvosolhat, a bírság összegét illetően ugyanazon következtetésre jutva.

246 Végül a felperesek által hivatkozott nátrium-klorátról szóló határozatot és a hőstabilizátorokról szóló határozatot illetően a Bizottság hangsúlyozza, hogy e határozatok az 1/2003/EK rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról szóló iránymutatást (HL 2006. C 210., 2. o., a továbbiakban: új iránymutatás) alkalmazzák, amely már nem hivatkozik a jogi és gazdasági infrastruktúra kritériumára. Ez tehát magyarázatot ad az e későbbi határozatokban követett eltérő megközelítésre.

– A Törvényszék álláspontja

247 Először is emlékeztetni kell arra, hogy a felperesek a keresetlevelükben három részből álló, arra alapított jogalapot fogalmaztak meg, hogy téves jogalkalmazás és ténybeli hibák jellemzik a bírság kiindulási összegének elrettentő hatás címén való növelését; e jogalap fentebb került megvizsgálásra. Továbbá előadták azt is, hogy a 2006. május 18-án történt tőzsdei bevezetését követően az Arkema a Total-csoporttól teljesen független jogalany lett, mivel tőkéjét az már nem ellenőrizte. Ugyanakkor a beadványaikban nem hivatkoztak kifejezetten azon érvelésre, amely a bírság kiindulási összegének elrettentő hatás címén való növelését azon konkrét indokkal vitatja, hogy a megtámadott határozat elfogadásakor a Total-csoport már nem irányította a felpereseket. Márpedig, amint a Bizottság helyesen állítja, ezen érvelés eleve a keresetlevelet megelőző ténybeli elemen alapul, tehát arra már e szakaszban is lehetett volna hivatkozni.

248 A jelen ügyben azonban nem szükséges megvizsgálni, hogy ezen érvelés új, az eljárási szabályzat 48. cikke értelmében vett elfogadhatatlan jogalapot jelent-e, vagy épp ellenkezőleg csupán a keresetlevélben megfogalmazott jogalap olyan kiegészítésének minősül, amely a keresetlevéllel szorosan összefügg, és amelyet e rendelkezés alapján tehát elfogadhatónak kell nyilvánítani (lásd ebben az értelemben a Bíróság harmadik

tanácsa elnöke C-430/00. P. sz., Dürbeck kontra Bizottság ügyben 2001. november 13-án hozott végzésének [EBHT 2001., I-8547. o.] 17. pontját; a Bíróság C-402/05. P. és C-415/05. P. sz., Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság egyesített ügyekben 2008. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2008., I-6351. o.] 278. pontját és a Törvényszék T-231/99. sz., Joynson kontra Bizottság ügyben 2002. március 21-én hozott ítéletének [EBHT 2002., II-2085. o.] 156. pontját).

249 Ugyanis, még ha a kifogásközlésre adott válaszukban a felperesek kifejezetten ki is fejtették, hogy „[az Arkema] bírsága összegének az Elf Aquitaine/Total-csoport méretére és forrásaira figyelemmel »elrettentő hatás« címén való növelése annál is kevésbé igazolt, mivel a vállalkozás 2006 tavaszán, azaz a tőzsdei bevezetésének tervezett időpontjában a Total-csoporttól független jogalannyá válik", ahogyan a tárgyaláson is elismerték, nem tájékoztatták a Bizottságot azon konkrét tényről, hogy 2006. május 18-tól kezdve már nem irányította őket a Total-csoport. Így a megtámadott határozat e kérdésben nem szenved semmilyen jogellenességben, mivel a Bizottság a kifogásközlésben hivatkozott ténybeli elemekre támaszkodhatott annak bizonyításakor, hogy a felperesek anyavállalataikkal egyetlen vállalkozást alkottak, amely elemeket az érintettek nem kérdőjeleztek meg kifejezetten.

250 Következésképpen a tárgyaláson felhozott kifogás mindenképpen megalapozatlan annyiban, amennyiben a megtámadott határozat részleges megsemmisítése iránti kérelem alátámasztására irányul.

251 Mindazonáltal emlékeztetni kell arra, hogy a felperesek a jelen ügyben az EK 229. cikk alapján a megtámadott határozatban velük szemben kiszabott bírság törlését vagy csökkentését kérték. Sőt, kifejezetten azt kérték, hogy a Törvényszék „lényegesen csökkentse az Arkemával szemben kiszabott bírság elrettentő hatás címén való növelését". Így azt kérték, hogy a Törvényszék konkrétan a bírság elrettentő hatás címén való növelését illetően gyakorolja korlátlan felülvizsgálati jogkörét, amellyel az EK 229. cikk alkalmazásában az 1/2003 rendelet 31. cikke értelmében rendelkezik.

252 Márpedig, ahogyan már megállapításra került, az említett korlátlan felülvizsgálati jogkör feljogosítja a bíróságot a megtámadott aktus megváltoztatására, még akkor is, ha megsemmisítésre nem kerül sor, figyelembe véve valamennyi ténybeli körülményt, például a kiszabott bírság összegének módosítása érdekében (a Bíróság C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99 P–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 692. pontja, C-534/07. P. sz., Prym és Prym Consumer kontra Bizottság ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletének [EBHT 2009., I-7415. o.] 86. pontja és a Törvényszék T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz., JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2501. o.] 577. pontja).

253 Következésképpen a jelen ügy körülményei között a személyzeti szabályzat 48. cikkének rendelkezései nem zárhatják ki azt, hogy a Törvényszék a korlátlan felülvizsgálat keretében figyelembe vegye a felperesek által a tárgyaláson előadott érvelést annak megvizsgálásakor, hogy az elrettentő hatás címén alkalmazott növelés a hivatkozott ténybeli elemre tekintettel igazolt volt-e (lásd ebben az értelemben analógia útján a tárgyaláson előterjesztett kérelmeket illetően a fenti 252. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 575. és 578. pontját), mivel egyébként a Bizottságnak lehetősége volt arra, hogy e kérdésben előadja észrevételeit (lásd ebben az értelemben analógia útján a Bíróság C-197/09. RX-II. sz., Felülvizsgálat M kontra EMEA ügyben 2009. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 2009., I-12033. o.] 40–42. és 57–58. pontját).

254 Másodszor ki kell emelni, hogy a Bizottság nem vitatta a felperesek állításainak helytállóságát, amelyek szerint 2006. május 18-tól kezdve a Total és az Elf Aquitaine már nem irányította őket. Amint fentebb megemlítésre került, e ténybeli elem már a keresetlevélben is szerepelt. Továbbá hangsúlyozni kell, hogy ezen állítás helyességét megerősíti a hőstabilizátorokról szóló határozatnak a tárgyaláson megvitatott tartalma is, amely határozatot a felperesek később nyújtottak be (lásd a fenti 26. pontot). E határozat szerint ugyanis „[a]z Arkema France 2006. május 18-tól kezdve már nem képezi a Total/Elf Aquitaine-csoport részét” (a (27) preambulumbekezdés), és „már nem tartoz[ik] ugyanazon vállalkozáshoz, mint az Elf Aquitaine […]” (a (740) preambulumbekezdés).

255 Továbbá a Törvényszék kérésére (lásd a fenti 26. pontot) a felperesek állításaik alátámasztása érdekében bizonyítékokat nyújtottak be. A Bizottság e bizonyítékokat nem vitatta, és a Törvényszék kérdésére válaszolva kifejezetten elismerte, hogy 2006. május 18-tól kezdve a felperesek nem képezik ugyanazon vállalkozás részét, mint a Total és az Elf Aquitaine.

256 Meg kell tehát állapítani, hogy a megtámadott határozat elfogadásának napján a felperesek már nem képezték ugyanazon vállalkozás részét, mint a Total és az Elf Aquitaine.

257 Harmadszor meg kell vizsgálni, hogy e megállapítás esetleg kihat-e azon bírság összegére, amelyet a felperesek a megtámadott határozat értelmében kötelesek megfizetni.

258 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a bírság kellő elrettentő hatása biztosításának szükségessége – amikor a versenypolitika végrehajtása keretében nem indokolja a bírságok általános szintjének növelését – megköveteli, hogy a bírság összege annak figyelembevételével kerüljön kiigazításra, hogy elérje a bírsággal sújtott vállalkozásra gyakorolni szándékozott hatást, annak érdekében, hogy a bírság – különös tekintettel a kérdéses vállalkozás pénzügyi teljesítőképességére – ne legyen elhanyagolható vagy – épp ellenkezőleg – túlzó mértékű, egyrészt a bírság hatékonysága biztosításának szükségességéből, másrészt pedig az arányosság elvének tiszteletben tartásából eredő követelményeknek megfelelően (a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 283. pontja és a fenti 213. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 379. pontja). Következésképpen a bírság kellő elrettentő hatására tekintettel az igazolhatja szorzó alkalmazását, hogy érintett vállalkozás könnyebben mozgósíthatja a bírságának megfizetéséhez szükséges pénzeszközöket (lásd ebben az értelemben a fenti 210. pontban hivatkozott Showa Denko kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 18. pontját, a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 284. pontját és a fenti 213. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 379. pontját; lásd továbbá a fenti 210–213. pontot).

259 Így a kérdéses vállalkozás méretének és összesített forrásainak annak érdekében való figyelembevétele, hogy a bírságnak kellő elrettentő hatást biztosítsanak, az említett vállalkozásra kifejteni kívánt hatásban áll, mivel a szankció különösen a vállalkozás pénzügyi teljesítőképességére tekintettel nem lehet elhanyagolható (a Bíróság C-413/08. P. sz., Lafarge kontra Bizottság ügyben 2010. június 17-én hozott ítéletének [EBHT 2010., I-5361. o.] 104. pontja).

260 Ezen okból került tehát megállapításra, hogy az elrettentési cél, amelyet a Bizottság a bírság összegének megállapításakor szem előtt tarthat, csakis akkor érhető el hatékonyan, ha a Bizottság a vállalkozás helyzetét a bírság kiszabásának napján veszi figyelembe (a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 278. pontja). Így a vállalkozás összesített forrásait, amelyek viszonylag rövid időn belül jelentős mértékben változhatnak, csökkenhetnek vagy nőhetnek különösen a jogsértés megszűnése és a bírságot kiszabó határozat elfogadása közötti időben, az elrettentés céljának pontos elérése érdekében és az arányosság elvének tiszteletben tartásával tehát a bírság kiszabásának napján kell értékelni (lásd ebben az értelemben a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 285. és 288. pontját).

261 A Bizottság e megfontolásokat egyébként nem vitatta. Előadja azonban, hogy a bírság összegének meghatározása keretében figyelembe veheti azon tényt is, hogy a nagyméretű vállalkozások általában olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és hogy ennek versenyjogi szempontból milyen következményei vannak, amely elemet a jogsértés elkövetésének időpontjára vonatkozóan kell értékelni.

262 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a jogsértések súlyát számos tényező alapján kell meghatározni – mint például az ügy sajátos körülményei, az ügy háttere és a bírságok elrettentő hatása –, azonban nincs olyan felsorolás, amely kimerítő vagy kötelező módon tartalmazná a kötelezően mérlegelendő tényezőket (lásd a fenti 178. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 241. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

263 Továbbá a bírság összegének olyan szinten való meghatározása érdekében, amely a bírságnak kellő elrettentő jelleget biztosít, a Bíróság figyelembe veheti a kérdéses vállalkozás jelzés értékű forgalmát, még ha az hozzávetőleges és hiányos is, valamint a vállalkozás méretét és gazdasági erejét, azonban nem szabad e forgalomnak a többi mérlegelési tényezőhöz képest aránytalan fontosságot tulajdonítani, következésképpen az arányos bírság megállapítása nem lehet csak a forgalmon alapuló számítás eredménye (lásd ebben az értelemben a Bíróság fenti 233. pontban hivatkozott Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 121. pontját, a fenti 178. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítéletének 243. pontját és a fenti 211. pontban hivatkozott Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben hozott ítéletének 120. pontját).

264 Így, ahogyan a Bizottság helyesen előadja, a bírság összegének meghatározásakor figyelembe veheti többek között azon tényt, hogy a nagyméretű vállalkozások általában olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és hogy ennek versenyjogi szempontból milyen következményei vannak (lásd továbbá ebben az értelemben a fenti 211. pontban hivatkozott Evonik Degussa kontra Bizottság és Tanács ügyben hozott ítélet 121. pontját), amint ezt egyébként az iránymutatás 1. A. pontjának ötödik bekezdése is kimondja.

265 E tényező figyelembevétele elsősorban a nagyvállalkozásokat kívánja büntetni, amelyekről feltételezhető, hogy rendelkeznek a magatartásuk jogsértő jellegének felismeréséhez és esetleges előnyei értékeléséhez szükséges ismeretekkel és strukturális eszközökkel. Következésképpen ebben az esetben azon forgalomnak, amely alapján a Bizottság a kérdéses vállalkozások méretét, és ezáltal a magatartásuk jellegének és következményeinek felismerésére vonatkozó képességét értékeli, a vállalkozásoknak a jogsértés időpontjában, nem pedig a megtámadott határozat elfogadásának időpontjában fennálló helyzetére kell vonatkoznia (a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 289. és 290. pontja).

266 A jelen ügyben azonban a megtámadott határozatból egyáltalán nem tűnik ki, hogy a jogi és gazdasági infrastruktúrára vonatkozó megfontolások befolyásolták volna a felperesekkel szemben kiszabott bírságra alkalmazott 3-as szorzótényező meghatározását.

267 Hangsúlyozni kell ugyanis, hogy e tényezőt nem említi a megtámadott határozat (337)–(350) preambulumbekezdése, amelyekben a Bizottság a szorzótényező alkalmazását indokolja. A Bizottság ugyanakkor világosan kimondja, hogy a bírságok összegét „olyan szinten [kell megállapítani, amely] biztosítja, hogy a bírságoknak az egyes vállalkozások méretére és gazdasági erejére figyelemmel kellő elrettentő hatása legyen" (a megtámadott határozat (337) preambulumbekezdése), és hogy szorzótényezőt kell alkalmazni „a bírság olyan szinten való megállapítása érdekében, amely annak kellő elrettentő hatást biztosít" (a megtámadott határozat (349) preambulumbekezdése). Ugyanígy a Bizottság a megtámadott határozat (346) preambulumbekezdésében megjegyzi, hogy „az eltérő bánásmód az egyes résztvevőknek a kartell tárgyát képező piacon elért forgalmán alapul, amely pontosan utal a jogsértés időtartama alatti súlyukra, míg a szorzótényező a vállalkozás teljes forgalmán [alapul], amely annak szükségességét tükrözi, hogy a bírságot olyan szinten állapítsák meg, amely biztosítja annak elrettentő jellegét".

268 Meg kell tehát állapítani, hogy a szorzótényező igazolása egyértelműen a fenti 258–260. pontban említett megfontolásokon, azaz lényegében a bírságoknak az érintett vállalkozásokra gyakorolni szándékozott hatásán alapul.

269 Továbbá e megállapítást megerősíti azon tény is, hogy az érintett vállalkozásokra alkalmazott szorzótényezők a 2005-ben, azaz a megtámadott határozatot megelőző utolsó pénzügyi évben elért teljes forgalmukon alapulnak, éspedig attól függetlenül, hogy az egyes vállalkozások által elkövetett jogsértés időszaka mikor ért véget. Így például az ICI esetében, amellyel szemben 1,5-ös szorzótényezőt alkalmaztak, több mint öt év telt el a jogsértés időszakának vége (a megtámadott határozat szerint 1999. november 1-je) és a 2005-ös pénzügyi év között. Ugyanakkor a megtámadott határozat vizsgált része nem tartalmaz információkat e vállalkozásoknak a jogsértésük időszakában való

méretére vonatkozóan. Továbbá említésre kerül, hogy a Total, amelynek a forgalmát a szorzótényező alkalmazásakor figyelembe vették, a csoport irányítását csak 2000 áprilisában vette át, noha a felperesek jogsértésének időszaka 1997. január 23-tól 2002. szeptember 12-ig tartott.

270 A jelen ügy tehát egyértelműen különbözik a Bizottság által a tárgyaláson említett, a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló ügytől. Az ezen ügyben kérdéses határozatban ugyanis a Bizottság kifejezetten hivatkozott a jogi és gazdasági infrastruktúrára vonatkozó tényezőre (különösen a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 275. pontja). Egyebekben ezen ítéletből kitűnik, hogy azon tény figyelembevételének szükségessége, hogy a nagyvállalkozások jogi és gazdasági infrastruktúrával rendelkeznek, a bírság növelése keretében olyan indoknak minősül, amely elkülönül annak szükségességétől, hogy biztosítani kell a bírság kellő elrettentő hatását, és különböző célokat követ (különösen a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 277., 278. és 289. pontja). Így nem lehet azt állítani, hogy az szükségszerűen a Bizottságnak a megtámadott határozatban kifejtett érvelésének alapjául szolgál.

271 Ugyanígy el kell utasítani a Bizottság azon érvét, miszerint szükségszerűen figyelembe vette a jogi és gazdasági infrastruktúrára vonatkozó tényezőt, mivel azt az iránymutatás előírja. E tekintetben elegendő kiemelni, hogy az iránymutatás 1. A. pontjának ötödik bekezdése nem írja elő e tényező szisztematikus figyelembevételét, hanem csupán azt, hogy a Bizottság azt megteheti („Általában az a tény is figyelembe vehető […]"). Így, mivel e tényezőt nem kell kötelezően tekintetbe venni, a Bizottság azt nem köteles minden esetben figyelembe venni (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-26/02. sz., Daiichi Pharmaceutical kontra Bizottság ügyben 2006. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-713. o.] 49. pontját).

272 Ebből következik, hogy a szorzótényező alkalmazása során a felperesek méretét és gazdasági erejét az Arkema teljes forgalmára figyelemmel a megtámadott határozat elfogadása napján kellett értékelni. Közelebbről, mivel – amint fentebb megállapításra került – e tényezők figyelembevétele a jelen ügyben a bírságnak az érintett vállalkozásra gyakorolni szándékozott hatásában, és abban állt, hogy az Arkemát a Totalhoz kötő gazdasági egység a megtámadott határozat elfogadásának időpontját megelőzően megszakadt, nem lehetett volna ez utóbbi társaság forrásait figyelembe venni az Arkema esetében alkalmazott szorzótényező meghatározásakor (lásd ebben az értelemben analógia útján a 10%-os felső határt illetően a Törvényszék T-71/03., T-74/03., T-87/03. és T-91/03. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 390. pontját).

273 Továbbá a fenti 260. pontban kifejtett megfontolásokra figyelemmel e megállapítást nem kérdőjelezi meg azon tény, hogy az említett gazdasági egység csupán néhány nappal a megtámadott határozat elfogadását megelőzően szakadt meg.

274 Ugyanígy, még ha a felpereseknek is tudható be azon hiba, hogy a szorzótényező meghatározásakor a Total forgalmát vették figyelembe (lásd a fenti 249. pontot), e körülmény nem igazolhatja a velük szemben kiszabott bírság összegének fenntartását, mivel az anyagi szempontból téves ténybeli elem figyelembevételéből ered (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-156/94. sz., Aristrain kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-645. o.] 586. pontját és T-322/01. sz., Roquette Frères kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3137. o.] 293. pontját).

275 Egyebekben, anélkül hogy a Törvényszék figyelembe vehetné a T-206/06. sz. ügyben általa feltett kérdésekre a Bizottság által adott választ, amely a jelen ügyben nem képezi az ügy iratainak részét, hangsúlyozni kell, hogy ezen eljárásmód kitűnik a Bizottságnak a tárgyaláson megvitatott határozathozatali gyakorlatából (lásd a nátrium-klorátról szóló határozatot és a hőstabilizátorokról szóló határozatot). Például a Bizottság a hőstabilizátorokról szóló határozatban kijelentette, hogy „[az Elf Aquitaine

világszintű forgalmára alapított] szorzótényező nem alkalmazható az Arkema France és a CECA SA esetében, mivel azok már nem tartoznak ugyanazon vállalkozáshoz, mint az Elf Aquitaine" (lásd e határozat (740) preambulumbekezdését). Az arra alapított érv, hogy e határozatok az új iránymutatást alkalmazták, és hogy ez utóbbi nem írja elő kifejezetten a jogi és gazdasági infrastruktúrára vonatkozó kritériumot, nem releváns, mivel e kritériumot a jelen ügyben sem alkalmazták, amint az fentebb kiemelésre került. Továbbá ugyanezen megközelítés tűnik ki a megtámadott határozattal egy időben meghozott és ugyanazon iránymutatást alkalmazó hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozatból is, amelyre a tárgyaláson maga a Bizottság hivatkozott a bírságok szintjét illetően a megtámadott határozattal való összehasonlítás érdekében (lásd egy másik cégcsoportot illetően a hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozat (31) és (463) preambulumbekezdését).

276 A fenti 272. pontban szereplő megállapítást nem kérdőjelezi meg azon tény, hogy a megtámadott határozat értelmében az Arkema a korábbi anyavállalataival egyetemlegesen felel a bírság megfizetéséért, amennyiben az a Total-csoport forgalma miatt a 3-as szorzótényező alkalmazásán alapul. A megtámadott határozat 2. cikkének b) pontja ugyanis teljes szabadságot ad a Bizottságnak azzal kapcsolatban, hogy az érintett jogi személyek melyikétől hajtja be a bírságot az ott megjelölt összegek erejéig. Így a Bizottság úgy is dönthet, hogy az egész bírságot a felperesektől hajtja be (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-40/06. sz., Trioplast Industrier kontra Bizottság ügyben 2010. szeptember 13-án hozott ítéletének [EBHT 2010., II-4893. o.] 165. pontját).

277 Márpedig a megtámadott határozatból kitűnik, hogy maga a Bizottság úgy vélte, hogy a 3-as szorzótényező kizárólag az Arkema forgalmához viszonyítva nem megfelelő (a megtámadott határozat (14) preambulumbekezdése szerint 2005-ben körülbelül 5,7 milliárd euró). A megtámadott határozat (349) preambulumbekezdéséhez kapcsolódó 233. lábjegyzetben ugyanis a Bizottság kimondja, hogy „[a]z Arkemát, az Altuglast és az Altumaxot […] illetően egy külön 1,25-ös szorzótényezőt alkalmaz a

65 millió eurós kiindulási összegükre, és ezt követően lehet kiszámítani az időtartam miatti 55%-os növelést, a visszaesés címén való 50%-os növelést megelőzően […]". E tekintetben említésre kerül, hogy a Bizottság a Totalt és az Elf Aquitaine-t nem tekintette visszaesőknek (a megtámadott határozat (369) preambulumbekezdése), tehát „feltételezett" 1,25-ös szorzótényezőre hivatkozott, hogy megbizonyosodjon arról, hogy a visszaesés címén való növelés csupán a bírság azon számítási elemei tekintetében kerül alkalmazásra, amelyek az Arkemát és leányvállalatait jellemzik.

278 Egyebekben ki kell emelni, hogy az ICI és a Degusa esetében, amelyek forgalma 2005-ben több mint 8 milliárd euró, illetve több mint 11 milliárd euró volt, 1,5-ös, illetve 1,75-ös szorzótényező került alkalmazásra (lásd a megtámadott határozat (349) preambulumbekezdését). E körülmények között az Arkema esetében alkalmazott 3-as szorzótényezőt csupán azon tény igazolta, hogy a Bizottság által a megtámadott határozatban alapul vett információk szerint az Arkema a Total-csoport részét képezte, amelynek az érintett vállalkozások forgalmát messze meghaladó forgalma volt, tehát az Arkema a bírság kiszabásának napján számolhatott annak forrásaival. Mivel azonban kiderült, hogy e feltétel nem teljesül, a 3-as szorzótényező a megtámadott határozat többi címzettje esetében alkalmazott szorzótényezőkhöz képest túlzott mértékű.

279 Márpedig emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése értelmében való bírságkiszabás során a Bizottságnak tiszteletben kell tartania a Bíróság és a Törvényszék ítélkezési gyakorlata által megfogalmazott általános jogelveket, különösen az egyenlő bánásmód és az arányosság elvét.

280 Következésképpen a Törvényszék a jelen ügy körülményei között úgy véli, hogy a 3-as szorzótényező a felpereseket illetően nem igazolt. Az alábbiakban kerül megvizsgálásra, hogy ezen elemzés milyen következményekkel jár a felperesek által megfizetendő bírság összegének meghatározása tekintetében.

Az arra alapított hatodik jogalapról, hogy a Bizottság tévesen alkalmazta a jogot, amikor a bírságot visszaesés címén növelte

281 E jogalap két részből áll.

A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének és a jogbiztonság elvének megsértésére alapított, első részről

282 Keresetlevelükben a felperesek úgy érveltek, hogy a Bizottság, mivel olyan, 1984-ben, 1986-ban és 1994-ben történt elmarasztalásokra támaszkodott, amelyek több mint 20 évre, azaz a megtámadott határozat elfogadását megelőző közel 30 évre visszamenő tényekre vonatkoznak, megsértette a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvét és a jogbiztonság elvét. A Bizottság megközelítése ugyanis azt jelenti, hogy valamely, korábban elmarasztalt vállalkozást örökösen fenyegeti a visszaesésre vonatkozó szabályok alkalmazása.

283 Válaszukban azonban a felperesek megjegyezték, hogy tudomást szereztek a Bíróság C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletéről (EBHT 2007., I-1331. o.), amelyet a keresetlevél benyújtását követően hirdettek ki, és úgy vélik, hogy „ezen ítéletre tekintettel nem szükséges megvizsgálni [a fent említett] érveket". A felperesek, amikor pervezető intézkedések keretében és a tárgyaláson ezzel kapcsolatban megkérdezték őket, megerősítették, hogy a hatodik jogalap jelen részétől elállnak, fenntartják azonban az említett jogalapnak a *ne bis in idem* elvének és az arányosság elvének megsértésére alapított második része keretében kifejtett érvelést.

284 Ezen elállásra figyelemmel a hatodik jogalap első részét már nem kell megvizsgálni.

A *ne bis in idem* elvének és az arányosság elvének megsértésére alapított, második részről

– A felek érvei

285 A felperesek megjegyzik, hogy a bírság visszaesés címén való növelésének igazolása érdekében a Bizottság a megtámadott határozatban olyan korábbi elmarasztalásokra támaszkodott, amelyek a szerves peroxidokról szóló határozatban, az AMCA-határozatban és a hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozatban már igazolták az Arkema bírságának visszaesés címén való növelését. A Bizottság ezáltal az Arkemát négyszer marasztalta el ugyanazon jogsértésért, tehát megsértette a *ne bis in idem* elvét.

286 A felperesek e tekintetben emlékeztetnek arra, hogy a visszaesés akkor alkalmazandó, ha valamely személy, akit korábban jogsértésért jogerősen elítéltek, a törvényben meghatározott körülmények között és általában meghatározott időn belül új jogsértést követ el. A visszaesés tehát az első elítéléstől kezdve alkalmazott próbára bocsátást jelent. A felperesek szerint azonban e próbára bocsátás nem tarthat örökké, és nem állhat fenn a második elmarasztalást követően is. A felperesek szerint, amennyiben az elmarasztalt személy egy harmadik jogsértést is elkövet annak ellenére, hogy szankciója súlyosbodik, mivel visszaeső, a szankció visszaesés címén csak a második jogsértés alapján súlyosbítható újból. Szerintük bármely más értelmezés kétszer súlyosbítaná az egy és ugyanazon jogsértésért kiszabott szankciót.

287 Következésképpen a felperesek úgy vélik, hogy a jelen ügyben a Bizottságnak meg kellett volna állapítania, hogy az 1984-ben, 1986-ban, 1988-ban és 1994-ben történt elmarasztalásokat már figyelembe vették a bírság meghatározásakor a szerves peroxidokról szóló határozatban, ily módon a későbbi ügyekben ezen elmarasztalások alapján már nem lehet az Arkema visszaesői minőségére hivatkozni. A felperesek szerint ugyanakkor a szerves peroxidokról szóló határozat, az AMCA-határozat és a

hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozat alapján a Bizottság esetleg figyelembe vehette volna az Arkema visszaesői minőségét. Előadják azonban, hogy mivel a jogsértésnek a megtámadott határozat szerinti időszaka megelőzte az e három ügyben elfogadott elmarasztaló határozatokat, a visszaesés a jelen ügyben nem volt alkalmazható.

288 Továbbá a Bizottság azon érvére, miszerint a visszaesés mint súlyosító körülmény alkalmazását igazolta annak szükségessége, hogy a bírságoknak elrettentő hatást biztosítsanak, a felperesek úgy válaszolnak, hogy a Bizottság e megfontolást már figyelembe vette akkor, amikor az Arkema bírságának kiindulási összegét egy nagy csoporthoz való tartozása miatt növelte. Ezért úgy vélik, hogy a Bizottság, mivel ugyanazon okból kétszer növelte a bírság összegét, ismét megsértette a *ne bis in idem* elvét.

289 Ezenkívül a Bizottság, mivel a bírságot visszaesés címén négy különböző ügyben ugyanazon elmarasztalások alapján növelte, az arányosság elvét is megsértette. A felperesek szerint a bírság növelése által elérni kívánt elrettentési célt megfelelően biztosította a szerves peroxidokról szóló határozatban alkalmazott 50%-os növelés, valamint *a fortiori* a 2005-ös AMCA-határozatban és a 2006-os hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozatban alkalmazott újabb 50%-os növelések. Előadják, hogy a megtámadott határozatban tehát nem volt szükséges újból hasonló növelést alkalmazni, annál is inkább, mivel a négy határozat alapjául szolgáló tényállások egy időben valósultak meg, ily módon az Arkemának nem volt lehetősége arra, hogy a korábbi három 2003-as, 2005-ös és 2006-os elmarasztalásra figyelemmel magatartását megváltoztassa.

290 Válaszukban a felperesek hangsúlyozzák, hogy mivel az Arkema bírságának visszaesés címén való növelése a szerves peroxidokról szóló határozaton, az AMCA-határozaton és a hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozaton alapul, amint ez a Bizottság érveiből kitűnik, e növelés nyilvánvalóan sérti az arányosság elvét.

E növelés ugyanis szükségtelen és aránytalan akkor, amikor a több határozat alapjául szolgáló jogsértések egy időben történtek, és ily módon a vállalkozás a korábbi elmarasztalások figyelembevétele érdekében nem tudott magatartásán változtatni.

291 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

– A Törvényszék álláspontja

292 Ki kell emelni, hogy a *ne bis in idem* elve, amely az uniós jog alapelve, és amelyet máskülönben a Nizzában, 2000. december 7-én ünnepélyesen kihirdetett Európai Unió Alapjogi Chartájának (HL C 364., 1. o.) 50. cikke is rögzít, a versenyjog területén megtiltja, hogy valamely vállalkozással szemben újból joghátrányt alkalmazzanak vagy eljárást folytassanak olyan versenyellenes magatartás miatt, amelyért már szankcionálták, vagy amely tekintetében egy korábbi, meg nem támadható határozat már kimondta, hogy nem tartozik felelősséggel (lásd ebben az értelemben a fenti 252. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 59. pontját). A *ne bis in idem* elvének alkalmazása a tények azonossága, a jogsértő egyezősége és a védett jogi érdek egyezősége hármas feltételének teljesülésétől függ (a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 338. pontja).

293 Meg kell állapítani, hogy ezen elvet egyáltalán nem sérti azon tény, hogy a megtámadott határozat olyan korábbi elmarasztalásokon alapul, amelyek a szerves peroxidokról szóló határozatban, az AMCA-határozatban és a hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozatban már igazolták az Arkema bírságának visszaesés címén való növelését. Azon tény ugyanis, hogy a Bizottság négy határozatban is ugyanazon korábbi elmarasztalásokra alapította a visszaesés megállapítását, egyáltalán nem jelenti azt, hogy a Bizottság „az Arkemát ugyanazon jogsértésért négyszer marasztalta el", ahogyan ezt a felperesek állítják.

294 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az esetleges visszaesés azon tényezők között szerepel, amelyeket a vitatott jogsértés súlyának elemzése során figyelembe kell venni (a fenti 283. pontban hivatkozott Group Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 26. pontja). A visszaesés figyelembevétele arra irányul, hogy magatartásuk megváltoztatására késztesse az olyan vállalkozásokat, amelyek hajlamosak a versenyjogi szabályok megsértésére. A Bizottság ezért minden esetben figyelembe veheti az ilyen hajlamra utaló jeleket, beleértve például a kérdéses jogsértések között eltelt időt is (a fenti 283. pontban hivatkozott Group Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 39. pontja).

295 Márpedig az Arkema, mivel a felperesek által hivatkozott jogsértések mindegyikét elkövette, visszaesett, ami igazolja e tényező figyelembevételét e jogsértések mindegyike súlyának elemzésekor. Közelebbről az említett jogsértések mindegyike egymástól függetlenül a versenyszabályokat sértő magatartás megismétlésének minősült, ahogyan ezt az 1984-ben, 1986-ban és 1994-ben hozott határozatok is megállapították, amelyek bizonyítják az Arkema arra való hajlamát, hogy ezen elmarasztalásokból nem vonja le a megfelelő következtetéseket (lásd ebben az értelemben a fenti 283. pontban hivatkozott Group Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 40. pontját).

296 Következésképpen a visszaeséssel kapcsolatos tényezőnek a felperesek által hivatkozott ügyek keretében való figyelembevétele szükségképpen összefüggött az érintett jogsértések mindegyike súlyának elemzésével. Így a felperesek állításával ellentétben a Bizottság az Arkemát négy különböző jogsértésért marasztalta el, és a tények azonosságára vonatkozó feltétel (lásd a fenti 292. pontot) a jelen ügyben nyilvánvalóan nem teljesül.

297 Továbbá a felperesek által javasolt megoldás ahhoz vezetne, hogy a Bizottság valamely adott határozat keretében nem vehetné figyelembe a visszaesést pusztán azon oknál fogva, hogy az érintett vállalkozás párhuzamosan követett el egyéb, a versenyjogba ütköző jogsértéseket. E megoldás sértené a visszaesésnek a bírság meghatározása keretében való figyelembevétele által követett célkitűzést.

298 Ezenkívül el kell utasítani azon érvet is, amely szerint a Bizottság megsértette a *ne bis in idem* elvét, amikor a visszaesés mint súlyosító körülmény alkalmazását annak szükségességével igazolta, hogy a biztosítani kell a bírságok elrettentő hatását, miközben e megfontolást már figyelembe vette. A Bizottság ugyanis a bírság összegének kiszámításánál olyan ténybeli szempontok összességének a figyelembevételére szorítkozott, amelyeket relevánsnak ítélt a bírság kellő elrettentő hatást biztosító szinten való megállapításához, és egyáltalán nem marasztalta el a felpereseket ugyanazon jogsértésért kétszer (lásd ebben az értelemben a Törvényszék T-38/02. sz., Group Danone kontra Bizottság ügyben 2005. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4407. o.] 358. pontját). E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az elrettentés biztosítása olyan általános követelmény, amelyet a Bizottságnak a bírság kiszámítása során mindvégig szem előtt kell tartania (a fenti 180. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 131. pontja).

299 Mindenesetre hangsúlyozni kell, hogy a jogsértés súlya e mérlegelési szempontjainak mindegyikét eltérő okból vették figyelembe. Így az érintett vállalkozás teljes forgalmának figyelembevételét az igazolja, hogy a bírságot olyan szinten kell megállapítani, amely a vállalkozás méretére és gazdasági erejére tekintettel kellően elrettentő. Ami a visszaesés figyelembevételét illeti, ezt a további elrettentés szükségessége igazolja, amelyről az a tény tanúskodik, hogy három korábbi jogsértés megállapítása sem volt elég ahhoz, hogy a negyedik jogsértés ismételt elkövetését megakadályozza (lásd ebben az értelemben a fenti 298. pontban Groupe Danone kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 358. pontját).

300 Az arra alapított kifogást illetően, hogy a Bizottság megsértette az arányosság elvét, a felperesek láthatólag azzal érvelnek, hogy a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie azon elrettentő hatást, amelyet a szerves peroxidokról szóló határozatban, az AMCA-határozatban és a hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozatban alkalmazott növelések gyakoroltak a felperesre. Márpedig emlékeztetni kell arra, hogy a fenti 228–235. pontban kifejtett okok miatt a bírság elrettentő hatásának megítélésekor a Bizottság nem köteles figyelembe venni a más ügyek keretében ugyanazon vállalkozással szemben általa kiszabott bírságokat. E megállapítás a visszaesés címén alkalmazott növelésekre is érvényes. Közelebbről, sértené az elrettentési célt a kérdéses vállalkozás visszaesése tényének kizárólag azért való figyelmen kívül hagyása,

mert a vitatott jogsértéssel párhuzamosan a vállalkozás olyan más jogsértő magatartásokban is részt vett, amelyeket a Bizottság szintén szankcionált.

301 Továbbá a jelen ügy körülményei között az 50%-os mértékű növelés e célkitűzéshez képest nem aránytalan.

302 Végül, a felperesek állításával ellentétben (lásd a fenti 290. pontot), a megtámadott határozat (358) és (369) preambulumbekezdéséből egyértelműen kitűnik, hogy a visszaesés megállapítása a jelen ügyben nem a szerves peroxidokról szóló határozaton, az AMCA-határozaton és a hidrogén-peroxidról és perborátról szóló határozaton alapult.

303 Ennélfogva a hatodik jogalap második részét, amelyről a jogvitában még szó van, el kell utasítani.

Az azon ténybeli hibára alapított hetedik jogalapról, hogy a Bizottság nem csökkentette a felperesek bírságát arra tekintettel, hogy az Arkema „nem tanúsított ténylegesen" bizonyos kifogásolt magatartásokat

A felek érvei

304 A felperesek kiemelik, hogy az Arkema a közigazgatási eljárás során bizonyította, hogy csak részben alkalmazott bizonyos vitatott megállapodásokat, amint ezt egyébként maga a Bizottság is elismerte a megtámadott határozatban. Következésképpen úgy vélik, hogy az iránymutatásnak és az ítélkezési gyakorlatnak megfelelően a

Bizottságnak a bírság összegének meghatározásakor figyelembe kellett volna vennie ezen enyhítő körülményt. Azt kérik tehát, hogy a Törvényszék lényegesen csökkentse a bírság összegét annak figyelembevétele érdekében, hogy az Arkema „nem tanúsított ténylegesen" bizonyos kifogásolt magatartásokat.

305 E tekintetben a felperesek kiemelik, hogy a Degussa többször is panaszkodott arra, hogy az Arkema nem tartja be azon áremelésekről szóló megállapodásokat, amelyekben a gyártók megegyeztek, amint ezt a megtámadott határozatban bemutatott több találkozó is tanúsítja (a megtámadott határozat (123), (128) és (133) preambulumbekezdése).

306 A felperesek hangsúlyozzák továbbá, hogy a Bizottság határozathozatali gyakorlata szerint a jogsértő megállapodások részbeni nemalkalmazása miatt csökkenthető a bírság. Következésképpen úgy vélik, hogy a Bizottság által az ellenkérelemben állítottakkal ellentétben pusztán azon tény, hogy a vállalkozás csupán bizonyos kifogásolt magatartásokat tanúsított, önmagában nem zárja ki az enyhítő körülmények kedvezményében való részesülést.

307 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

A Törvényszék álláspontja

308 Amint az ítélkezési gyakorlatból kitűnik, a jogsértő megállapodások tényleges alkalmazásának hiányával kapcsolatos enyhítő körülmény kedvezményében való részesülés nyújtásakor azt kell megvizsgálni, hogy az előadott körülmények alapján megállapítható-e, hogy az alatt az időszak alatt, amíg az érintett vállalkozás az említett megállapodások tagja volt, a piacon versenyző magatartást folytatva ténylegesen

kivonta magát a végrehajtásuk alól, vagy legalább egyértelműen és nagymértékben megszegte az e kartell végrehajtására irányuló kötelezettségeket olyannyira, hogy ezáltal megzavarta annak működését (a Törvényszék fenti 271. pontban hivatkozott Daiichi Pharmaceutical kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 113. pontja és a fenti 180. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 196. pontja).

309 Így a jelen ügyben a Bizottság által a beadványaiban állítottakkal ellentétben azon körülmény, hogy a felperesek elismerik bizonyos vitatott megállapodások részleges alkalmazását, önmagában nem elegendő ahhoz, hogy igazolja annak megtagadását, hogy a felperesek a hivatkozott enyhítő körülmény kedvezményében részesüljenek (lásd ebben az értelemben a fenti 271. pontban hivatkozott Daiichi Pharmaceutical kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 102. és 116. pontját, valamint a fenti 180. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 197. és 223. pontját). Meg kell ugyanis még vizsgálni azt, hogy a felperesek bizonyították-e, hogy egyértelműen és nagymértékben megszegték a vitatott kartell végrehajtására irányuló kötelezettségeket olyannyira, hogy ezáltal megzavarták annak működését.

310 Emlékeztetni kell arra, hogy keresetlevelükben a felperesek állításaikat három konkrét körülményre alapozzák, amelyekkel azt kívánják bizonyítani, hogy a Degussa többször is panaszkodott arra, hogy az Arkema nem tartja be azon áremelésekről szóló megállapodásokat, amelyekben a gyártók megegyeztek.

311 Először is kiemelik, hogy a megtámadott határozat (123) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy az 1999 nyarán tartott találkozó célja az volt, hogy „a Degussa visszanyerje az [Arkema] és az ICI piaci magatartásának megbízhatóságába vetett bizalmát, amely a múltban sérült akkor, amikor az árakra vonatkozó célkitűzéseket [e két vállalkozás] nem, vagy csak részlegesen alkalmazta”.

312 Másodszor a felperesek a megtámadott határozat (128) preambulumbekezdésére hivatkoznak, amelyben a Bizottság megállapította, hogy a Degussa a fröccsöntőkeverékekkel kapcsolatos 2000. február 24-i találkozót az Arkema által a gépjárműágazat bizonyos

ügyfeleivel szemben tanúsított magatartására válaszolva hívta össze. A Bizottság kifejti, hogy e találkozón „[a Degussa] közvetetten azt kifogásolta, hogy [az Arkema] nem tartotta be az áremelést a gépjárműágazatban".

313 Harmadszor a felperesek a megtámadott határozat (129) preambulumbekezdésének szövegére támaszkodnak, amely a fröccsöntőkeverékekkel kapcsolatos 2000. június 27-i találkozóra utal, amelyre azt követően került sor, hogy az Arkema a piac fő ügyfelével hosszú távú szállítási szerződést kötött olyan áron, amely alatta maradt a versenytársak által az 1999. októberi dublini (Írország) találkozón megállapodott árakra vonatkozó célkitűzéseknek. A Bizottság abban megállapítja, hogy „az, hogy az Arkema szándékosan tartózkodott az árakra vonatkozó célkitűzések alkalmazásától, olyan ténynek minősül, amely a Degussa bizalmát súlyosan megrendítette". Ugyanígy a megtámadott határozat (133) preambulumbekezdésében a Bizottság arra is utalt, hogy e találkozó a Degussa és az Arkema között „jelentős konfliktus" volt.

314 Meg kell azonban állapítani, hogy kizárólag a megtámadott határozat e szövegrészleteire való hivatkozás nem elegendő annak bizonyításához, hogy a fenti 308. pontban említett feltételek teljesülnek.

315 Mindenekelőtt hangsúlyozni kell, hogy a fent említett összes szövegrészlet a PMMA-alapú fröccsöntőkeverékekkel, azaz csupán a Bizottság által a megtámadott határozatban kifogásolt egységes jogsértés tárgyát képező három termék egyikével kapcsolatos találkozókra vonatkozik. Márpedig a felperesek nem nyújtottak be egyetlen olyan objektív elemet sem, amely alapján a Törvényszék értékelhetné, hogy az e termékre vonatkozó megállapodások be nem tartása milyen hatással járt a vitatott kartell egészének működésére. Egyebekben, amint a megtámadott határozat (5) preambulumbekezdéséből kitűnik, a PMMA-fröccsöntőkeverékek a PMMA egész piacának csak 36%-át teszik ki, a metilmetakrilátnak a három PMMA-termék közötti megoszlását tekintve.

316 Ezt követően, közelebbről a megtámadott határozat (123) preambulumbekezdésében foglalt állítást illetően, amely szerint „a múltban […] az árakra vonatkozó célkitűzéseket [az Arkema és az ICI] nem, vagy csak részlegesen alkalmazta", meg kell állapítani, hogy a felperesek nem hivatkoznak egyetlen olyan elemre sem, amely lehetővé tenné annak megállapítását, hogy ez mind lényegét, mind pedig időtartamát illetően konkréten mit is jelent.

317 Egyrészről hangsúlyozni kell, hogy a megtámadott határozat (123) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy az árakra vonatkozó célkitűzéseket részben alkalmazták. Márpedig a felperesek nem fejtik ki e „részbeni nemalkalmazás" terjedelmét. Közelebbről nem állítják, hogy az olyan szintet ért el, hogy megzavarta magának a vitatott kartellnek a működését. Továbbá a megtámadott határozatból kitűnik, hogy ugyanezen a találkozón a résztvevők valóban végrehajtották a vitatott kartell egyik ágát, azaz az érzékeny kereskedelmi információk cseréjét (lásd a megtámadott határozat (123) preambulumbekezdésének utolsó mondatát, valamint (117) preambulumbekezdését, amelyre utalás történik).

318 Másrészről a felperesek nem fejtik ki, milyen időszakról volt szó. Márpedig, noha a kérdéses találkozóra 1999 nyarán került sor, a jogsértés 1997. január 23-án kezdődött (lásd a megtámadott határozat (109) preambulumbekezdését). Időközben az Arkema több olyan versenyellenes találkozón is részt vett, amelyeknek a megtámadott határozatban való leírása különösen a vitatott kartell működését illetően nem utal zavarokra (lásd a megtámadott határozat (111)–(119) preambulumbekezdését).

319 Ami a felpereseknek a megtámadott határozat (128), (129) és (133) preambulumbekezdésére alapított érveit illeti, ezek lényegében egy hosszú távú szállítási szerződésen alapulnak, amelyet olyan áron kötöttek, amely alatta maradt a versenytársak által az 1999 októberében Dublinban tartott találkozón megállapodott árakra vonatkozó célkitűzéseknek. Még ha a Bizottság e vállalkozást „jelentős ügyfélnek" is minősíti (a megtámadott határozat (129) preambulumbekezdése), és megemlíti, hogy „5000 t/év[ről]" van szó (a megtámadott határozat 131. lábjegyzete), a felperesek egyetlen olyan konkrét elemet sem nyújtanak be, amely lehetővé tenné annak értékelését, hogy

a vitatott kartell résztvevői között a PMMA-alapú fröccsöntőkeverékek területén, illetve *a fortiori* a három PMMA-termékre vonatkozó egységes jogsértés keretében folytatott együttműködésre tekintettel e szerződés milyen jelentőséggel bír.

320 Továbbá hangsúlyozni kell, hogy egy 2000 első felében aláírt szerződésről van szó (lásd a megtámadott határozat (128) és (129) preambulumbekezdését), amely csupán az 1999 októberében elhatározott áremeléseket nem tartja be, miközben az Arkema 1997. január 23-tól 2002. szeptember 12-ig vett részt a kartellben. Ugyanígy hangsúlyozni kell, hogy még ha a megtámadott határozat „jelentős konfliktus[ra]" (a (133) preambulumbekezdés) és a „bizal[om] súlyos[…] megrendít[ésére]" hivatkozik is, egyértelműen kitűnik, hogy az Atofina és a többi résztvevő közötti együttműködés e konfliktus ellenére folytatódott (lásd különösen a megtámadott határozat (131) és (134) preambulumbekezdését), és a 2001. február 9-i találkozón ugyanezen ügyféllel kapcsolatban még az árakra vonatkozó információcserére is kiterjedt (lásd a 2001. február 9-i találkozót illetően a megtámadott határozat (131) preambulumbekezdését).

321 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a felperesek által előadott körülmények legfeljebb azt mutatják, hogy a vitatott kartell hatékonysága a PMMA-alapú fröccsöntőkeverékeket illetően bizonyos hiányosságokat mutatott, és hogy az Arkema az egyik ügyfél vonatkozásában nem alkalmazta az e termék területén az árakra vonatkozóan megállapodott célkitűzéseket. Továbbá maga a Bizottság is elismerte, hogy voltak olyan időszakok, amikor a vitatott kartell résztvevői eltértek a kötött megállapodásoktól (lásd a megtámadott határozat (329) preambulumbekezdését), és bizonyos döntéseket nem hajtottak végre teljesen (a megtámadott határozat (379) preambulumbekezdése). Figyelemmel azonban arra a tényre, hogy a vitatott jogsértés a megtámadott határozat szerint három terméket érintő egységes jogsértésnek minősül, továbbá 1997. január 23-tól 2002. szeptember 12-ig tartott, és több ágból állt, ideértve a piacokra és a vállalkozásokra vonatkozó bizalmas információk cseréjét is (lásd a megtámadott határozat (3) preambulumbekezdését), e körülmények nem elegendőek a fenti 308. pontban említett feltételeknek való megfeleléshez. Továbbá a felperesek nem hivatkoznak arra sem, hogy olyannyira megszegték a vitatott kartell

végrehajtására irányuló kötelezettségeket, hogy ezáltal megzavarták annak működését, amint ezt az ítélkezési gyakorlat megköveteli.

322 Meg kell tehát állapítani egyrészről, hogy a Bizottság helyesen járt el, amikor nem vette figyelembe enyhítő körülményként a jogsértő megállapodások tényleges alkalmazásának hiányát, másrészről pedig azt, hogy a bírság összegének e címen való csökkentése a Törvényszék korlátlan felülvizsgálati jogköre keretében sem igazolt.

323 Ennélfogva e jelen jogalapot, valamint a felperesek által előterjesztett, a bírság e címen való csökkentése iránti kérelmet el kell utasítani.

Az azon téves jogalkalmazásra és ténybeli hibára alapított nyolcadik jogalapról, hogy a Bizottság megtagadta a felperesekkel szemben a bírság „egyéb tényezők" címén való csökkentését

A felek érvei

324 A felperesek előadják, hogy a kifogásközlésre adott válaszában az Arkema azt kérte, hogy a Bizottság által vele szemben nemrégiben kiszabott jelentős bírságok figyelembevétele érdekében az iránymutatás értelmében „egyéb tényezők" címén csökkentsék a vele szemben kiszabható bírságot. A Bizottság azáltal, hogy megtagadta e csökkentést arra hivatkozva, hogy az Arkema „egyáltalán nem hivatkozott olyan érvre, amely azt mutatná, hogy igen nehéz helyzetben volt" (a megtámadott határozat (396) preambulumbekezdése), tévesen alkalmazta a jogot, és ténybeli hibát követett el.

325 A felperesek kiemelik, hogy a Bizottság két nemrégiben hozott határozatban az iránymutatás 5. pontjának b) alpontja alapján csökkentette a bírság végső összegét, arra hivatkozva, hogy a kérdéses vállalkozást nem sokkal korábban már jelentős bírságok megfizetésére kötelezték. Az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke szerinti eljárásban (COMP/E-2/37.667 – „speciális grafitból készült termékek"-ügy) 2002. december 17-én hozott C (2002) 5083 végleges bizottsági határozatról (a továbbiakban: speciális grafitból készült termékekről szóló határozat) és az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/38.359 – „elekrotechnikai és mechanikai szén és grafittermékek"-ügy) 2003. december 3-án hozott C (2003) 4457 bizottsági határozatról (a továbbiakban: szén és grafittermékekről szóló határozat) van szó. A felperesek szerint, noha úgy tűnik, hogy a Bizottság e mindkét határozatban arra utalt, hogy a csökkentés az érintett vállalkozás pénzügyi helyzetén is alapul, a bírság csökkentése valójában csak a nemrégiben jelentős bírságokban való elmarasztalás figyelembevételéből eredhetett.

326 Ugyanezen határozatokból ugyanis kitűnik, hogy a Bizottság úgy vélte, valamely vállalkozás pénzügyi helyzetének annak érdekében való figyelembevétele, hogy csökkentsék a bírságának összegét, igazolatlan versenyelőnyben részesítené a piaci feltételekhez legkevésbé alkalmazkodó vállalkozásokat, és az eljárásban érintett többi vállalkozás hátrányos megkülönböztetéséhez vezethetne. Ennélfogva a felperesek úgy vélik, hogy a Bizottság más tényezőkkel együtt sem volt jogosult az érintett vállalkozás pénzügyi helyzetére hivatkozni annak érdekében, hogy azt bírságcsökkentésben részesítse.

327 A felperesek előadják, hogy a Bizottság az Arkemával szemben nemrégiben egymást követően összesen körülbelül 180 millió euró összegű bírságokat szabott ki összejátszást eredményező tevékenységekben való részvétele miatt, amelyekre legalábbis részben a megtámadott határozatban szankcionált magatartásokkal egy időben került sor. A szerves peroxidokról szóló határozatról, az AMCA-határozatról és a hidrogénperoxidról és perborátról szóló határozatról van szó.

328 Ezen elmarasztalásokra figyelemmel a felperesek úgy vélik, hogy a tényleges elrettentés biztosítása érdekében nem volt szükséges velük szemben kiszabni a bírság teljes végső összegét (azaz a 219,13 125 millió eurót). Szerintük a Bizottságnak ezt „egyéb tényezők" címén figyelembe kellett volna vennie. Következésképpen azt kérik, hogy a Törvényszék az Arkema által nemrégiben megfizetett bírságok figyelembevétele érdekében csökkentse a bírságuk összegét.

329 A Bizottság vitatja ezen érvelést.

A Törvényszék álláspontja

330 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság határozathozatali gyakorlata nem nyújt jogi keretet a versenyügyekben kiszabott bírságokhoz. A Bizottság ugyanis a bírságok összegének megállapítása során széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik, és nem kötik az általa korábban elvégzett mérlegelések (lásd a Törvényszék T-329/01. sz., Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3255. o.] 108–110. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Így a jelen ügyben a felpereseknek a speciális grafitból készült termékekről szóló határozatra és a szén és grafittermékekről szóló határozata való egyszerű hivatkozása önmagában hatástalan, mivel a Bizottság nem volt köteles a jelen ügyet ugyanolyan módon mérlegelni (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Archer Daniels Midland kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 111. pontját).

331 Továbbá meg kell állapítani, hogy e két határozatban a Bizottság azért csökkentette az ezen ügyben a kérdéses társasággal szemben kiszabott bírság összegét, mivel annak súlyos pénzügyi nehézségei voltak, mivel nemrégiben egyszer, majd kétszer is elmarasztalták a versenyjog egy időben elkövetett megsértéseiért. Márpedig a felperesek nem állítják, hogy különösen a pénzügyi helyzet tekintetében e társasághoz

hasonló helyzetben voltak (lásd a speciális grafitból készült termékekről szóló határozat (556)–(559) preambulumbekezdését és a szén és grafittermékekről szóló határozat (360) preambulumbekezdését).

332 Ami azon érvet illeti, miszerint a bírság összegét csak e vállalkozás nemrégiben történt elmarasztalásai alapján lehetett csökkenteni, mivel a Bizottság az ítélkezési gyakorlatra tekintettel és e határozatok saját szövege szerint nem volt jogosult önmagában vagy más tényezőkkel együtt figyelembe venni az érintett vállalkozás pénzügyi helyzetét, hangsúlyozni kell, hogy ezen érv e határozatok saját szövegébe ütközik. Továbbá e kérdésben a fenti 180. pontban hivatkozott Carbone-Lorraine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 311–317. pontjára kell utalni, amelyben ugyanezen, a szén és grafittermékekről szóló határozat egyik címzettje által hivatkozott érvet már elvetették.

333 Következésképpen a Bizottság a megtámadott határozat (396) preambulumbekezdésében nem követett el semmilyen hibát akkor, amikor a felperesek által az „Egyéb tényezők" szakaszban hivatkozott érvét elutasította arra hivatkozva, hogy az Arkema egyáltalán nem hivatkozott olyan érvre, amely azt mutatná, hogy igen nehéz pénzügyi helyzetben volt.

334 Ezenkívül a Törvényszéknek korlátlan felülvizsgálati jogkörében eljárva nem kell elvégeznie a bírság felperesek által kért csökkentését.

335 Kizárólag azon tény ugyanis, hogy a felpereseket részben egy időben megvalósult jogsértések miatt nemrégiben három másik bírságban is elmarasztalták, nem igazolhatja a jelen ügyben kiszabott bírság csökkentését. Továbbá, ha azon tény, hogy a vállalkozást már szankcionálták, igazolná valamely későbbi bírság csökkentését, ez olyan paradox helyzetet eredményezne, amelyben a több kartellben részt vevő vállalkozás esetében minden egyes szankció marginális költsége fokozatosan csökkenne. E helyzet nyilvánvalóan ellentétes lenne a bírságok által követett elrettentési céllal.

336 Márpedig a felperesek nem hivatkoznak egyetlen azt bizonyító elemre sem, hogy a jelen ügyben kiszabott bírság egyéb, nemrégiben kiszabott bírságokkal együtt sajátos helyzetbe hozta őket. Továbbá hangsúlyozni kell, hogy a szerves peroxidokról szóló határozatban kiszabott bírság kivételével az Arkema e bírságok megfizetéséért az Elf Aquitaine-nel és a Totallal nagyrészt egyetemlegesen felel. Mindenesetre az Arkemával szemben e négy határozatban kiszabott bírságok teljes összege a megtámadott határozat (14) preambulumbekezdésében foglalt, az Arkema 2005-ben elért forgalmának 10%-át kitevő értékhatár alatt is marad, amelyet az 1/2003 rendelet egyetlen bírságra nézve megállapít.

337 Következésképpen a jelen jogalapot, valamint a felperesek által e címen megfogalmazott bírságcsökkentés iránti kérelmet el kell utasítani.

Következtetés

338 A fentiek összességéből kitűnik, hogy a keresetet teljes egészében el kell utasítani a felperesek arra irányuló kérelme kivételével, hogy csökkentsék a bírságnak a velük szemben elrettentő hatás címén alkalmazott növelését.

339 A fenti megfontolásokra figyelemmel (lásd a fenti 247–280. pontot) a Törvényszék úgy véli, hogy korlátlan felülvizsgálati jogköre keretében csökkenteni kell azon bírság összegét, amelynek megfizetéséért megállapították a felperesek felelősségét, azon tény figyelembevétele érdekében, hogy a bírság velük szemben való kiszabása napján már nem irányította őket a Total-csoport.

340 Ezen összeg újbóli kiszámítása érdekében a Törvényszék megfelelőnek véli a megtámadott határozatban alkalmazott módszer követését úgy, hogy a felperesek esetében a megtámadott határozat (349) preambulumbekezdésében alkalmazott 3-as szorzótényezőt 1,25-ös szorzótényezővel helyettesíti. A jelen ügy körülményei között ugyanis, és különösen a megtámadott határozat többi címzettje esetében alkalmazott növelésekre figyelemmel, a Törvényszék úgy véli, hogy e növelés megfelelően biztosítja a felperesekkel szemben kiszabott bírság kellő elrettentő hatását.

341 Közelebbről nem kell helyt adni a Bizottság által a tárgyaláson megfogalmazott, lényegében arra irányuló kérelemnek, hogy a felperesek esetében alkalmazott 3-as szorzótényező fenntartása érdekében a Törvényszék vegye figyelembe azon tényezőt, hogy a kérdéses vállalkozás a jogsértés időpontjában milyen jogi és gazdasági struktúrával rendelkezett.

342 Emlékeztetni kell arra, hogy a korlátlan felülvizsgálati jogkör gyakorlása a kiszabott bírságok összegének megállapítása során nem járhat az EK 81. cikk (1) bekezdésébe ütköző megállapodásban vagy összehangolt magatartásban részt vevő vállalkozások közötti hátrányos megkülönböztetéssel (a Bíróság C-291/98. P. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9991. o.] 97. pontja és C-407/04. P. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-829. o.] 152. pontja). Márpedig, mivel e tényezőt a megtámadott határozat többi címzettje esetében nem vették figyelembe (lásd a fenti 266–271. pontot), nem igazolt a felpereseknek betudható bírság összegét e címen növelni.

343 Mindenesetre, még ha a bírság összegének meghatározásakor e tényezőt figyelembe is kellene venni, az nem igazolhatná a felperesek esetében a bírság kellő elrettentő hatása címén alkalmazott 3-as szorzótényezőt. Ennek eredményeként ugyanis a felperesek esetében ugyanazon szorzótényező kerülne alkalmazásra, mint amely a korábbi anyavállalataik esetében alkalmazandó, noha a felperesek az ilyen növelés alkalmazásával követett lényegi célkitűzésekre tekintettel nyilvánvalóan eltérő helyzetben vannak (lásd továbbá ebben az értelemben a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 340. pontját).

344 Továbbá megállapításra került, hogy nem kell különbséget tenni két olyan vállalkozás között, amelyek üzleti forgalma mindenképpen igazolja, hogy olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkező nagyvállalkozásoknak minősülnek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és hogy ennek milyen következményei vannak (a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 340. pontja). Márpedig a jelen ügyben valamennyi, a megtámadott határozat (349) preambulumbekezdésében említett vállalkozást, amint egyébként saját forgalmára tekintettel az Arkemát is, olyan jogi és gazdasági infrastruktúrával rendelkező nagyvállalkozásoknak lehetett volna minősíteni, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak (lásd ebben az értelemben a fenti 213. pontban hivatkozott Degussa kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 294. pontját). Következésképpen a jelen ügyben a többi vállalkozás esetében alkalmazott szorzótényezőkre (a Degussa esetében az 1,75-ös, az ICI esetében az 1,5-ös, az Arkema esetében pedig a „feltételezett" 1,25-ös szorzótényezőre) figyelemmel a 3-as szorzótényezőt kizárólag a Totalnak a bírság kiszabásának napján fennálló igen jelentős forgalma igazolja.

345 Azon bírság összegének újbóli kiszámítását illetően, amelynek megfizetéséért a felperesek felelősségét megállapították, emlékeztetni kell a megtámadott határozat 2. cikkének szövegére, amelynek értelmében „[a]z 1. cikkben említett jogsértések miatt az alábbi bírságok kerülnek kiszabásra: […] b) az Arkema […], az Altuglas International [...] és az Altumax Europe [...] egyetemlegesen felelős: [219 131 250] euróért, amely összegből a Total [...] 140,4 millió euróért egyetemlegesen felelős, valamint az Elf Aquitaine [...] 181,35 millió euróért egyetemlegesen felelős".

346 E szövegre, valamint a megtámadott határozatnak a bírság kiszámítására vonatkozó indokolására tekintettel különbséget kell tenni a bírság két része között.

347 Először is a felperesek egyetemleges felelősségét 37 781 250 euró összeg megfizetéséért állapították meg, amely összegre az Elf Aquitaine és a Total felelőssége nem terjed ki.

348 Amint a megtámadott határozatból kitűnik, a visszaesés címén alkalmazott növelésből eredő összegről van szó, amelyért az Elf Aquitaine és a Total felelősségét nem állapították meg, és a Bizottság ezen összeget ezt követően az engedékenységi közlemény alapján 40%-kal csökkentette. Márpedig emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság a visszaesés címén alkalmazott növelés összegének meghatározása érdekében maga támaszkodott kellő elrettentő hatás címén egy „feltételezett" 1,25-ös szorzótényezőre (lásd a megtámadott határozat (349) preambulumbekezdéséhez kapcsolódó 233. lábjegyzetet). Így a fenti 247–280. pontban említett megfontolások nem befolyásolják ezen összeget, ennélfogva ezen 37 781 250 eurós összegnek, amelynek a megfizetéséért – korábbi anyavállalataik kivételével – a felperesek felelősségét megállapították, változatlannak kell maradnia.

349 Másodszor megállapították a felperesek Elf Aquitaine-nel való egyetemleges felelősségét 181,35 millió euró összeg megfizetéséért, amely összegből a Total 140,4 millió euróért egyetemlegesen felelős. A bírság olyan összegéről van tehát szó, amely nem a visszaesés figyelembevételéből ered.

350 Ezen 181,35 millió eurós összeg nevezetesen a 3-as szorzótényező alkalmazásából ered. Mivel e szorzótényezőnek a felperesek esetében való alkalmazása nem igazolt, ezen összeget az 1,25-ös szorzótényezőt alapul véve és a Bizottság által a megtámadott határozatban alkalmazott módszert követve újból ki kell számítani.

351 Következésképpen a felpereseknek a bírság e részének megfizetéséért való egyetemleges felelőssége 75 562 500 euróban kerül megállapításra.

352 Végül emlékeztetni kell arra, hogy az 1/2003 rendelet 23. cikkének (2) bekezdése értelmében a jogsértésben részt vevő vállalkozások tekintetében a bírság egyenként nem haladhatja meg az előző üzleti év teljes forgalmának 10%-át. Az ítélkezési gyakorlat szerint, amennyiben kitűnik, hogy a bírságot kiszabó határozat több címzettje alkotja e határozat elfogadásának időpontjában azon vállalkozást, amely a szankcionált jogsértésért felelős gazdasági egység, kizárólag ebben az esetben számítható ki

a felső határ e vállalkozás, azaz valamennyi összetevőjének teljes forgalma alapján. Amennyiben azonban e gazdasági egység időközben szétvált, a határozat minden egyes címzettje jogosult arra, hogy a szóban forgó felső határt egyedileg alkalmazzák rá (a fenti 272. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 390. pontja).

353 Így meg kell még vizsgálni, hogy a felperesek által megfizetendő bírság összege nem haladja-e meg az Arkema 2005-ben elért teljes forgalmának 10%-át. A felperesek tehát a bírság 113 343 750 euróig való megfizetéséért felelősek egyetemlegesen (a fenti 348. pontban említett 37 781 250 euró összeg a fenti 351. pontban említett 75 562 500 euró összeggel együtt). Meg kell tehát állapítani, hogy ezen összeg nem haladja meg az Arkema 2005-ben elért forgalmának 10%-át, amint az a megtámadott határozat (14) preambulumbekezdéséből kitűnik. Továbbá ugyanez vonatkozik azon köztes összegre is, amely az engedékenységi közlemény címén alkalmazott csökkentés előtt került megállapításra.

A költségekről

354 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján a Törvényszék a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Az említett szabályzat 87. cikkének 3. §-a alapján részleges pernyertesség esetén a Törvényszék elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy azt, hogy a felek mindegyike maga viselje saját költségeit.

355 A jelen ügyben a felperesek részben pernyertesek lettek. Mivel azonban a bírság összegének csökkentését eredményező érvelést csak a tárgyalási szakaszban adták elő, noha ezt a keresetlevélben is megtehették volna (lásd a fenti 247. pontot), az adott ügy

körülményeinek méltányos mérlegelése alapján a Törvényszék elrendeli, hogy a felperesek viselik saját költségeiket, valamint a Bizottság részéről felmerült költségeket.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (negyedik tanács)

a következőképpen határozott:

1) A Törvényszék azon bírság összegét, amelynek megfizetéséért az Arkema SA (jelenleg Arkema France), az Altuglas International SA és az Altumax Europe SAS az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében megindított eljárás[ban] (COMP/F/38.645 – „metakrilátok”-ügy) 2006. május 31-én hozott C (2006) 2098 végleges bizottsági határozat 2. cikkének b) pontja értelmében egyetemlegesen felel, 113 343 750 euróban állapítja meg.

2) A Törvényszék a keresetet ezt meghaladó részében elutasítja.

3) A Törvényszék az Arkema France-t, az Altuglas Internationalt és az Altumax Europe-ot kötelezi a költségek viselésére.

Czúcz Labucka O’Higgins

Kihirdetve Luxembourgban, a 2011. június 7-i nyilvános ülésen.

Aláírások

Tartalomjegyzék

A jogvita előzményei ..... II - 2608

Bevezetés ..... II - 2608

A közigazgatási eljárás ..... II - 2609

A megtámadott határozat ..... II - 2610

A megtámadott határozat címzettjei ..... II - 2611

A bírság kiszámítása ..... II - 2612

Az eljárás és a felek kérelmei ..... II - 2614

A jogkérdésről ..... II - 2616

A leányvállalat által tanúsított magatartások anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályoknak és a hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének a megsértésére alapított, első jogalapról ..... II - 2616

A leányvállalat által tanúsított magatartások anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályok megsértésére alapított, első részről ..... II - 2617

– A felek érvei ..... II - 2617

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2619

A hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének megsértésére alapított, második részről ..... II - 2624

– A felek érvei ..... II - 2624

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2625

A Bizottság által akkor elkövetett ténybeli hibákra alapított, második jogalapról, amikor az Arkema által elkövetett jogsértést a Totalnak és az Elf Aquitaine-nek tudta be ..... II - 2628

A Total és az Elf Aquitaine ügyvezetőinek a megtámadott határozatban kifogásolt magatartásokban való részvétele hiányának figyelmen kívül hagyására alapított, első részről ..... II - 2629

– A felek érvei ..... II - 2629

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2630

Az azt bizonyító elemek figyelembevételének hiányára alapított, második részről, hogy az Arkema valóban önállóan határozta meg üzletpolitikáját ..... II - 2632

– A felek érvei ..... II - 2632

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2637

Az indokolási kötelezettségnek és a gondos ügyintézés elvének a betudhatóságra vonatkozó szabályok alkalmazása során elkövetett megsértésére alapított, harmadik jogalapról ..... II - 2644

Az indokolási kötelezettség megsértésére alapított, első részről ..... II - 2645

– A felek érvei ..... II - 2645

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2646

A gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított, második részről ..... II - 2652

– A felek érvei ..... II - 2652

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2653

Az arra alapított negyedik jogalapról, hogy a bírság kiindulási összegének 65 millió euróban való megállapítása során figyelmen kívül hagyták a piacra gyakorolt tényleges hatás kritériumát ..... II - 2655

A felek érvei ..... II - 2655

A Törvényszék álláspontja ..... II - 2659

A bírság kiindulási összegének elrettentő hatás címén való növelése során elkövetett téves jogalkalmazásra és ténybeli hibára alapított, ötödik jogalapról ..... II - 2664

Az arra alapított első részről, hogy a Bizottság nem megalapozottan növelte a bírság kiindulási összegét elrettentő hatás címén a Total forgalma alapján, mivel a jogsértés nem volt e társaságnak betudható ..... II - 2664

– A felek érvei ..... II - 2664

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2665

Az arányosság és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére alapított, második részről ..... II - 2665

– A felek érvei ..... II - 2665

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2667

Az arra alapított harmadik részről, hogy a jelen ügyben szükségtelen volt a bírság elrettentő hatását figyelembe venni ..... II - 2670

– A felek érvei ..... II - 2670

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2671

A tárgyaláson felhozott, arra alapított kifogásról, hogy a megtámadott határozat elfogadása napján a felpereseket már nem irányította a Total és az Elf Aquitaine ..... II - 2676

– A felek érvei ..... II - 2676

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2679

Az arra alapított hatodik jogalapról, hogy a Bizottság tévesen alkalmazta a jogot, amikor a bírságot visszaesés címén növelte ..... II - 2690

A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének és a jogbiztonság elvének megsértésére alapított, első részről ..... II - 2690

A ne bis in idem elvének és az arányosság elvének megsértésére alapított, második részről ..... II - 2691

– A felek érvei ..... II - 2691

– A Törvényszék álláspontja ..... II - 2693

Az azon ténybeli hibára alapított hetedik jogalapról, hogy a Bizottság nem csökkentette a felperesek bírságát arra tekintettel, hogy az Arkema „nem tanúsított ténylegesen” bizonyos kifogásolt magatartásokat ..... II - 2696

A felek érvei ..... II - 2696

A Törvényszék álláspontja ..... II - 2697

Az azon téves jogalkalmazásra és ténybeli hibára alapított nyolcadik jogalapról, hogy a Bizottság megtagadta a felperesekkel szemben a bírság „egyéb tényezők” címén való csökkentését ..... II - 2702

A felek érvei ..... II - 2702

A Törvényszék álláspontja ..... II - 2704

Következtetés ..... II - 2706

A költségekről ..... II - 2710